J. Krishnamurti

Birey ve Toplum

OMEGA

Krishnamurti Kitaplığı - 17

Jiddu Krishnamurti (12 Mayıs 1895 - 17 Şubat 1986)

Hindistan'ın Madanapalle kentinde doğdu. 1909 yılında C. W. Leadbeater tarafından keşfedildi. 13 yaşındayken Theosophical Society tarafından "dünya öğretmeni" seçildi. Konuşmaları ve yazıları herhangi bir dinle bağlantılı değildi. Kendisine mesihlik yakıştırılmış olmasına rağmen bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Dünyanın her yerinde geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış olmasına rağmen iradesi dışında oluşturulan bu topluluğu kendi isteğiyle dağıttı. Çünkü hiçbir zaman kendisini bir otorite olarak görmedi ve çevresinde müritlerin oluşmasına izin vermedi. Onun yaklaşımı bir birey olarak başka bir bireyle iletişim kurmak üzerineydi.

Eserleri, dünyayı dolaşarak yaptığı konuşmalardan, başkaları tarafından derlendi. Konuşmalarında "hakikatin/gerçeğin, yolları olmayan bir ülke" olduğuna ve bireyin ancak farkındalıkla ve yaşamla bütünleşerek gerçeğe/hakikate ulaşabileceğine işaret etti. Ölümle yaşamın bir ve tekliği, yaşamın durağan olamayacağı, korku, özgürlük, şiddet, doğa ve çevre üzerine konuşmalar yaptı.

Yaşamının büyük bölümünü Hindistan, İngiltere ve Amerika arasında gidip gelerek geçiren Jiddu Krishnamurti ardında sayısız eser bırakarak, 17 Şubat 1986'da 91 yaşındayken kanserden öldü.

J. Krishnamurti'nin Omega Yayınları'ndan Çıkan Kitapları

Bunları Düşün
Bilinenden Kurtulmak
Sen Dünyasın
İlk ve Son Özgürlük
İçsel Devrim
Yeni Bir Yaşam
Zihinsel Kurtuluş
Kendimize Dair
Huzura ve Barışa Doğru
Kendini Değiştirmek Dünyayı Değiştirmek
Eğitim ve Yaşamın Anlamı
Aşk, Seks ve Namus
Dünya Bunalımda
Yaşamla Buluşmak
İnsan Olmak
Büyük Özgürlük

J. KRISHNAMURTI

BİREY VE TOPLUM

İngilizceden çeviren:
Mihriban Doğan

1. Baskı: Omega Yayınları, 2013

J. Krishnamurti

BİREY VE TOPLUM

Özgün Adı: *Individual & Society*

Krishnamurti Kitaplığı - 17

Copyright © 1992 Krishnamurti Foundation of America.

Krishnamurti Foundation of America
P.O. Box 1560, Ojai, California 93024 USA
E-mail: kfa@kfa.org. Website: www.kfa.org

J. Krishnamurti ve Krishnamurti Foundation
hakkında bilgi almak için www.jkrishnamurti.com adresini
ziyaret edebilirsiniz.

Yayın Hakları © Omega Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0289-2
Sertifika no: 10962

İngilizceden çeviren: Mihriban Doğan
Editör: Sinan Köseoğlu
Sayfa düzeni: Tülay Malkoç

Baskı: Kurtiş Matbaası
Topkapı / İstanbul
Tel.: (212) 613 68 94
Matbaa sertifika no: 12992

Omega Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 512 21 58 • Faks: 0 212 - 512 50 80
www.omegayayincilik.com • e-posta: omega@omegayayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 528 17 54 • Faks: 0 212 - 512 50 80
İnternet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz **7**
Giriş **9**

I. Genel Bakış **11**
II. Birey Nedir? Toplum Nedir? İkisinin Arasındaki İlişki Nedir? **21**
III. Bireyin Önemi **31**
IV. Koşullanma Esareti **35**
Giriş 35
Koşullanma Nedir? 38
Koşullanma Etkenleri 41
V. Koşullanmama Problemleri **47**
VI. Koşullanmamaya Yanlış Yaklaşımlar **53**
Arzu, İrade, Çaba, Seçim 53
Güç ve Otorite 56
Reform 60
Analiz 62
Yöntemler, Sistemler, Kalıplar 65
Kendini Geliştirme 66

VII. Zihnin Kendini Koşullanmaktan Kurtarması Mümkün müdür? **71**
Giriş 71
Zihni Koşullanmadan Kurtarmak 78
Krishnamurti'nin Yaklaşımı 79

Farkındalık, Dikkat 84
Öz Bilgisi (Kendini Bilme) 86
Meditasyon 91
VIII. Doğru Eğitim 103
Yeteneğini Bulmak 108
Korku ve Disiplin 110
Eğitim ve Özgürlük 113
IX. Savaş ve Barış 117
X. Özet 123

Kaynakça 127

Önsöz

Bu kitaptaki pasajlar, Krishnamurti'nin 1933'den 1967'nin bir bölümüne dek yaptığı konuşmalardan ve kitaplarından alınmıştır. Derleyenler bu dönemde, bu kitabın temaları olan *birey, toplum* veya *koşullanma* kelimelerini içeren bütün pasajları okuyarak işe başladılar. İngiltere'deki Krishnamurti Vakfı'nın yaptığı "Krishnamurti Metin Derlemesi" adlı tam metin bilgisayar veritabanı olmasaydı bunu yapmaları mümkün olmazdı.* Toplamda 900'den fazla pasaj incelendi.

Yazım, noktalama, eksik kelimelerin düzeltilmesi ve *Commentaries on Living*'deki birkaç pasajda SORU ve KRISHNAMURTI başlıklarının ilavesi hariç, seçilen materyallerin orijinal hali değiştirilmedi. Parantez içindeki kelimeler ve ibareler Krishnamurti'ye ait değildir, metne açıklık kazandırmak için derleyenler tarafından ilave edilmiştir. Bir pasajın girişindeki veya sonundaki üç nokta, pasajın cümlenin ortasında başladığını veya bittiğini gösteriyor. Pasajın içindeki üç nokta, kelime veya cümlenin eksik olduğunu gösteriyor. Metinden alınan başlık cümleleri birçok pasajda kullanılmıştır. Bunlar metinden doğrudan alınan ifadelerdir.

Krishnamurti o kadar geniş bir perspektiften konuşuyordu ki tüm vizyonu büyük bir pasajda ifade buluyordu. Eğer bir ifadenin konuşmasından nasıl çıktığını görmek isterse-

---

* Bu veritabanı CD-ROM formatında tedarik edilebilir. Detaylar için Amerika'daki Krishnamurti Vakfı ile temasa geçin.

niz, her pasajın sonundaki referanslar vasıtasıyla kaynağı bulabilirsiniz. Bunlar öncelikle 1992'de *The Collected Works of J. Krishnamurti* adı altında yayımlanan konuşmalarıdır. Bu kitap on yedi kitaptan derlenmiştir. Kullanılan kaynakların tümü kitabın sonunda bulunabilir.

Albion W. Patterson, Editör

Giriş

İki dost gibi söyleşmek...

Birkaç gün içinde tartışmalar yapacağız, bu tartışmalara bu sabah başlayabiliriz. Ancak siz de ben de iddia edersek; siz kendi fikirlerinize, dogmalarınıza, deneyimlerinize, bilgilerinize yapışırsanız, ben de benimkilere yapışırsam, o zaman gerçek bir tartışma olamaz, çünkü bu durumda hiçbirimiz sorgulayacak kadar özgür değilizdir. Tartışmak deneyimlerimizi birbirimizle paylaşmak değildir. Aslında paylaşma yoktur; yalnızca hakikatin güzelliği vardır ki buna ne siz ne de ben sahip olabiliriz. O öylece oradadır.

Zekice tartışabilmek için sadece şefkat değil tereddüt niteliği de olmalıdır. Bildiğiniz gibi, tereddüt etmedikçe sorgulayamazsınız. Sorgulama; tereddüt etme, kendiniz için keşfetme, adım adım keşfetme demektir ve bunu yaptığınızda kimseyi takip etmenize, keşfinizin düzeltilmesini veya doğrulanmasını istemenize gerek yoktur. Ancak tüm bunlar çokça zekâ ve duyarlılık gerektirir.

Bu sözlerimle umarım sizi soru sormaktan alıkoymamışımdır. Bildiğiniz gibi, bu durum iki dost gibi söyleşmeye benzer. Ne iddialaşıyor ne de birbirimiz üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışıyor, aksine dostça bir yoldaşlık atmosferi içinde rahat rahat, candan konuşuyor, keşfetmeye çalışıyoruz. Bu ruh hali içinde de keşfederiz fakat sizi temin ederim ki ne keşfettiğimizin çok az bir önemi vardır. Önemli olan keşfet-

mek ve keşfettikten sonra ilerlemeye devam etmektir. Keşfettiğiniz şeyle kalmak zararlıdır çünkü bu durumda zihniniz kapanır, tıkanır. Ancak keşfettiğiniz anda keşfettiğiniz şeyle birlikte ölürseniz, o zaman suyu gür bir ırmak, bir akarsu gibi akabilirsiniz.

Saanen, Halka açık 10. konuşma, 1 Ağustos 1965
Collected Works, Cilt XV, s. 245

I. Genel Bakış

Tüm dünyada muazzam bir devrim olduğu, çoğu insan için çok aşikârdır herhalde; bu devrim söz, fikir devrimi veya inanç ya da dogmaların yerine yenisinin gelmesi değil de, düşüncede bir değişiklik, toplu bir dönüşüm. Çünkü dünyamızda –sizin ve benim yaşadığımız dünya– rehber, ilişki, eser, fikir, inanç ve dogmalarımız çok korkunç bir dünya, bir çatışma, ıstırap ve bitmez tükenmez bir keder dünyası yaratmıştır. Bunu inkâr etmek mümkün değil. Hepimiz dünyadaki bu olağandışı durumun farkında olsak da bunu normal kabul ediyor, biteviye sineye çekiyoruz; ne ekonomik ne de politik, çok daha köklü bir devrimin gerekliliğini ve aciliyetini asla sorgulamıyoruz. Bu üç hafta boyunca bu meseleyi tartışacak, hep birlikte konuşup keşiflerde bulunacağız.

Ne var ki keşfetmek için özgürlük gereklidir. Gerçekten, derinlemesine, sürekli olarak keşfedebilmek için kitap, fikir ve geleneklerinizi bir yana bırakmalısınız çünkü özgürlük olmadan keşfetmek mümkün değildir. Zihin herhangi bir dogma, gelenek, inanç veya başka bir şeye bağlı olduğunda sorgulamak mümkün olmaz. Çoğumuzun zorluk çektiği nokta sorgulayamamak, araştıramamak değil, görünüşe göre bir şeyleri hiçbir şekilde serbest bırakamamak, bir yana koyamamak ve bu nedenle de taze, genç ve masum bir zihinle, dünyaya ve dünyada meydana gelen bütün o dehşet verici şeylere bakamamaktır.

Yaşamlarımızı etkileyen ölüm, doğum, evlilik, cinsellik, ilişki gibi ve akıl kıstasının ötesinde bir şeylerin olup olmadığı, erdemin ne olduğu gibi bütün meseleleri sorgulamak, araştırmak, bunları alaşağı etmek özgürlük gerektirir, çünkü yalnızca kutsal, doğru veya erdemli bildiğiniz her şeyi tümüyle yıktığınızda hakikati bulabilirsiniz. Her şeyi sorup soruşturacak, sorgulayacak, hakikati bulmak için insanoğlunun yüzyıllardır inşa ettiği evi yerle bir edeceğiz. Bu da özgürlük, araştırabilen ciddi bir zihin gerektirir. *Ciddiyetten* kastettiğim, bir düşünceyi sonuna kadar izleme, sonuçlarla yüzleşmekten korkmayan bir sorgulamadır. Aksi takdirde araştırma ve sorgulama söz konusu değildir. Biz sadece yüzeyde kalır, kelime ve fikirlerle oynarız. Ve kişi olmakta olan şeyleri yeterli bir biçimde gözlemlediğinde –sadece mekanik ve teknik olarak değil, insanlar arasındaki ilişkiler açısından da– dünyadaki gelişmelerin özgürlüğü yadsıdığını gözlemlediğinde, içindeki bireyin varlığının tamamen yok olduğu toplumun gücünü gözlemlediğinde, özellikle de bu talihsiz ülkede ulusların kendilerini gitgide daha çok nasıl böldüklerini gözlemlediğinde, şiddetli bir devrimin meydana gelmesi gerektiğini görecektir.

Bence araştırılması gereken ilk şey toplumdur –yapısının ve doğasının ne olduğu– çünkü bizler sosyal varlıklarız. Siz kendi başınıza yaşayamazsınız; Himalayalar'a çekilseniz, keşiş ya da Hint dilencisi olsanız dahi kendi başınıza yaşayamazsınız ve ilişki bizim *toplum* dediğimiz yapıyı yaratır. Bu yapı ilişkiyi kontrol eder; yani sizin ve benim bir ilişkimiz olduğunda birbirimizle paylaşımda bulunuruz ve bu paylaşımda, bu ilişkide *toplum* denilen bir yapı yaratır, inşa ederiz. İster komünist toplumda ister Hindu toplumunda ister Hıristiyan dünyasında yaşayın, bu toplum zihinlerimizi kontrol eder, kalplerimizi şekillendirir, davranışlarımızı şekillendirir. Toplum yapısı vasıtasıyla bilinçli veya bilinçsiz olarak bütün insanların zihinlerini şekillendirir. İçinde yaşadığımız kültür

–gelenekler, dinler, politikalar, eğitim– günümüz kadar geçmiş de düşüncemizi şekillendirir. Ve köklü bir devrim yapabilmek için –bir devrim, bilinçte bir kriz olmalıdır– toplumun yapısını sorgulamalısınız...

Bizim derdimiz fikirler, çeşitli inanç ve dogmalar değil. Biz farklı bir davranış, farklı bir zihin, bir insan olarak farklı bir varoluş meydana getirmekle ilgileniyoruz ve bunu gerçekten, tam anlamıyla incelemek istiyorsak kelimelerin kölesi olmamalıyız. Ta en başından doğruyu anlamak önemlidir çünkü mesele asla kelimeler değildir. *Kuş* kelimesi kuşun kendisi değildir: İkisi farklı şeylerdir. Ancak çoğumuz kelimelerle yetinir, onun ötesini görmekten hoşnut olmayız. Kendimizi *birey* olarak tanımlamaktan, toplumdan ve toplumun yapısından bahsetmekten hoşnuduz fakat gerçekte bir birey var mı? Çünkü biz çevresel etkinin bir sonucuyuz, biz toplumuz, toplum dediğimiz yapının sonucuyuz. Ancak tamamen, büsbütün toplumdan koptuğunuzda bireysinizdir fakat şu anda *birey* değilsiniz; siz çevrenizin etkisinin bir sonucusunuz. Siz Hindu, Budist veya başka bir şey olarak yetiştirildiniz; belli bir toplumun etkisinin sonucusunuz. Bu nedenle, kelimelerin etkisinin iyice farkında olmalı ve hangi kapsamda, hangi derinlikte kelimelerin kölesi olduğumuzu kendimiz için keşfetmeliyiz.

Bu toplantıların yapılmasının, bu toplulukların bir araya gelmesinin nedeni, eğlence, propaganda veya fikir değiş tokuşu değil. Bizim esasen ve derinden ilgilendiğimiz şey, köklü, dini bir devrime yol açmak. Bu da kendini muazzam ölçüde araştırmayı gerektirir; insanoğlunun yaptığı her şeyi –her tutum, değer, gelenek, ilişki– sorgulamayı gerektirir ve biz de bunu yapacağız; ele almadık konu bırakmayacağız. Hiçbir şey mukaddes değildir, hiçbir şey kutsal değildir. Ve bu yüzden araştırmak için zihninizin çok keskin, berrak ve hassas olması, fikir, kelime ve duygularla bulutlanmamış olması gerekir. Çok açık bir şekilde düşünebilmek için de özgürlük

gerekir, aksi takdirde özgürce düşünemezsiniz. Eğer Hindu, Parsi veya başka bir şeyseniz, eğer düşünce biçiminizin temeli buysa –veya bu noktadan düşünmeye başlıyorsanız– bu durumda düşünmek kesinlikle olanaksızdır çünkü özgür değilsinizdir. Dolayısıyla araştırmanın en baştaki zorunlu öğesi özgürlüktür çünkü böylelikle sorgulamaya başlayabilirsiniz...

Tüm yaşama sürecini sorgulamanın iki şekli vardır. Bir tanesi, sonuç arayan bir güdüyle sorgulamaktır ki sonuç bir yanıt ve tepkidir; dolayısıyla bu sorgulamada hakikati bulamazsınız. Diğeri güdüsüz, bir yanıt aramadan sorgulamaktır; bizim yapacağımız şey de budur. Yanıt aradığınız anda, bu kaçınılmaz bir biçimde olguların değil kelimelerin sonucu olacaktır.

Biz toplumun tüm yapısını sorgulayacağız. İnsanın insanla bütün ilişkilerini, fikirlerle, kavramsal varoluşla ilişkisini, soyutlamalarını, günlük davranışlarını sorgulayacağız. Ve bu sorgulama sonucunda da gerçekte ne olduğumuzu kendimiz için keşfedeceğiz. Çünkü kendinizi bilmeden fazla ilerleyemezsiniz; ne olduğunuzu, bilinçli veya bilinçsiz, ne düşündüğünüzü, ne hissettiğinizi, fikirlerinizin, duygularınızın her hareketini bilmeden, süreçleri, güdüleri, dürtüleri, itkileri, hüsranları, başarısızlıkları, umutsuzluk dolu yalnızlığı, umarsızlıkları, endişeleri, suçluluk duygularını açığa çıkarmadan, keşfetmeden ve anlamadan fazla ilerleyemezsiniz. Temel budur ve bu da özgürlük gerektirir.

Kendinize gerçekte olduğunuz gibi, ilişkide olduğunuz halinizle –bu ilişki de toplumun yapısıdır– bakabilmeniz için özgürlük sonda değil başta olmalıdır. İlişkimizde tam bir değişim yaşamalıyız çünkü bütün ilişkiler eylemdir. İlişki eylemdir ve sizin ilişkiniz çoğunlukla bir fikre dayalıdır. Eşinizle olan ilişkiniz bir fikir değildir, fakat komşunuzla, ülkenizle, tanrılarınızla olan ilişkiniz bir fikirdir...

Öyle ki toplum ilişkidir. Bu sosyal yapı da, şimdi olduğu gibi, hırs, açgözlülük ve kıskançlığa dayalıdır; güç, makam,

itibar ve insanoğlunun yaşamda son derece önemli olarak belirlediği bütün o şeylerin peşindedir. Asıl gerçek budur; asıl gerçek öteberiniz, Gita, guru, aziz ve kurtarıcılarınız değil, günlük yaşamda nasıl olduğunuzdur ki bu sizin hırs, açgözlülük ve kıskançlığınız, güç, zenginlik ve makam peşinde koşmanızdır. Ve bunu kökten değiştirmedikçe, tüm sistemi yıkmadıkça, dini bir devrim yapamazsınız. Önemli olan tek devrim dini bir devrimdir çünkü diğer bütün devrimler başarısız olmuştur. Fransız ve komünist devrimleri tam anlamıyla, tümüyle başarısız olmuşlardır çünkü bu devrimler tepkisel devrimlerdi, *oldukları şeye* karşı bir tepkiydiler... Dini bir devrimin tepkiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bir olguyu ele almak ve o olguyu yıkmakla ilgilidir; yani ilişkilerimizin, sosyal yapımızın bu olağanüstü değerler hissine –hırs, açgözlülük, kıskançlık– dayalı olduğunun bilincinde olmak ve kendi içimizde onu tamamen yıkmak, tümden, büsbütün kökünü kurutmakla ilgilidir. Bu, sizin *Tanrı* adını verdiğiniz, bir fikri takip etmek değil, dini bir devrimin başlangıcıdır.

Temeli oluşturmadan, ne kadar ileri gidebilirsiniz, kelimelerin, bölünmelerin, insanın koşullanmasının ötesinde bir şeyler olup olmadığını nasıl bilebilirsiniz? Kuşkusuz beyler, toplumun etiği dediğimiz, sizin ardına düştüğünüz –sizin hırslı, kıskanç, açgözlü, güçlü veya ahlaki dediği diğer tüm şeyleri olabileceğinizi kabul eden– bu şey ve bu etik, bu erdem olmadan, tüm erdemlerin tüm zamanların ötesinde bir şeyi nasıl bulabilirsiniz?

Tüm zamanların ötesinde bir şey *var*; sınırsız, zamansız bir şey var, fakat bunu bulmak, açığa çıkarmak için temeli atmalısınız, temeli atmak için de toplumu parçalamalısınız. *Toplumdan* kastettiğim dış yapı değil, binaları havaya uçurmak, giysileri çıkarıp Hint dilencisi cüppesini giymek veya keşiş olmak değil; bunlar toplumu yıkmaz. Toplumdan bahsettiğimde, zihinlerimizin, beynimizin psikolojik yapısını,

içyapısını, düşünce biçimimizin psikolojik süreçlerini kastediyorum; keşfetmek, yeni bir zihin yaratmak için tümüyle yıkılması gerekenleri. Yeni bir zihne ihtiyacınız var çünkü dünyada neler olup bittiğine bakarsanız, özgürlüğün gitgide daha çok, politikacılar, gelişimler, örgütlü dinler ve mekanik ve teknik süreçler tarafından yadsındığını görürsünüz. Bilgisayarlar gitgide daha çok insanların işlevlerini devralıyor ve bu çok doğru bir şey. Erdem kimyasallar tarafından meydana getiriliyor: Belli bir kimyasalı alarak, öfke, asabiyet, boşluk duygusundan kurtulabilir, sakinleştirici alarak zihninizi yatıştırabilir, çok uysal olabilirsiniz. Yani erdeminizi kimyasallar değiştirebilir, erdemli olmak için disiplin zorbalığına katlanmak zorunda değilsiniz. Bunların hepsi dünyada olup biten şeyler. Sonuçta yeni bir dünya meydana getirmek, kimyasal, endüstriyel, politik olarak değil de, *spritüel* demem uygun olursa –spritüel olarak– politikacılar, din adamları tarafından böylesine körletilmiş, bozulmuş. Eğer herhangi bir dine, bir milliyete mensup olursanız spritüel olamazsınız. Eğer kendinizi Hindu, Budist, Parsi, Müslüman veya Hıristiyan olarak tanımlarsanız asla spritüel olamazsınız. Ancak kendi varlığınızın sosyal yapısını yıktığınız takdirde ruhani olabilirsiniz ki bu sosyal yapı sizin içinde yaşadığınız dünyadır: hırs, açgözlülük, kıskançlık dünyası, güç düşkünü dünya. Çoğumuz için dünya gerçektir; hepimizin istediği şeydir; en yüksekteki politikacıdan sokaktaki en aşağı adama kadar, en büyük azizden her gün dua eden insana kadar; herkesin istediği şey budur. Ve siz bunu kırmadan, ne yaparsanız yapın, sevgiyi bulamayacaksınız, mutluluğun yanına bile yaklaşamayacak, her daim çatışma, ıstırap yaşayacaksınız.

Dediğim gibi toplumun yapısını araştıracağız. Toplumun yapısı düşünceyle meydana getirilir; toplumun yapısı şu anda sahip olduğumuz beyinde doğmuştur; günümüzde elde etmek, rekabet etmek, güçlü olmak, dürüst yoldan veya sahtekârlıkla para kazanmak amacıyla kullanılan beyinde. Be-

yin içinde yaşadığımız toplumun, yetiştirildiğimiz kültürün, dini önyargıların, dogmaların, inançların, geleneklerin bir sonucudur; bunların hepsi geçmişin bir sonucu olan beyindir. Lütfen kendinizi inceleyin, size söylenenlerle yetinmeyin.

Bildiğiniz gibi iki çeşit dinleme vardır. Birinde sadece sözleri dinler, sözlerin anlamını takip edersiniz ki bu söylenenleri dinlemek, karşılaştırmalı olarak duymaktır ki bu da kıyaslamak, yargılamak, yorumlamaktır. Çoğu insan böyle yapar; biz böyle dinleriz. Bir şey söylendiğinde, beyniniz hemen bunu sizin terminolojinize, deneyimlerinize bir tepki olarak tercüme eder ve siz de hoşunuza gideni kabul eder, hoşunuza gitmeyeni reddedersiniz. Sadece tepki verir, dinlemezsiniz. Başka bir dinleme çeşidi daha vardır ve bu yoğun bir dikkat gerektirir, çünkü bu dinlemede tercüme, yorum, ayıplama, kıyaslama yoktur, sadece tüm varlığınızla dinlersiniz. Bu derece dikkatle dinleyebilen bir zihin çok çabuk anlar; içinde yetiştirildiğimiz sosyal yapının bir sonucu olan zaman ve beyinden özgürdür. Bu beyin tamamen susturulmayıp yoğun bir şekilde canlı, aktif olduğu müddetçe, beynin koşullanmasına göre her düşünce, her deneyim tercüme edilir ve dolayısıyla her düşünce, her duygu topyekûn sorgulamaya, araştırmaya ket vurur.

Bakın beyler, buradaki insanların çoğunluğu ya Parsi ya Hindu ya da Hıristiyan. Size çocukluğunuzdan itibaren Hindu olduğunuz söylendi; bu bellek beyin hücrelerinde çağrışım yoluyla tutulur ve her deneyim, her düşünce bu koşullanmaya göre tercüme edilir ve bu koşullanma sizin yaşamı tümden anlamanızı engeller. Yaşam bir Hindu'nun veya bir Hıristiyan'ın yaşamı değildir; yaşam koşullanmış bir zihnin muhtemelen anlayamayacağı, çok daha engin, çok daha anlamlı bir şeydir. Yaşam kederdir; yaşam hazdır; yaşam olağanüstü güzellik duygusudur; yaşam sevgidir; yaşam elem, endişe, suçluluk duygusudur; bunların hepsinin toplamıdır. Ve bunu anlamadan keşfedemezsiniz. Kederden kaçış yok-

tur. Ve yaşamın bütünlüğünü anlayabilmek için de –sizin yetiştirildiğiniz kültürle, belleğinize tepki olan her düşünceyle, zorluğa tepki olan her deneyimle (hepsi beyinde merkezlenmiş geçmişin tepkisidir)– koşullandırılan beyin tamamen sessiz olmalıdır. Bütün bu süreci anlamadan beyin asla sessiz olamaz. Ve yeni bir zihin meydana getirebilmek için beynin kendisini anlaması, kendi tepkilerinin, körlüğünün, aptallığının, koşullanmış etkileniminin farkında olması kesinlikle gereklidir. Beyin kendinin farkında olmalıdır ve bu nedenle bir yanıt aramadan kendini sorgulamalıdır, çünkü her yanıt kendi geçmişinden verilecektir. Dolayısıyla bir yanıt arayarak sorguladığınızda, yanıt halen koşullanmış zihnin, koşullanmış beynin sınırları içindedir. Nitekim sorguladığınızda –yani kendinizin, hareketlerinizin, düşünce biçiminizin, hislerinizin, konuşma şeklinizin, hareket tarzınızın, başka her şeyin farkında olduğunuzda– yanıt aramayın, bakın, gözleyin. Ve gözlediğinizde beynin koşullanmış durumunu kaybetmeye başladığını görürsünüz. Bunu yaptığınızda da toplumun dışına çıkarsınız. Dolayısıyla ilk araştırma, inceleme kendi içinizde yapılmalıdır –Shankara, Buda veya gurunuzun size söylediği şeyde değil– zihniniz, beyniniz, düşünce şekliniz incelenmelidir.

Dönüşüm de değişimden farklıdır. Lütfen, dinleyin, dikkat edin. Değişim zamanı ima eder, değişim kademeliliği ima eder, değişim olanın sürekliliğini ima eder, ancak dönüşüm tam bir kırılmayı ve yeni bir şeyin oluşunu ima eder. Değişim; zaman, çaba, süreklilik ima eder: zamanı ima eden hafif bir değişiklik. Dönüşümde zaman yoktur, o anında olur. Bizim derdimiz değişim değil, dönüşüm. Hırsın derhal tam olarak sona ermesiyle ilgileniyoruz ve hırsın anında çözülmesi dönüşümdür; zamanı kabul ederek değil de derhal.

İleride bunu tartışacağız. Ancak şimdilik bunun anlamını kavrayın: Şimdiye dek yüzyıllar boyunca, azar azar değişerek, zihinlerimizi, kalplerimizi, düşüncelerimizi, duygularımızı

azar azar şekillendirerek yaşadık; bu süreçte sürekli olarak keder, çatışma içinde yaşadık; kederden hepten kurtulduğumuz tek bir gün, tek bir an bile olmadı, keder her zaman oradaydı: saklı, bastırılmış. Şu anda sözünü ettiğimizse tamamen son verme ve dolayısıyla topyekûn dönüşüm ve bu dönüşüm de dini devrimdir. Bu akşam bu konuyu biraz açacağız.

Asıl önemli olan görme ve dinlemedir. İki çeşit görme vardır; yalnızca iki çeşit. Ya bilgi ve düşünceyle ya da doğrudan bilgiye, düşünceye başvurmadan görürsünüz. Bilgiyle, düşünceyle gördüğünüzde, gerçekte meydana geleni görmezsiniz; sadece yorumlar, fikir verir, kendinizi görmekten alıkoyarsınız. Ancak düşünceye, bilgiye başvurmadan gördüğünüzde –ki bu durum gördüğünüzde zihninizin boşaldığı anlamına gelmez, tam tersine tam anlamıyla görürsünüz– bu görme zamanın sonlanmasıdır, dolayısıyla anında dönüşüm söz konusudur. Örneğin hırslıysanız, yavaş yavaş değişeceğinizi söylersiniz; bu, toplumun onayladığı bir alışkanlıktır. Toplum sizin hırsınızdan yavaş yavaş kurtulmanız için bütün yöntem ve araçları icat etmiştir, gene de yaşamınızın sonunda hâlâ hırslı, hâlâ çelişki içindesinizdir ki bu düpedüz çocukça ve hamdır. Olgunluk ise olguyla yüzleşip ona derhal son vermektir. Olguyu bilgiye, düşünceye başvurmadan gözlediğiniz takdirde o olguya hemen son verebilirsiniz.

Bilgi geçmişin birikimidir, bilgiden düşünceler çıkar ve dolayısıyla düşünce dönüşümü gerçekleştirmenin yolu değildir: Düşünce dönüşümü engeller. Lütfen, bu konuya çok dikkatli girin, hemen kabul veya inkâr etmeyin. Konuşmalarımız sırasında ben bu konuya değiniyorum, ancak bunun sadece anlamını, amberini alın. İlgilendiğimiz şey derhal son bulmadır, böylece yeni bir zihin oluşabilir.

Sizin yeni bir zihne ihtiyacınız var çünkü yeni bir dünyanın yaratılması gerekiyor; politikacılar, dindar insanlar, teknisyenler tarafından değil, sizin, benim gibi sıradan, ortalama insanlar tarafından çünkü tamamen değişmesi gerekenler

bizleriz; zihin ve kalplerinde bir dönüşüm yapması gerekenler bizleriz. Bu ancak gerçeği gördüğünüzde ve o gerçekle kaldığınızda hemen meydana getirilebilir; mazeret, dogma, ideal, kaçış bulmaya çalışmayın, tamamen, büsbütün gerçekle kalın. Bu takdirde tam anlamıyla görmenin çatışmaya son verdiğini göreceksiniz. Çatışma son bulmalıdır. Ancak zihin tümüyle sessiz olduğunda, bir çatışma hali içinde olmadığında, ancak o takdirde zihin zamanın, düşüncenin, duyguların ötesindeki âlemlere kadar gidebilir.

Bombay, 1. halka açık konuşma, 21 Şubat 1962
Collected Works, Cilt. XIII, sayfa 113-18

II. Birey Nedir? Toplum Nedir? İkisinin Arasındaki İlişki Nedir?

Açıkçası toplum birey için vardır, birey toplum için değil. Toplum insanın amacına ulaşması için vardır; bireye özgürlük vermek için vardır ki böylece bireyin en yüksek zekâyı uyandırabilmek için fırsatı olabilsin.

Kalabalık bir caddede yürüyorduk. Yaya kaldırımları insanlardan geçilmiyor, araba ve otobüslerden çıkan egzoz kokusu burnumuza doluyordu. Dükkânların vitrinleri birçok pahalı ve pespaye şeyle doluydu. Gökyüzü açık gümüş rengiydi ve işlek caddeden sonra park iç açıcı gelmişti. Parkın içine doğru gidip oturduk.

O, devletin askerileştirmeyle ve yasalarla, bireyi neredeyse her yerde yuttuğunu ve artık devlete tapmanın, Tanrı'ya tapmanın yerine geçtiğini söylüyordu. Çoğu ülkede devlet halkının çok mahrem yaşamlarına nüfuz ediyor, onlara ne okumaları ve ne düşünmeleri gerektiğini söylüyordu. Devlet vatandaşlarını gözetliyor, onların üstünde ilahi bir göz oluyor ve kilisenin işlevini devralıyordu. Devlet artık yeni dindi. İnsanlar eskiden kilisenin kölesiyken şimdi devletin kölesi olmuşlardı. Eskiden insanların eğitimini kilise kontrol ederken şimdi devlet kontrol ediyordu ve ikisi de insanın özgürleşmesiyle ilgilenmiyordu.

Bireyin toplumla olan ilişkisi nedir? Açıkçası toplum birey için vardır, birey toplum için değil. Toplum insanın amacına

ulaşması için vardır; bireye özgürlük vermek için vardır ki böylece bireyin en yüksek zekâyı uyandırabilmek için fırsatı olabilsin. Bu zekâ salt bir tekniğin veya bilginin geliştirilmesi değildir; sığ zihne ait olmayan yaratıcı gerçeklikle temasta olmaktır. Zekâ birikimli bir sonuç değildir, aşamalı başarıdan özgür olmaktır. Zekâ asla durağan değildir; kopyalanıp standartlaştırılamaz ve dolayısıyla öğretilemez. Zekâ özgürlük içinde keşfedilmelidir.

Kolektif irade ve bu iradenin hareketi –ki bu toplumdur– bu özgürlüğü bireye sunmaz, çünkü organik olmayan toplum daima durağandır. Toplum insanın rahatı için oluşturulmuş, bir araya getirilmiştir; kendi bağımsız mekanizması yoktur. İnsanlar psikolojik durumlarına bağlı olarak toplumu ele geçirebilir, rehberlik edebilir, şekillendirebilir, üzerinde baskı kurabilir fakat toplum insanın efendisi değildir. Toplum insanı etkileyebilir fakat insan her zaman toplumu yıkar. İnsan ve toplum arasında çatışma vardır çünkü insan kendi içinde çatışma halindedir ve çatışma da durağanla canlı olan arasındadır. Toplum insanın dış ifadesidir. Kendisiyle toplum arasındaki çatışma kendi içindeki çatışmaya eşittir. İçindeki ve dışındaki bu çatışma en yüksek zekâ uyandırılana dek var olacaktır.

Bizler birey olduğumuz kadar sosyal varlıklarız da; insan olduğumuz kadar vatandaşız, kederde ve zevkte ayrı "olanlarız". Eğer huzur istiyorsak, insan ve vatandaş arasındaki doğru ilişkiyi anlamalıyız. Kuşkusuz devlet bizim tamamen vatandaş olmamızı tercih eder ama bu, devletlerin aptallığıdır. Bizler insanı vatandaşa devretmek isteriz çünkü vatandaş olmak insan olmaktan daha kolaydır. İyi bir vatandaş olmak belli bir toplum yapısı içinde etkin olarak işlev görmektir. Vatandaştan liyakat ile gelenek ve kurallara uygun davranış beklenir, çünkü bunlar vatandaşı katılaştırır, onu acımasız kılar ve böylece o, insanı vatandaşa kurban edebilir. İyi bir vatandaşın iyi bir insan olması gerekmez, ama iyi bir insan belli

bir topluma ve ülkeye ait olmayan dürüst bir vatandaş olmalıdır. O her şeyden önce iyi bir insan olduğu için, davranışları anti sosyal olmayacak, başka bir insana karşı olmayacaktır. Diğer iyi insanlarla işbirliği içinde yaşayacak; otoritesi olmadığı için otorite peşinde koşmayacak, acımasız olmadan etkili olabilecektir. Vatandaş insanı kurban etmeye çalışır fakat en yüksek zekâyı arayan insan doğal olarak vatandaşın aptallıklarından uzak duracaktır. Dolayısıyla devlet iyi insana, zekâ insanına karşı olacaktır fakat böyle bir insan bütün devlet ve ülkelerden bağımsızdır.

Zeki insan iyi bir toplum meydana getirebilir fakat iyi bir vatandaş insanın en yüksek zekâya sahip olabileceği bir toplum doğuramaz. Eğer vatandaş baskınsa vatandaş ve insan arasında çatışma yaşanması kaçınılmazdır ve kasten insanı hiçe sayan bir toplum ölmeye mahkûmdur. Ancak insanın psikolojik süreci anlaşıldığında vatandaş ve insan arasında uzlaşma olur. Devlet, günümüzdeki toplum, içteki adamla ilgilenmez, yalnızca dıştaki adamla, vatandaşla ilgilenir. Devlet içteki adamı yadsıyabilir, ama içteki adam vatandaş için kurnazca yapılmış planları yok ederek her zaman dıştakini alt eder. Devlet gelecek için şimdiyi kurban ederek sürekli kendini teminat altına alır; şimdi değil de sadece gelecek çok önemliymiş gibi görür. Ancak zeki insan için son derece önemli olan şimdidir, gelecek değil şimdi. Ancak yarının solup gitmesiyle *şu anda ne olduğu* anlaşılabilir. *Şu anda ne olduğunun* anlaşılması şu anda dönüşüm meydana getirir. Son derece önemli olan ise vatandaşın insanla nasıl uzlaşmayacağı değil, işte bu dönüşümdür. Bu dönüşüm gerçekleştiğinde insan ve vatandaş arasındaki çatışma sona erer.

Commentaries on Living Series I, s. 50-52

Şu anda da gözlemlediğimiz gibi, toplumun parçalanmasının ve çökmesinin nedenleri nelerdir? Esas nedenlerinden biri, bireyin, yani sizin, yaratıcılığının kesilmesidir.

Bence çoğumuz içteki bir devrimin aciliyetini anlıyoruz. Ancak böyle bir devrim tek başına dönüşümü meydana getirebilir. Benim ve tüm ciddi niyetli insanların uğraştığı problem budur. Problemimiz toplumda temel, köklü bir dönüşümün nasıl meydana getirileceğidir ve dıştakinin dönüşümü içteki devrim olmadan meydana gelemez. Toplum her zaman durağan olduğu için, içteki devrim olmadan yapılan bir eylem, bir reform da eşit derecede durağan olur; yani içteki bu daimi devrim olmazsa umut yoktur, çünkü o olmadan dıştaki eylem tekrarlı, alışkanlığa bağlı olur. Sizinle başka birinin, sizinle benim aramdaki ilişkinin etkisi toplumdur ve bu toplum da durağan hale gelir; içteki bu daimi devrim, yaratıcı, psikolojik dönüşüm olmadığı müddetçe yaşam verici niteliği yoktur ve içteki bu daimi devrim olmadığı için toplum daima durağanlaşıyor, kristalleşiyor ve dolayısıyla sürekli olarak bozuluyor.

Sizinle içinizdeki ve etrafınızdaki ıstırap ve karmaşa arasındaki ilişki nedir? Kuşkusuz bu karmaşa, bu ıstırap kendi kendine meydana gelmedi. Siz ve ben bunu yarattık, ne kapitalist ne komünist ne de faşist bir toplum, yalnızca siz ve ben birbirimizle olan ilişkilerimizde bunu yarattık. İçinizde olan şey dışarıya, dünyaya yansıtılır; ne olduğunuz, ne düşündüğünüz ve ne hissettiğiniz, her günkü varoluşunuzda neler yaptığınız dışa yansıtılır ve bu da dünyayı oluşturur. Eğer içimizde ıstırap, karmaşa ve kaos yaşıyorsak yansıtmayla bunlar dünya, toplum haline gelir çünkü sizinle benim, benimle başka birinin arasındaki ilişki *toplumdur* –toplum ilişkimizin ürünüdür– ve eğer ilişkimiz karmaşık, ben merkezci, dar, sınırlı, milliyetçiyse biz bunları yansıtırız ve dünyaya kaos getiririz.

Siz neyseniz dünya da odur. Öyle ki sizin probleminiz dünyanın problemidir. Hiç kuşkusuz, bu basit ve temel bir

gerçektir, değil mi? Kişi veya kişilerle olan ilişkimizde nedense bu noktayı her zaman gözden kaçırıyor gibiyiz. Fikirlerde veya bir sisteme dayalı değerlerde devrim yaparak veya bir sistemle değişim yaratmak istiyoruz, sizin ve benim toplumu yarattığımızı, yaşama tarzımızla toplumda yaşadığımız karmaşa ve düzeni oluşturduğumuzu unutuyoruz. Demek ki en yakından başlamalıyız, geçimimizi sağlama tarzımızda, fikir ve inançlarla olan ilişkimizde açığa çıkan günlük varoluşumuzla, günlük düşünce, duygu ve davranışlarımızla ilgilenmeliyiz. Bu bizim günlük varoluşumuzdur, değil mi? Derdimiz geçinmek, iş bulmak, para kazanmak; derdimiz aile veya komşularımızla olan ilişkilerimiz, fikir ve inançlar. Eğer işlerimizi inceleyecek olursanız, esasen kıskançlığa dayalıdır, yalnızca geçimini kazanmanın bir aracı değildir. Toplum öyle yapılanmıştır ki o sürekli bir çatışma, sürekli bir olma sürecidir; açgözlülük, kıskançlık, üstünüzü çekememeye dayalıdır: Memur müdür olmak ister ki bu da onun geçimini sağlama derdinde değil, makam ve itibar peşinde olduğunu gösterir. Bu tutum doğal olarak toplumda, ilişkilerde kargaşaya yol açar; ancak siz ve ben sadece geçim derdinde olsaydık, geçimimizi kazanmanın doğru yolunu, kıskançlığa dayanmayan bir yolunu bulurduk. Kıskançlık ilişkilerdeki en yıkıcı etkenlerden biridir çünkü kıskançlık güç, makam arzusunun göstergesidir ve en sonunda politikaya götürür: Bunların ikisi de birbiriyle yakından ilişkilidir...

Bizim ilişkilerimiz neye dayalıdır? Sizinle benim aramdaki, sizinle başkasının arasındaki ilişki –ki bu toplumdur– neye dayalıdır? Kuşkusuz her ne kadar hakkında konuşsak da, sevgiye değil. Sevgiye dayalı değildir, çünkü sevgi olsa sizinle benim aramda düzen olurdu, huzur olurdu, mutluluk olurdu. Ancak sizinle benim aramdaki ilişkide saygı formunu alan çokça kötü niyet vardır. İkimiz de duygu ve düşüncede eşit olsaydık, hürmet ve kötü niyet olmazdı, çünkü o zaman iki birey olurduk; ne öğrenci ve öğretmen, ne karısına

tahakküm eden koca ne de kocasına tahakküm eden kadın. Kötü niyet olduğunda, genelde kıskançlık, öfke ve tutkuya yol açan bir hükmetme arzusu vardır ki bunların hepsi ilişkimizde kaçmak istediğimiz sürekli bir çatışma yaratır ve bu da daha çok kaosa, daha çok ıstıraba yol açar.

Günlük varoluşumuzun, inançlarımızın ve formülleştirmemizin parçası olan fikirler zihinlerimizi çarpıtmıyor mu? Sonuçta aptallık nedir? Aptallık zihnin yarattığı veya ellerin ürettiği şeylere yanlış değerler vermektir. Düşüncelerimizin çoğu kendini koruma güdüsünden kaynaklanır, değil mi? Fikirlerimiz, fikirlerimizin çoğu içlerinde olmayan yanlış bir anlam kazanmıyorlar mı? Dolayısıyla herhangi bir forma inandığımızda –ister dini ister ekonomik ister sosyal– Tanrı'ya, fikirlere, insanı insandan ayıran sosyal bir sisteme, milliyetçiliğe ve benzerlerine inandığımızda, inanca yanlış bir anlam veriyoruz ki bu aptallığın göstergesidir, çünkü inanç insanları böler, birleştirmez. Böylece yaşam tarzımızla düzen veya kaos, huzur veya çatışma, mutluluk veya ıstırap yaratabildiğimizi görürüz.

Öyleyse problemimiz, durağan bir toplumun olup olamayacağı ve aynı zamanda bir bireyin bu daimi devrimde yer alıp alamayacağı değil midir? Yani toplumdaki devrim, içte, bireyin psikolojik dönüşümüyle başlamalıdır. Çoğumuz sosyal yapıda köklü bir dönüşüm görmek istiyoruz. Bu dünyada süregelen bir savaştır; komünist veya başka araçlarla bir sosyal devrim yapmak. Şimdi eğer bir sosyal devrim varsa bu insanın dış yapısıyla alakalı bir eylemdir. Bu sosyal devrim ne kadar radikal olursa olsun, eğer bireyin içinde bir devrim, psikolojik dönüşüm gerçekleşmezse asıl yapısı durağandır. Bu nedenle tekrarlı, durağan, bölücü olmayan, sürekli canlı bir toplum oluşturmak için bireyin psikolojik yapısında bir devrim olması zorunludur, çünkü içte psikolojik devrim olmadan yalnızca dıştakinin dönüşümünün çok az bir önemi vardır. Yani toplum sürekli kristalleşiyor, durağanlaşıyor ve dolayısıyla da sürek-

li bölünüyor. Ne kadar çok yasa ne kadar akıllıca yürürlüğe konursa konsun, toplum sürekli olarak çürüme sürecindedir çünkü devrim sadece dışta değil, içte de olmalıdır.

... Günümüzde Hindistan, Avrupa, Amerika'daki ve dünyanın her yerindeki toplumun yapısının nasıl hızla parçalandığını görüyoruz ve bunu kendi yaşamlarımızdan da biliyoruz. Sokaklarda yürürken bunu gözlemleyebiliriz. Toplumumuzun parçalandığını büyük tarihçilerin bize söylemesine gerek yok ve yeni bir toplum oluşturmak için yeni mimarlara, yapımcılara ihtiyacımız var. Yapı, yeni bir temel, yeni keşfedilmiş olgu ve değerler üzerinde yükselmeli. Henüz böyle mimarlar yok. Gözlemleyerek yapının çöktüğünün farkına varan ve kendilerini mimarlara dönüştüren yapımcılar yok. Bizim sorunumuz bu. Toplumun parçalandığını, bölündüğünü görüyoruz ve mimar olması gerekenler ben, sen ve bizleriz. Siz ve ben değerleri yeniden keşfetmeli ve daha sağlam, kalıcı bir temel üzerine inşa etmeliyiz, çünkü profesyonel mimar, politik ve dini yapımcılara bakacak olursak, tam olarak geçmişteki pozisyonda oluruz...

Peki, neden toplum çöküyor, parçalanıyor? Esas nedenlerinden biri, bireyin, yani sizin, yaratıcılığının kesilmesidir. Sözlerimi biraz açayım, isterseniz. Siz ve ben taklit ediyor, dışta ve içte kopya ediyoruz. Dışsal olarak, bir teknik öğrenirken, birbirimizle sözel seviyede iletişim kurarken, doğal olarak bir taklit, bir kopyalama olmalıdır. Kelimeleri kopyalarım. Mühendis olmak için önce teknik öğrenmeli, sonra köprü inşa etmek için bu tekniği kullanmalıyım. Dış teknikte belli bir miktar taklit, kopyalama olmalı fakat içsel olarak, psikolojik taklit olduğunda şüphesiz yaratıcılığımız biter. Eğitimimiz, sosyal yapımız, sözde dini yaşamımız, hepsi de taklide dayalıdır, yani ben belli bir sosyal veya dini formüle uyarım. Gerçek bir birey olmaktan vazgeçmişimdir; psikolojik olarak, belli koşullanmış tepkileri olan tekrarlamalı bir makine olurum, bu tepkiler ister Hindulara ister Hıristiyanlara ister

Budistlere ister Almanlara ister İngilizlere ait olsun. Tepkilerimiz toplumun yapısına göre koşullanır, toplumun doğulu veya batılı, dini veya materyalist olması fark etmez. Dolayısıyla toplumun ayrışmasının ana nedenlerinden biri taklittir, bölücü etkenlerden biri de esas özü taklit olan liderdir.

Bölücü toplumun yapısını anlayabilmek için sizin ve benim, yani bireyin yaratıcı olup olamayacağını araştırmak önemli değil midir? Taklit olduğunda ayrışma olduğunu görebiliriz; otorite olduğunda da kopyalama olmalıdır. Ve bizim bütün zihinsel, psikolojik yapımız otoriteye dayalı olduğundan yaratıcı olmak için otoriteden kurtulmak gerekir. Yaratıcılık anlarında, mutluluk veren canlı ilgi anlarında, tekrarlama, kopyalama hissi olmadığına hiç dikkat ettiniz mi? Böyle anlar daima yeni, taze, yaratıcılık ve mutlulukla doludur. Böylelikle toplumun ayrışmasının ana nedenlerinden birinin kopyalama –ki bu otoriteye tapınmadır– olduğunu görürüz.

The First and Last Freedom, s. 35-41

Bireyin sorumluluğu topluma değil, kendine karşıdır. Kendine karşı sorumluysa da toplumu etkiler.

... Birey köklü bir dönüşüm geçirmezse, toplum bireyin önemsiz bir kişi olduğu sorumsuz bir süreklilik, bir yük haline gelir.

Modern toplumda, bireyin öneminin çok az olduğuna ve bireyi kontrol etmek, düşüncelerini şekillendirmek için –propaganda, yaptırım, kitle iletişim araçlarıyla– mümkün olan her şeyin yapılması gerektiğine dair güçlü bir kanaat var. Birey de bu kadar külfetli olan, üzerine bir dağ gibi kapanan ve neredeyse çaresiz hissettiği bir toplumda ne yapabileceğini merak ediyor. Bu karmaşa, bozulma, savaş, açlık ve ıstırap yığınıyla karşı karşıya kalan birey gayet doğal olarak kendine, "Ben ne yapabilirim?" sorusunu soruyor. Bence bu sorunun

yanıtı hiçbir şeydir ki da bu gayet açıktır. Savaşı önleyemez, açlığı ortadan kaldıramaz, dini bağnazlığa veya tüm çatışmalarıyla tarihi milliyetçilik sürecine bir son veremez.

Dolayısıyla bence böyle bir soru sormak doğası gereği yanlıştır. Bireyin sorumluluğu topluma değil, kendine karşıdır. Ve kendine karşı sorumluysa da toplumu etkiler; tersi değil. Belli ki birey bu sosyal karmaşa konusunda bir şey yapamaz fakat kendi karmaşasını, çelişkilerini, şiddet duygusunu ve korkularını temizlemeye başladığında ki bu takdirde böyle bir bireyin toplumda olağanüstü önemi vardır. Bence çok azımız bunun farkındayız. Dünya ölçeğinde bir şey yapamayacağımızı gördüğümüzde, eylemsizliğimize devam ediyoruz ki bu, gerçekte köklü bir değişiklik meydana getirebilecek olan, bireyin kendi içindeki eylemden bir kaçıştır.

Yani ben bir birey olarak, birey olan sizlerle konuşuyorum. Biz birbirimizle, Hintliler, Amerikalılar, Ruslar, Çinliler veya belli bir grubun üyeleri olarak iletişim kurmuyoruz. İki insan olarak konuşuyoruz, sıradan vatandaşla uzman olarak değil. Eğer bu kadarı anlaşılıyorsa devam edebiliriz.

Birey toplumda apaçık çok büyük öneme sahiptir, çünkü yaratıcı bir faaliyette bulunabilecek sadece ve sadece bireydir, kitle değil; *yaratıcı* kelimesiyle ne kastettiğimi de şimdi açıklayacağım. Eğer bu gerçeği görürseniz, kendi içinizde ne olduğunuzun son derece önemli olduğunu da fark edersiniz. Bütünlükle –içinde öz çelişkinin olmadığı bir bütünleşmeyle– düşünme, işlev görme kapasiteniz son derece önemlidir.

Eğer dünyada gerçek bir değişim olacaksa –ve bu *olmalıdır*– o zaman siz ve ben, bireyler olarak kendimizi dönüştürmeliyiz. Her birimizde köklü bir değişim gerçekleşmediği müddetçe, yaşam eninde sonunda sıkıcılık, hüsran ve umutsuzluğa giden sonsuz bir taklit halini alır.

Yeni Delhi, 4. halka açık konuşma, 18 Şubat 1959
Collected Works, Cilt XI, sayfa 171-2

III. Bireyin Önemi

Bireyde, yani sizde umut vardır; bir sistemde, planlı bir toplum modelinde, dini bir örgütte değil de, sizde, bireyde umut vardır.

Madras, 3. halka açık konuşma, 2 Kasım 1947
Collected Works, Cilt IV, s. 92

Hakiki olan bir şey tümüyle bireysel olmalıdır; benmerkezcilik anlamında değil... her birimizin kendisi için, etkilenmeden, benmerkezci bir ilgi veya güdünün sonucu olmayan bir şey olarak deneyimlememiz anlamında.

Bireyin önemini veya anlamını anladığımızı sanmıyorum. Çünkü geçen gün de dediğim gibi, köklü, dini bir devrim yapmak için kişi kesinlikle evrensel ve kolektif açıdan düşünmekten vazgeçmelidir. Evrensel, kolektif, herkese ait kılınan bir şey –benmerkezci çıkar güdüsü olmaksızın, etkilenmeden, her birey tarafından doğrudan deneyimlenen anlamında– asla hakiki olamaz. Bence bunun ciddiyetini yeterince idrak etmiyoruz. Hakiki olan bir şey tümüyle bireysel olmalıdır; çok sınırlayıcı ve kendi içinde kötücül olan benmerkezcilik anlamında değil... her birimizin kendisi için, etkilenmeden, ben merkezci bir ilgi veya güdünün sonucu olmayan bir şey olarak deneyimlememiz anlamında.

Kişi modern dünyada her şeyin nasıl kolektif düşünceye doğru eğilim gösterdiğini görebilir: Herkes benzer düşünüyor. Çeşitli devletler, dayatmasalar da, usul usul ve ısrarla bunun için uğraşıyor. Örgütlü dinler apaçık kendi kalıplarına göre insanların zihinlerini kontrol ediyor ve şekillendiriyor, böylelikle evrensel bir etik, evrensel bir deneyim meydana getirmeyi umut ediyorlar. Ancak bence evrensel kılınan ne olursa olsun, bu anlamda, her zaman şüphelidir çünkü asla hakiki olamaz; canlılığını, açıklığını, hakikatini yitirmiştir. Buna rağmen bütün dünyada insan zihnini şekillendirme ve kontrol etme eğiliminin olduğunu görüyoruz. Zihni bu yanlış evrensellikten kurtarmak ve kendini çıkar gözetmeksizin değiştirmek son derece zordur.

Hamburg, Almanya, 3. halka açık konuşma, 9 Eylül 1956
Collected Works, Cilt X, s. 79-80

Birey neyse toplum da odur.

Birey neyse toplum da odur. Sizin ne olduğunuz son derece önemlidir. Bu salt bir slogan değildir; iyice derine inerseniz, davranışlarınızın ne kadar önemli olduğunu, ne olduğunuzun içinde yaşadığınız dünyayı nasıl etkilediğini keşfedersiniz ki bu ne kadar küçük, ne kadar sınırlı olursa olsun ilişkilerinizin dünyasıdır. Ve biz kendi içimizde temelden değişebilir, köklü bir devrim yapabilirsek, o takdirde farklı bir dünya, farklı bir değerler kümesi yaratma olasılığımız vardır.

Londra, 6. halka açık konuşma, 24 Nisan 1952
Collected Works, Cilt VI, s. 362

Herhangi bir yaratıcı eylemde önemli olan bireydir.

Bireye hitap ediyorum çünkü yalnızca birey değişebilir, kitle değil; yalnızca siz kendinizi dönüştürebilirsiniz ve bu yüzden birey son derece önemlidir. Sanki bireyin hiçbir önemi yokmuş gibi grup, kitle, ırklar hakkında konuşmanın adet olduğunu biliyorum ama herhangi yaratıcı bir eylemde önemli olan bireydir. Hakiki bir eylem, önemli bir karar, özgürlük arayışı, hakikat arayışı ancak anlayan bir bireyden gelebilir... Eğer herhangi birimiz zihninin tüm sürecini anlamaya çalışma yönünden bireyselse, o zaman yaratıcı bir varlık, hakikati sonuç için değil de hakikat olduğu için arayabilen, koşullanmamış, özgür bir kişi olur.

Poona, 2. halka açık konuşma, 10 Eylül 1958
Collected Works, Cilt XI, s. 21

Birey, yani siz ve ben toplumun topyekûn dönüşümü için sorumluluk almadığımız müddetçe toplum olduğu gibi kalacaktır.

... Kolektif bireylerden ibarettir ve ancak bireyin, yani sizin ve benim müdahalemiz dünyada köklü bir değişim meydana getirebilir, fakat birey sorumluluğunu görmediğinde sorumluluğu kolektife atar ve kolektif de daha sonra zeki politikacılar veya zeki dini liderler tarafından kullanılır. Dünyadaki koşulların değişiminden sizin ve benim sorumlu olduğumuzu gördüğünüz takdirde, birey yalnızca başka birinin elindeki bir araç, bir vasıta değil de son derece önemli biri haline gelir.

... Toplum sizden ayrı bir varlık olsa da onu siz yarattınız ve dolayısıyla onu yalnızca siz değiştirebilirsiniz. Ne var ki bireyler olarak kolektifteki sorumluluğumuzu idrak etmek yerine, şüpheci, entelektüel veya mistik oluyoruz, asli anla-

mında devrimsel olması gereken kati eylem sorumluluğundan kaçınıyoruz ve birey, yani siz ve ben toplumun topyekûn değişimi için sorumluluk almadığımız müddetçe toplum olduğu gibi kalacaktır.

Bombay, 6. halka açık konuşma, 14 Mart 1950
Collected Works, Cilt VI, s. 136

IV. Koşullanma Esareti

Zihnin özgür olup olamayacağını, benim size söylememi beklemeden, kendiniz için keşfetmelisiniz. Acaba zihnin tek yaptığı, mahkûmun yaptığı gibi özgürlük hakkında düşünmek ve böylece asla özgür olamamak ve daima kendi koşullanma esareti altında kalmaya mahkûm olmak mıdır?

Madras, 1. halka açık konuşma, 12 Aralık 1956,
Collected Works, Cilt X, s. 166

Giriş

Bana öyle geliyor ki bütün dünyanın niyeti insan zihnini ele geçirmek. İçinde yaşadığımız psikolojik ilişki dünyasını yarattık, dolayısıyla o da bizi kontrol ediyor; düşünce biçimimizi, faaliyetlerimizi, psikolojik varlığımızı şekillendiriyor. Bütün politik ve dini örgütler, keşfedeceğiniz gibi, insan zihninin peşindedir; ele geçirmeyi isteme, belli bir kalıba sokma anlamında *peşindedir*. Komünist ülkelerde baştaki yöneticiler insanın zihnini her yönde bariz bir biçimde koşullandırıyor ve bu durum, yüzyıllardır insanın düşünce şeklini şekillendirmeye çalışan dünyadaki örgütlü dinler için de geçerlidir. İster dini ister laik ister politik olsun, uzmanlaşmış her grup; iktidardaki birkaç kişinin insan için yararlı olduğunu düşündüğü kitapların, liderlerin kalıbının içine onu çekmek ve ora-

da tutmak için mücadele ediyor. Geleceği bildiklerini sanıyorlar, insanın en yüksek yararına olanı bildiklerini sanıyorlar. Rahipler –ister Roma'da ister Moskova'da ister Amerika'da veya başka yerde olsun– dünyevi güçlerinin yanı sıra sözde dini otoriteleriyle, insanın düşünce süreçlerini kontrol etmeye çalışıyorlar, öyle değil mi? Ve çoğumuz da bir otorite formunu hevesle kabul ederek buyruğu altına gireriz. İnsanın ve düşünce biçiminin örgütlü kontrolünün baskısından kaçabilen çok az insan vardır.

Sadece belli bir dini kalıptan veya sağ ya da solun politik kalıbından kaçıp başka bir kalıbı benimsemek veya kendi kalıbımızı oluşturmak, bana göre yaşamlarımızın olağanüstü karmaşıklığını basitleştirmez veya çoğumuzun içinde bulunduğu feci ıstırabı gidermez. Bence asıl çözüm başka bir yerde ve hepimiz de bu asıl çözümü bulmaya çalışıyoruz. Körü körüne gruplaşıyor, o veya bu örgüte katılıyoruz. Belli bir topluma aidiz, o veya bu lideri takip ediyoruz; Hindistan'da veya başka bir yerde bir üstat bulmaya çalışıyoruz; daima dar, sınırlı varlığımızdan kaçıp kurtulmayı umut ediyoruz ama bana öyle geliyor ki daima kalıp içindeki bu çatışmaya kapılıyoruz. İster kendi yarattığımız ister bir lider veya dini otorite tarafından dayatılmış olsun, kalıptan asla kaçamıyor gibiyiz. Kendi çatışma, ıstırap ve mücadelelerimizden kurtulma umuduyla körü körüne otoriteyi kabul ediyoruz, fakat asla hiçbir lider, hiçbir otorite insanı özgürleştirmeyecektir. Bence tarih bunu gayet açık bir biçimde göstermiştir ve bu ülkede yaşayan sizler de bunu çok iyi biliyorsunuz; belki de başkalarından daha iyi biliyorsunuz.

Öyle ki yeni bir dünya oluşacaksa ki oluşmalıdır, bence tüm bu otorite sürecini anlamak son derece önemlidir: toplum tarafından, kitaplar tarafından, insanoğlunun en büyük yararını bildiklerini düşünen, eziyet ve her tür baskı yoluyla onu kendi kalıplarına uymaya zorlamaya çalışan bir grup insan tarafından dayatılan otoriteyi. Kendi varlığımızda o

kadar kararsız, o kadar karmaşa içindeyiz ki böyle insanların hemen peşine takılıyoruz. Peşine takılma nedenlerimizin arasında ayrıca boşluk duygusu, kibir ve başka birinin teklif ettiği güce arzu duymamak da var.

Peki, tüm bu otorite kalıbından kurtulmak mümkün müdür? Kendi içimizdeki tüm otorite türlerinden kurtulabilir miyiz? Başka birinin otoritesini reddedebiliriz ama maalesef kendi deneyim, bilgi ve düşünce biçimimizin otoritesine hâlâ sahibizdir ve bu da bize rehberlik eden kalıp haline gelir, ama esasında bunun başka birinin otoritesinden bir farkı yoktur. Daha büyük bir şey başarma umuduyla takip etme, taklit etme, uyma arzusu vardır ve bu arzu var olduğu sürece, ıstırap ve çatışma, her tür baskı, hüsran ve keder de olacaktır.

İçte veya dışta olsun, bu otoriteyi takip etme dürtüsünden kurtulmanın gerekliliğini yeterince anladığımızı sanmıyorum. Bu dürtüyü psikolojik açıdan anlamanın son derece önemli olduğunu düşünüyorum; aksi takdirde içinde yaşadığımız ve varlığımızın bulunduğu bu dünyada körü körüne mücadele etmeye devam edeceğiz ve son derece büyük olan o diğer şeyi asla bulamayacağız. Eğer bambaşka bir dünya bulmak istiyorsak hiç kuşkusuz, bu taklit ve uyum dünyasından kurtulmalıyız, Bu da yaşamlarımızda –eylem tarzımızda, düşünce tarzımızda, duygu tarzımızda– gerçekten köklü bir değişim yapmak anlamına gelir.

Ama çoğumuz bununla ilgilenmeyiz; düşüncelerimizi, duygularımızı, eylemlerimizi anlamakla ilgilenmeyiz. Yalnızca neye inanıp neye inanmayacağımızla, kimi takip edip kimi etmeyeceğimizle, hangi dini cemaati veya siyasal partiyi seçeceğimizle ve diğer saçmalıklarla ilgileniriz. Günlük yaşam tarzımızda ve konuşma şeklimizde köklü bir değişimle, başka birine karşı düşünce duyarlılığımızla asla derinden, içten ilgilenmeyiz; bunların hiçbiriyle ilgilenmeyiz. Zihnimizi geliştirir ve sayısız şeyin bilgisini ediniriz, fakat içte aynı kalırız: hırslı, zalim, şiddete eğilimli, kıskanç, zihnin muktedir

olduğu bütün o ufak tefek şeylerle yüklü. Ve bütün bunları görerek o küçük zihinden kurtulmak mümkün müdür? Bence tek gerçek problem budur...

Hamburg, Almanya, 6. halka açık konuşma, 16 Eylül 1956
Collected Works, Cilt X, s. 98-100

Koşullanma Nedir?

Koşullanmadan kastettiğim, toplumun bize propaganda, diretme, inanç, cennet veya cehennem korkusuyla üzerimize dayattığı yüklerdir. Bunlar, milliyetçilik, çevre, adet, gelenek, kültür –Fransız, Hindu veya Rus olarak– sayısız inanç, batıl itikat ve deneyim koşullanmalarını kapsar ki bunlar bilincin içinde yaşadığı ve kişinin güvende kalmak için kendi arzusuyla tesis ettiği zemini oluşturur.

Paris, 8. halka açık konuşma, 21 Eylül 1961
Collected Works, Cilt XII, s. 263-4

Zihin koşullanmanın sonucudur.

Bizim koşullanmamız zihindir. Zihin bütün koşullanmamızın merkezidir; bilgi, deneyim, inanç, gelenek, belli bir parti, grup veya milletle özdeşleşme olarak koşullanma. Zihin koşullanmanın sonucudur, zihin koşullu durumdur; dolayısıyla zihnin ele aldığı problemler bu problemleri daha da artırır. Zihin herhangi bir problemle, herhangi bir seviyede uğraştığı müddetçe tek yapacağı daha çok dert, ıstırap ve karmaşa yaratmak olacaktır.

Paris, 1. halka açık konuşma, 9 Nisan 1950
Collected Works, Cilt VI, s. 145

Kuşkusuz biz koşullanmamızın değil, çatışma, acı ve hazzın farkındayız.

KRISHNAMURTI: O insanlığa yardım etmeyi, hayır işleri yapmayı çok seviyor ve çeşitli sosyal yardım örgütlerinde aktif olarak yer alıyordu. Hiçbir zaman uzun bir tatile çıkmadığını, üniversiteden mezun olduğundan bu yana, insanlığın içinde yaşadığı koşulların iyileşmesi için sürekli olarak çalıştığını söyledi. Kuşkusuz yaptığı iş için para almıyordu. İşi onun için daima çok önemli olmuştu ve yaptığı işe çok bağlıydı. Birinci sınıf bir sosyal hizmetler görevlisiydi ve bunu seviyordu. Ancak konuşmalardan birinde zihni koşullandıran çeşitli kaçış türleri hakkında bir şey duymuştu ve bunun hakkında konuşmak istiyordu.

DİNLEYİCİ: Sosyal hizmetlerde çalışmak sizce koşullanma mıdır? Bu yalnızca daha çok çatışmaya mı yol açar?

KRISHNAMURTI: Koşullanmayla ne kastettiğimize bakalım. Koşullanmış olduğumuzun ne zaman farkına varırız? Hiç farkına varır mıyız peki? Koşullanmış olduğunuzun farkında mısınız, yoksa yalnızca varlığınızın çeşitli seviyelerindeki çatışmanın ve mücadelenin mi farkındasınız? Kuşkusuz biz koşullanmamızın değil, çatışma, acı ve hazzın farkındayız.

DİNLEYİCİ: Çatışmayla kastettiğiniz nedir?

KRISHNAMURTI: Her tür çatışma: milletler, çeşitli sosyal gruplar, bireyler arasındaki ve kendi içinizdeki çatışma. Fail ile eylem, zorluk ile müdahale arasında bütünleşme olmadığı müddetçe çatışma kaçınılmaz değil midir? Bizim problemimiz çatışma, öyle değil mi? Belli bir çatışma değil, bütün çatışmalar: fikirler, inançlar, ideolojiler arasındaki, zıtlar arasındaki mücadele. Çatışma olmasa problem de olmazdı.

DİNLEYİCİ: Hepimizin bir başına tefekküre çekilmemizi, tecrit olmamızı mı öneriyorsunuz?

KRISHNAMURTI: Tefekkür meşakkatlidir, anlaşılması en zor şeylerden biridir. Tecride gelecek olursak, her birimiz bilinçli veya bilinçsiz olarak, kendi tarzımızda tecridi arasak da tecrit problemlerimizi çözmez; tam tersine artırır. Daha fazla çatışmaya yol açan koşullanma etkenlerinin neler olduğunu anlamaya çalışıyoruz. Biz sırf çatışma, acı ve hazzın farkındayız ve koşullanmamızın farkında değiliz. Koşullanmaya yol açan nedir peki?

DİNLEYİCİ: Sosyal veya çevresel etkiler: İçinde doğmuş olduğumuz toplum, yetiştirilmiş olduğumuz kültür, ekonomik ve sosyal baskılar ve diğerleri.

KRISHNAMURTI: Doğru, fakat hepsi bunlardan mı ibaret? Bu etkiler bizim kendi ürünümüz, öyle değil mi? Toplum insanın insanla ilişkisinin bir sonucudur ki bu da gün gibi ortadadır. Bu ilişki; yarar, rahatlık ve doyum sağlayan ve ihtiyacımızı karşılayan bir ilişkidir ve bizi bağlayan etkiler, değerler yaratır. Bağ bizim koşullanmamızdır. Kendi düşünce ve eylemlerimizle bağlanırız ancak bağlı olduğumuzun farkında değiliz, yalnızca haz ve acı çatışmasının farkındayız. Bunun ötesine hiç geçmiyor gibiyiz ve geçersek de sadece daha çok çatışmaya giriyoruz. Koşullanmamızın farkında değiliz ve farkında olunca ya dek de ancak daha çok çatışma ve karmaşa üretebiliriz.

... Sadece koşullanmanızın farkında olmaya çalışın. Bunu ancak dolaylı yoldan, başka bir şeyle bağlantılı olarak bilebilirsiniz. Koşullanmanızın bir soyutlama olarak farkında olamazsınız, çünkü bu halde salt sözeldir, fazla bir anlamı yoktur. Bizim farkında olduğumuz yalnızca çatışmadır.

Commentaries on Living Series II, s. 3-5

Koşullanma Etkenleri: Örgütlü Din, Milliyetçilik, Devletler

Din, bu şekliyle, esasen fikir, inanç ve otoriteye dayalıdır... Ancak çoğumuz buna kapılmışızdır ve kurtulamayız. Dışına çıkmak, koşullanmamızı kırmak çok büyük miktarda enerji gerektirir.

Din, bu şekliyle, esasen fikir, inanç ve otoriteye dayalıdır. Her gün tapınağa giden, Gita'yı, İncil'i okuyan veya namaz kılan, belli ayinler yapan, durup dinlenmeksizin belli kelimeleri, Krishna'nın, Rama'nın, onun, bunun isimlerini tekrar eden, sözde kutsal zinciri kuşanan ve hacca gitmeye can atan kişiyi siz dindar bir insan olarak görürsünüz. Ancak kuşkusuz bu din değildir. Bu nahoş, korkunç ve aptalca bir şeydir. Ancak çoğumuz buna kapılmışızdır ve kurtulamayız. Dışına çıkmak, koşullanmamızı kırmak çok büyük miktarda enerji gerektirir ki biz buna sahip değilizdir, çünkü biz enerjimizi geçimimizi kazanmaya ve değişimlere karşı koymaya harcarız. Değişmek topluma karşı gelmeyi gerektirir, değil mi? Ve bir Hindu toplumunda Hindu değilseniz, bir Brahman toplumunda Brahman değilseniz, bir Protestan veya Katolik toplumunda Hıristiyan değilseniz, iş bulmanın güç olduğunu görebilirsiniz.

Öyle ki yaşadığımız zorluklardan biri, kişinin kendi içinde bir devrim yapmasının, çok azımızın sahip olduğu muazzam bir enerji gerektirmesidir, çünkü enerji bu anlamda idrak demektir. Bir şeyi çok açık bir şekilde görebilmek için, tüm dikkatinizi vermelisiniz ve korkunun gölgesi –kamuoyu korkusu olan ekonomik veya sosyal korkular– varsa tüm dikkatinizi veremezsiniz. Korku hali içindeyken, gerçekliği veya Tanrı'yı, uzak, doğaüstü, uğruna mücadele etmemiz, aramamız gereken bir şey olarak görürüz; bilirsiniz, günlük yaşa-

mımızın çatışmasından, huzur, iyilik, Tanrı dediğimiz şeylere kaçmak için kullandığımız bütün o numaralar. Bu bizim asıl halimiz, öyle değil mi?

Batıl itikatları, inançları ve dogmalarıyla örgütlü dinin, din filan olmadığını ve geçmişte de hiçbir zaman olmadığını görürüz. Çocukluğumuzdan itibaren bu şeyleri din olarak kabullenmeye eğitilmiş, koşullanmışızdır; öyleyse örgütlü din aslında gerçek dini yaşamın keşfi için zararlıdır.

Yeni Delhi, 6. halka açık konuşma, 2 Mart 1960
Collected Works, Cilt XI, s. 360

Zihin inanç ve inançsızlıktan özgür olmalıdır.

İnanç gerçeklik değildir. Tanrı'ya inanabilirsiniz ama sizin inancınızın, Tanrı'ya inanmayan birinin inançsızlığından daha fazla bir gerçekliği yoktur. İnancınız geçmişinizin, dininizin, korkularınızın sonucudur ve komünistler ile diğer insanların inançsızlıkları da aynı şekilde onların koşullanmalarının bir sonucudur. Neyin doğru olduğunu keşfetmek için, zihin inanç ve inançsızlıktan özgür olmalıdır. Gülümseyip başınızı salladığınızı biliyorum, fakat yine de inanmaya devam edeceksiniz, çünkü böylesi çok daha uygun, saygın ve güvenli. İnanmazsanız işinizi kaybedebilir ve birdenbire hiç kimse olduğunuzu keşfedebilirsiniz. Önemli olan, bu odada gülümsemeniz ve bana katılmanız değil, inançtan özgür olmanızdır.

Varanasi, 5. halka açık konuşma, 6 Şubat 1955
Collected Works, Cilt VIII, s. 294

Öyle ki birey baskı, propaganda yoluyla yok edilir; toplumun, devletin ve başka şeylerin iyiliği için kontrol edilir ve üzerinde egemenlik kurulur.

Organize dinler, inançlar ve totaliter rejimler birbirine çok benzerdir, çünkü hepsi de bireyi, zorlama, propaganda ve çeşitli baskı yöntemleriyle yok etmek isterler. Organize dinler de aynı şeyi yapar, fakat farklı bir biçimde. Organize dinlerde kabullenmeli, inanmalısınız; siz koşullanmışsınızdır. Hem solun hem de sözde spritüel örgütlerin eğilimi zihni belli bir davranış kalıbına sokmaktır, çünkü kendi haline bırakılan bir birey asi olur. Öyle ki birey baskı, propaganda yoluyla yok edilir; toplumun, devletin ve başka şeylerin iyiliği için kontrol edilir ve üzerinde egemenlik kurulur. Sözde dini örgütler de aynı şeyi yaparlar, yalnızca biraz daha şüpheli, biraz daha incelikli bir biçimde; çünkü bu dinlerde de insanlar inanmalı, baskı yapmalı, kontrol etmelidirler vb. Süreçte kişi bir forma girmeye zorlanır. Zorlama yoluyla kolektif eylem amaçlanır. İster ekonomik, ister dini olsun, çoğu örgütün istediği şey budur. Kolektif eylem isterler ki bu da bireyin yok edilmesi gerektiği anlamına gelir. Nihayetinde ancak bu anlama gelebilir. Solu, Marksist teoriyi veya Hindu, Budist, Hıristiyan doktrinlerini kabul eder ve böylelikle kolektif eylem meydana getirmeyi umut edersiniz.

Madras, 6. halka açık konuşma, 20 Ocak 1952
Collected Works, Cilt VI, s. 279

Uğruna ölmeyi veya birbirimizi yok etmeyi arzu ettiğimiz inanç ve dogmalar bizi bağlıyor.

Savaşlara yol açanlar, besbelli güç, makam, para arzusu ve bayrağa tapınma olan milliyetçilik dediğimiz hastalık ile dogmaya tapınma olan örgütlü din hastalığıdır. Tüm bun-

lar savaşlara neden olurlar ve siz bir birey olarak herhangi bir örgütlü dine mensupsanız, güce arzu duyuyorsanız, kıskançsanız, yıkımla sonuçlanacak bir toplum doğurmaya mahkûmsunuzdur. Yani gene, bu size bağlıdır; liderlere, Stalin'e, Churchill'e ve diğerlerine değil. Size ve bana bağlıdır, ama biz görünen o ki bunun farkında değiliz. Bir kez gerçekten kendi davranışlarımızın sorumluluğunu hissedebilsek, tüm bu savaşlara, bu korkunç ıstıraba öylesine çabuk son verebiliriz ki! Ancak görüyorsunuz, biz kayıtsız kalıyoruz. Günde üç öğün yemek yiyoruz, işimiz gücümüz var, iyi kötü bankada hesabımız var ve "Tanrı aşkına, gidin başımızdan, bizi rahat bırakın," diyoruz. Ne kadar yüksekteysek o kadar çok güvenlik, kalıcılık, huzur istiyoruz, daha çok rahat bırakılmak istiyoruz, her şeyi olduğu gibi sürdürmek istiyoruz ama bu mümkün değil, çünkü sürdürülebileceğimiz bir şey yok. Her şey parçalanıyor. Biz bunlarla yüzleşmek istemiyoruz; sizin ve benim savaşlardan sorumlu olduğumuz gerçeğiyle yüzleşmek istemiyoruz. Siz ve ben barış hakkında konuşabilir, konferanslar yapabilir, masa etrafında oturup tartışabiliriz, ama içten içe, psikolojik olarak, güç, makam istiyoruz ve açgözlülükle motive oluyoruz. Entrika yapıyoruz, milliyetçiyiz; uğruna ölmeyi ve birbirimizi yok etmeyi arzu ettiğimiz inanç ve dogmalar bizi bağlıyor. Sizce böyle insanlar, siz ve ben, dünyaya barış getirebilir miyiz? Barışa sahip olabilmek için barışçıl olmalıyız, barışçıl bir şekilde yaşamak düşmanlığa yol açmamak demektir. Barış bir ideal değildir. Bence bir ideal adeta bir kaçış, bir sakınmadır... Ancak barışa sahip olmak için ideal bir yaşam sürmek değil de, şeyleri oldukları gibi görmek, onları etkileyip dönüştürmeye başlamak ve sevmek zorunda kalacağız. Hepimiz psikolojik güvenlik peşinde olduğumuz müddetçe, ihtiyaç duyduğumuz fizyolojik güvenlik –yiyecek, giyecek, barınma– yok olur. Biz aslında var olmayan bir psikolojik güvenlik arıyoruz ve bu güvenliği, eğer yapabilirsek, güç ve

makam, unvan, isim vasıtasıyla arıyoruz ki bunların hepsi de aslında fiziksel güvenliği yok ediyorlar. Eğer görebilirseniz bu açık bir olgudur.

Bangalore, 2. halka açık konuşma, 11 Temmuz 1948
Collected Works, Cilt V, s. 15

V. Koşullanmama Problemleri

İnsan, yani beşer köklü bir değişim meydana getirebilmek için her şeyi yapmış ve gene de esasen hiç değişmemiştir. Biz iki milyon yıldır neysek oyuz!

Demek ki sorumuz şudur: Zihin kadar beyin de, yani insanoğlu bütün olarak –fizyolojik, nörolojik olarak– tamamen değişebilir mi? İnsanoğlu tamamen nasıl değişebilir? Böyle bir değişim gereklidir; kişi bunu görür. Ve değişim olmadığı müddetçe, her zaman savaşlar olacaktır –bir millet diğerine karşı, bir milliyet diğerine karşı, savaşın korkunç gaddarlıkları, ülkeniz başka bir ülkeye karşı, dil farklılıkları, ekonomik farklılıklar, sosyal farklılıklar, ahlaki farklılıklar ve içte ve dışta süregelen savaş– değişim olmalıdır. Peki, bu nasıl olacak?

Lütfen bu sorunun olağanüstü karmaşıklığını, neler içerdiğini görün. İnsanoğlu birçok yöntem denemiştir: manastırlara kapanmış, dünyadan elini eteğini çekmiş, Hint dilencisi olmuş, ormana gidip meditasyon yapmış, oruç tutmuş, bakir kalmış, tasavvur edebileceği her şeyi yapmış, kendini hipnotize etmiş, kendini zorlamış, bilincini veya bilinçdışını inceleyip analiz etmiştir. Kendi içinde köklü bir değişim meydana getirebilmek için her şeyi yapmıştır. Bu nedenle kendi içinde, sırf bir birey olarak değil, insan olarak da acımasız olmuştur; birey ve insan tümüyle farklıdır. Birey yerel bir varlıktır: Parsi, Budist, Müslüman vb. Birey çevresi tarafından koşullandırılır. Ne var ki insanoğlu bunun ötesindedir; o insanın bütünüyle ilgilenir –ülkesi, dil farklılıkları, küçük savaşları ve kavgaları, önemsiz küçük tanrıları ve benzerleriyle değil– in-

sanın durumunun bütünüyle, onun çatışmaları, umutsuzluğuyla ilgilenir. Bütünü gördüğünüzde özeli anlayabilirsiniz fakat özel muhtemelen bütünü anlayamaz. Dolayısıyla sürekli iç gözlem yapan bir birey için araştırmanın hiçbir anlamı yoktur, çünkü o hâlâ, toplum –ki içinde din ve diğerleri vardır– tarafından koşullanmış kendi varlığının kalıbıyla ilgileniyordur. Oysaki insan –iki milyon yıldır yaşamış bir insanoğlu olarak– acı çekmiş, düşünmüş, araştırmıştır... İster Rusya'da ister Çin'de ister Amerika'da isterse bu ülkede olsun.

Ve insan, yani beşer köklü bir değişim meydana getirebilmek için her şeyi yapmış ve gene de esasen hiç değişmemiştir. Biz iki milyon yıldır neysek oyuz! İçimizdeki hayvan çok güçlüdür. Tüm o açgözlülüğü, kıskançlığı, hırsı, öfkesi, acımasızlığıyla o hayvan, kalplerimizin ve zihinlerimizin derinlerinde hâlâ varlığını sürdürüyor. Ve bizler din, kültür, medeniyet vasıtasıyla dışımızı cilaladık; davranışlarımız iyileşti; belki birkaçımızın davranışları iyileşti. Bilgimiz biraz daha arttı. Teknolojik açıdan çok ilerledik. Doğu ve Batı felsefesini, edebiyatı tartışabiliyoruz; tüm dünyada yolculuk edebiliyoruz. Gel gör ki içte, derinlerde kökler çok sağlam yerleşmiş.

Tüm bunları görürken –siz ve ben bir insan olarak– biz nasıl değişeceğiz? Kuşkusuz gözyaşları, idrak, ideolojik bir ütopyayı izleme, dıştaki veya kendine dayatılmış zorbalık vasıtasıyla değil. Dolayısıyla kişi bunların hepsinden vazgeçer ve umut ediyorum ki siz de bunların hepsinden vazgeçmişsinizdir. Anlıyor musunuz? Milliyetini, mallarını, geleneklerini, inançlarını, inanmak için yetiştirildiğimiz her şeyden vazgeçmek; bunların hepsinden vazgeçmek çok zor bir şeydir. Entelektüel açıdan kabul edebiliriz ama bilinçaltımızın derinlerinde tutunduğumuz geçmişin önemi hususunda bir direnç vardır.

Şimdi artık sorunu biliyorsunuz...

Bombay, 2. halka açık konuşma, 16 Şubat 1966
Collected Works, Cilt XVI, s. 48-9

Geçmişin ürünü olan düşünce yalnızca geçmiş ve zaman yönünden karşılık verebilir.

Öyleyse problem, düşüncenin bir kalıba sabitlenmiş, koşullanmış olmasıdır. Düşünce, geçmişe göre daima yeni olan zorluğa tepki verir ve dolayısıyla yeniyi değiştirir. Geçmişin ürünü olan düşünce yalnızca geçmiş ve zaman yönünden karşılık verebilir. "Koşullanma zorbalığından nasıl kurtulabilirim?" diye sorduğunuzda yanlış bir soru soruyorsunuz. Düşünce asla özgür olamaz. Düşünce özgürlüğü değil, yalnızca sürekliliği bilir. Düşünce olmadığında özgürlük vardır. Ancak süreklilik kesildiğinde özgürlük vardır. Düşünce süreklilik sağlar. Dolayısıyla düşünce kendi koşullanmasının farkında olmalı ve bir şey olmaya çalışmamalıdır. Olmak düşünceye süreklilik sağlar ve nitekim koşullanmadan kurtulmak mümkün olmaz. Özgürlüğün var olması için düşünce kesilmelidir. Olumlu veya olumsuz, düşünce aktif olduğunda bu koşullanmadır ve değiştirilmiş sürekliliği doğurur.

Bombay, 1. halka açık konuşma, 18 Ocak 1948
Collected Works, Cilt IV, s. 161- 2

Bana göre zor olan, koşullanmış bir zihindeki herhangi bir değişikliğin, dönüşüme değil, yalnızca farklı bir koşullanmaya yol açtığını anlamaktır.

Kişi bilinçli bir değişimin gerçekte değişim olmadığını görebilir. Bilinçli yapılan kişisel gelişim, bilinçli olarak belli bir eylem kalıbının geliştirilmesi, gerçek bir değişim meydana getirmez, çünkü bu kişinin kendi arzularının, kendi geçmişinin bir tepki olarak yansıtılmasından başka bir şey değildir. Gene de çoğumuz bu değişim meselesiyle ilgileniyoruz, çünkü arayış içindeyiz, kafamız karışmış. Ve ciddiyete çok düşkün olanlarımız da kendi içlerinde nasıl bir değişim meydana getire-

cekleri meselesini mutlak surette araştırmalıdırlar. Bana göre zor olan, koşullanmış bir zihindeki herhangi bir değişikliğin, dönüşüme değil, yalnızca farklı bir koşullanmaya yol açtığını anlamaktır. Eğer ben Hindu, Hıristiyan veya başka bir şey olarak, bu kalıpla değişmeye çalışırsam, bu gerçekte bir değişim değildir, belki de yalnız görünüşte daha iyi, uygun, uyarlanabilir bir koşullanmadır fakat esasında bir değişim değildir. Bence karşı karşıya kaldığımız en büyük zorluklardan biri, kalıbın içinde değişebileceğimizi düşünmemizdir; oysaki toplum, herhangi bir kültür formu tarafından koşullanmış bir zihin için, kalıp içinde bilinçli bir değişim meydana getirmek sonuçta yine bir koşullanma sürecidir. Eğer bu çok açıksa, o zaman bence dönüşümün ne olduğunu bulma meselesi, kendi içimizde köklü bir değişimin nasıl meydana getirilebileceği meselesi çok ilginç, can alıcı bir mesele haline gelir...

Londra, 4. halka açık konuşma, 24 Haziran 1955
Collected Works, Cilt IX, s. 54-5

Koşullanmış bir zihin bir soruna çözüm ararken daireler çizer, araştırmasının bir anlamı yoktur.

Demek ki mesele, sorunu ele alma, soruna yaklaşma biçimidir. Eğer bir soruna çözüm bulma niyetiyle yaklaşırsınız, o takdirde çözüm yeni sorunlar yaratacaktır ki bu çok barizdir. Önemli olan sorunun içine girmek ve onu anlamaya başlamaktır ve bunu ancak kınamadığınız, karşı koymadığınız veya uzaklaştırmadığınızda yapabilirsiniz. Zihin kınadığı, doğruladığı veya kıyasladığı müddetçe bir sorunu çözemez. Zorluk sorunda değil, bir kınama, doğrulama veya kıyaslama tutumuyla soruna yaklaşan zihindedir. Dolayısıyla ilk olarak zihninizin, toplum tarafından, etrafınızda var olan sayısız etkiyle koşullanmış olduğunu anlamak zorundasınız. Kendinizi Hindu, Hıristiyan, Müslüman veya başka bir şey olarak

tanımlarsınız ki bu durum zihninizin koşullanmış olduğunu gösterir ve sorunu yaratan da işte bu koşullanmış zihindir. Koşullanmış bir zihin bir soruna çözüm ararken daireler çizer; araştırmasının bir anlamı yoktur. Ve sizin zihniniz koşullanmıştır, çünkü kıskanıyor, kıyaslıyor, yargılıyor, değerlendiriyorsunuz, çünkü inançlara, dogmalara bağlanmışsınız. Sorunları yaratan işte bu koşullanmadır.

Bombay, 3. halka açık konuşma, 11 Mart 1956
Collected Works, Cilt IX, s. 253

Biz ancak koşullanmamış bir zihnin gerekliliğini gördüğümüzde koşullanmadan kurtulabiliriz. Ancak bunun hakkında hiç düşünmemişiz, araştırmamışızdır...

Çoğumuz zihni koşullandırmamakla değil de, daha iyi koşullandırmakla, daha soylu yapmakla, daha az veya daha çok bir şey kılmakla ilgileniriz. Zihnin kendini hiç koşullandırmaması olasılığını hiç araştırmamışızdır... Biz ancak koşullanmamış bir zihnin gerekliliğini gördüğümüzde koşullanmadan kurtulabiliriz. Ancak bunun hakkında hiç düşünmemişiz, araştırmamışızdır; ancak otoriteyi kabul etmişizdir. Zihnin koşullanmamasının mümkün olmadığını ve bu nedenle daha iyi koşullanması gerektiğini söyleyen gruplar vardır.

Ben zihnin koşullanmamasının *mümkün* olduğunu söylüyorum. Sözlerimi kabul edin diye söylemiyorum çünkü bu çok aptalca olurdu, fakat kişi gerçekten ilgileniyorsa zihnin koşullanmamasının mümkün olup olmadığını kendisi için keşfedebilir. Kuşkusuz bu olasılık ancak kişi koşullanmış olduğunun farkına varır ve bu koşullanmasını soylu bir şey, sosyal kültürün değerli bir parçası olarak görmezse söz konusudur. Koşullanmamış zihin hakiki dinsel zihindir ve ancak dinsel bir zihin, gerekli olan asli bir devrimi yaratabilir ve bu bir ekonomik devrim veya komünist ya da sosyalist devrim

değildir. Neyin doğru olduğunu bulmak için zihin kendinin farkında olmalı ve öz bilgisi olmalıdır ki bu da kendinin bütün bilinçli ve bilinçdışı dürtü ve zorlamalarına karşı tetikte olduğu anlamına gelir. Gel gör ki geleneklerin, değerlerin, sözde kültürün ve eğitimin tortusu olan bir zihin, böyle bir zihin neyin doğru olduğunu keşfedemez. Bu zihin Tanrı'ya inandığını söyleyebilir ama Tanrı'sının bir gerçekliği yoktur çünkü o yalnızca kendi koşullanmasının bir yansımasıdır.

Sydney, 1. halka açık konuşma, 9 Kasım 1955
Collected Works, Cilt IX, s. 137-8

VI. Koşullanmamaya Yanlış Yaklaşımlar

Arzu, İrade, Çaba, Seçim

Çaba hiçbir sorunumuzu halletmez.

... Benliğin merkezinden çaba gösterirsek bu kaçınılmaz bir biçimde daha çok çatışma, karmaşa ve ıstıraba yol açar. Buna rağmen biz dur durak bilmeden çaba göstermeye devam ederiz. Ve yine çok azımız, benmerkezci çabanın hiçbir sorunumuzu çözmediğini, aksine karmaşa, ıstırap ve kederimizi artırdığının farkındayızdır. Bunu biliriz. Yine de bu benmerkezci çabayla, irade eylemiyle bir şekilde başaracağımızı umut ederek devam ederiz.

Londra, 5. halka açık konuşma, 23 Nisan 1952
Collected Works, Cilt VI, s. 355

Düşünen insan ve onun düşünceleri arzunun sonucudur.

DİNLEYİCİ: Çatışma irade gücü olmadan sonlanabilir mi?

KRISHNAMURTI: Çatışma biçimlerini ve nasıl oluştuğunu anlamadan, yalnızca çatışmayı bastırma veya yüceltmenin veya yerine geçecek bir şey bulmanın değeri nedir? Bir hastalığı bastırabilirsiniz fakat o gene de kendini başka bir formda gösterecektir. İrade bizzat çatışmadır, mücadelenin sonucu-

dur; amaca, arzuya yöneliktir. Arzu sürecini anlamadan arzuyu sadece kontrol etmek daha fazla yangını, daha fazla acıyı davet etmektir. Kontrol kaçınmadır. Bir çocuğu veya sorunu kontrol edebilirsiniz, ama böyle yaptığınızda onu anlamamışsınız demektir. Anlamak bir sonuca varmaktan çok daha önemlidir. İrade eylemi yıkıcıdır, çünkü bir sonuca yönelik eylem kendini kapatır, ayırır, tecrit eder. Çatışmayı, arzuyu susturamazsınız, çünkü çaba gösteren kişi bizzat çatışmanın, arzunun ürünüdür. Düşünen insan ve onun düşünceleri arzunun sonucudur ve yüksek veya alçak, herhangi bir seviyede bulunan arzuyu anlamadan zihin hep cehalet içindedir. Yüceliğe giden yolda arzu ve çaba yoktur. Yücelik ancak çaba gösteren kişi olmadığında gerçekleşebilir. Çatışma, olma ve üstün olma arzusu doğuran iradedir. Arzu vasıtasıyla bir araya gelen zihin son bulduğunda –çabayla değil– bu takdirde bu dinginlik içinde –ki amaç bu değildir– gerçeklik vücuda gelir.

Commentaries on Living, Series I, s. 212

Ancak bir şey olmak arzusu olmadığında, barış söz konusu olabilir.

Hepimiz bir şey olmak istiyoruz: barış yanlısı, savaş kahramanı, milyoner, erdemli bir adam vs. İşte tam da bu bir şey olma arzusu çatışma içerir ve bu çatışma da savaşı doğurur. Ancak bir şey olma arzusu olmadığında barış söz konusudur ve tek sahici hal budur, çünkü yalnızca bu halde yaratım ve gerçeklik vardır. Ne var ki bu, sizin bir yansıtmanız olan toplumun tüm yapısına tamamen yabancıdır. Siz başarıya taparsınız. Sizin tanrınız unvan, derece, makam ve otorite veren başarıdır. Kendi içinizde sürekli bir savaş –istediğinizi başarma mücadelesi– vardır. Hiç huzurlu bir anınız olmaz, kalbinizde asla huzur olmaz, çünkü daima bir şey olmak, gelişmek için

mücadele edersiniz. *Gelişme* kelimesinin sizi yanlış yönlendirmesine izin vermeyin. Mekanik şeyler gelişir fakat düşünce, olma yönünden kaydettiği gelişim hariç asla gelişemez.

New York, 3. halka açık konuşma, 18 Haziran 1950
Collected Works, Cilt VI, s. 196

Yalnızca karmaşa içindeki bir zihin seçim yapar.

İnsanın özgür olduğu kavramı, yanıltıcı kavramlardan biridir. Kuşkusuz insan seçmekte özgürdür, ancak seçim yaptığında zaten karmaşa içinde demektir. Bir şeyi çok net bir biçimde gördüğünüzde seçim yapmazsınız. Lütfen bu olguya kendi içinizde bakın. Bir şeyi çok net bir biçimde gördüğünüzde seçim yapma gerekliliği nerededir, söyler misiniz? Bu durumda seçim yoktur. Doğrudan gören berrak, dikkatli bir zihin değil, yalnızca karmaşa içindeki bir zihin seçim yapar; "Bu doğru, bu yanlış, ben bunu yapmalıyım çünkü bu doğru," der. Böyle bir zihin için seçim yoktur. Görüyorsunuz, seçim yaptığımızı ve dolayısıyla özgür olduğumuzu söyleriz. Bu bizim icat ettiğimiz saçmalıklardan biridir, fakat esasen hiç de özgür değilizdir. Koşullanmışızdır ve özgür olabilmek için bu koşullanmayı çok iyi anlamak gerekir.

Varanasi, öğrencilere yönelik 2. konuşma, 14 Aralık 1967
Collected Works, Cilt XVII, s. 270

Güç ve Otorite

Özgürlük sonda olduğu kadar baştadır da ve başlangıçta bir otoriteyi kabul ederseniz, sonunda daima köle olursunuz.

Yeni Delhi, 1. halka açık konuşma, 19 Kasım 1967
Collected Works, Cilt XVII, s. 218

Gerçek, insan zihninin güç peşinde olduğu ve zihin güç arayışındayken bireyselliğini yitirdiğidir.

Bence birey olmaktan vazgeçmemizin ana nedenlerinden biri güç peşinde koşmamızdır; hepimiz bir şey olmak istiyoruz, hatta evde, dairede, odadayken bile. Tıpkı ulusların güç gerilimini yaratmaları gibi, her insan durup dinlenmeksizin toplumla bağlantılı bir şey olmak istiyor: Büyük bir adam, becerikli bir bürokrat, yetenekli bir sanatçı, ruhani bir kişi veya başka bir şey olarak tanınmak istiyor. Hepimiz bir şey olmak istiyoruz ve bir şey olma arzusu da güç itkisinden kaynaklanır. Kendinizi incelediğinizde, istediğiniz şeyin başarı ve başarınızın tanınması olduğunu göreceksiniz; yalnızca bu dünyada değil öteki dünyada da; eğer öteki dünya varsa tabii. Tanınmak istiyorsunuz ve bu tanınma uğruna topluma bağımlısınız. Toplum sadece güç, makam, itibar sahibi olanları tanır ve çoğumuzun arzuladığı gösteriş, güç, makam ve itibarla böbürlenmektir. Altında yatan derin güdümüz başarmanın gururudur ve bu gurur kendini farklı yollardan gösterir.

Biz herhangi bir yönde güç peşinde koştuğumuz müddetçe gerçek bireysellik ezilir; yalnızca bizim kendi bireyselliğimiz değil, diğerlerininki de. Bence bu, yaşamda temel bir psikolojik olgudur. Bir kimse olmayı amaçladığımızda, bu toplum tarafından tanınmayı arzuladığımız anlamına gelir, bu nedenle toplumun köleleri, sosyal çarkın bir dişlisi olur ve

birey olmaktan vazgeçeriz. Bence bu çabucak bir yana atılmaması gereken temel bir meseledir. Zihin bir güç formunu –tarikat, bilgi, servet, erdem yoluyla güç– amaçladığı müddetçe, bu durum kaçınılmaz olarak bireyi yok edecek bir toplum doğuracaktır, çünkü bu takdirde insan zihni, başarıya olan psikolojik bağımlılığı teşvik eden bir ortamın etkisi altında kalır ve o ortamda eğitilir. Psikolojik bağımlılık, tek başına, bozulmamış olan açık zihni yok eder ki bu zihin, toplumdan ve kendi arzularından bağımsız olarak, bireysel olarak düşünebilen tek zihindir.

Demek ki zihin durup dinlenmeksizin bir şey olmayı amaçlar ve dolayısıyla kendi güç, makam, itibar hissini artırır. Bir şey olma dürtüsünden liderlik, ardından başarıya tapınma doğar ve dolayısıyla iç gerçekliğin derin bir bireysel algısı söz konusu değildir. Eğer kişi gerçekten tüm bu süreci görürse, o zaman güç arayışını kökünden kesip atmak mümkün müdür? *Güç* kelimesinin anlamını anlıyor musunuz? Hükmetme, sahip olma, istismar etme, başka birine bağımlı olma arzusu; hepsi de bu güç arayışında ifade edilir. Daha incelikli başka ifadeler bulabiliriz ama gerçek, insan zihninin güç peşinde olduğu ve zihin güç arayışındayken bireyselliğini yitirdiğidir.

Bombay, 7. halka açık konuşma, 25 Mart 1956
Collected Works, Cilt IX, s. 274-5

Toplumdan bağımsız olmak psikolojik özgürlüğe işaret eder; yani hırs, kıskançlık, açgözlülük, güç, makam ve itibardan tamamen bağımsız olmayı.

... Siz açgözlü, kıskanç, hırslı olduğunuz, güç, makam, itibar peşinde koştuğunuz müddetçe, toplum bunu onaylar ve siz de eylemlerinizi buna göre ayarlarsınız. Bu eylemler saygıdeğer, ahlaki kabul edilir. Aslında bunlar hiç de ahlaki değildir.

Bir form içindeki güç kötücüldür: kocanın karısı üzerindeki veya kadının kocası üzerindeki gücü, politikacıların gücü. Güç zorbalaştıkça bağnazlaşır, dinileştikçe kötüleşir. Bu bir gerçektir, kanıtlanabilir, gözlenebilir bir olgudur fakat toplum bunu onaylar. Hepiniz güç sahibi insana tapar ve davranışlarınızı bu güce göre ayarlarsınız. Öyle ki davranışlarınızın güç kazanmaya, başarma arzusuna, bu çürümüş dünyada bir kişi olma arzusuna dayandığını gözlemlerseniz, o zaman gerçekle yüzleşmek tamamen farklı bir eylem meydana getirecektir ve bu da gerçek eylemdir; toplumun bireye dayattığı eylem değildir. Öyleyse sosyal ahlak aslında ahlak değildir, ahlak dışıdır; kendimizi savunmanın başka bir şeklidir ve dolayısıyla toplum tarafından azar azar yok ediliriz. Özgürlüğü anlayan kişi toplumdan amansızca bağımsız olmalıdır; fiziksel değil psikolojik olarak. Toplumdan fiziksel olarak bağımsız olamazsınız çünkü her şey için topluma bağımlısınızdır; giydiğiniz kıyafetler, para ve başka şeyler için. Dışsal olarak, psikolojik olmayan yönden topluma bağımlısınızdır. Oysa toplumdan bağımsız olmak psikolojik özgürlüğü işaret eder; yani hırs, kıskançlık, açgözlülük, güç, makam ve itibardan tamamen bağımsız olmayı.

Yeni Delhi, 8. halka açık konuşma, 14 Şubat 1962
Collected Works, Cilt XIII, s. 110

•

Kişinin koşullanmasından doğan otorite... her çeşit yanılsamaya yol açar.

Kişi neden bu otorite zorbalığına itaat ettiğini, kabullendiğini kendisi için keşfetmelidir: rahibin, yazılı sözlerin, İncil'in, Hint yazılarının ve diğerlerinin otoritesini. Kişi toplumun otoritesini tümüyle reddedebilir mi? Dünyadaki asi gençlerin ret eylemini kastetmiyorum; onlarınki sadece bir tepkidir. Fakat kişi bir kalıba dıştan uyumun boşuna olduğunu, neyin

asıl, neyin gerçek olduğunu bulmak isteyen zihin için yıkıcı olduğunu gerçekten görebilir mi? Ve kişi dış otoriteyi reddettiğinde, içtekini, deneyim otoritesini de reddetmek mümkün müdür? Kişi deneyimi bir kenara koyabilir mi? Çoğumuz için deneyim bilginin rehberliğidir. "Deneyimlerimden biliyorum" veya "Deneyimlerime göre bunu yapmalıyım," deriz ve deneyim kişinin iç otoritesi haline gelir. Ve belki de bu dış otoriteden çok daha yıkıcı, çok daha kötücüldür. Bu, kişinin koşullanmasından doğan otoritedir ve çeşit çeşit yanılsamaya yol açar. Kendi koşullanmaları yüzünden Hıristiyan, İsa vizyonları görür, Hindu kendi tanrılarının vizyonlarını görür. Ve işte bu vizyonları görmek, bu yanılsama deneyimi kişiyi son derece saygıdeğer yapar ve aziz mertebesine yükselir.

Londra, 6. halka açık konuşma, 14 Mayıs 1961
Collected Works, Cilt XII, s. 144

Reform

Topyekûn dönüşüm, bir toplum kalıbı içinde asla gerçekleşemez, o toplum ister baskıcı ister sözde demokratik olsun.

DİNLEYİCİ: ... Büyük reformcularımızdan bazılarının yakınında olma ayrıcalığına eriştim. İnanıyorum ki, devrim değil de, reform bu kaostan çıkmanın tek yoludur. Rus Devrimi'nin geldiği noktaya bakın! Hayır, efendim, gerçek büyük adamlar daima reformcular olmuşlardır.

KRISHNAMURTI: *Reformdan* kastettiğiniz nedir?

DİNLEYİCİ: Reform yapmak, formülleştirdiğimiz çeşitli planlar vasıtasıyla insanların sosyal ve ekonomik durumlarını aşama aşama iyileştirmektir; yoksulluğu azaltmak, batıl inancı yok etmek, sınıf bölünmelerinden kurtulmak vb.

KRISHNAMURTI: Böyle reformlar daima mevcut sosyal kalıbın içindedir. Farklı bir insan grubu başa gelebilir, yeni kanunlar yürürlüğe girebilir, belli endüstriler ulusallaştırılabilir ve başka şeyler olabilir, fakat bunlar daima toplumun mevcut çerçevesi içindedir. Reform böyle bir şey, değil mi?

DİNLEYİCİ: Eğer buna karşı çıkıyorsanız, o zaman devrimi savunuyorsunuzdur...

KRISHNAMURTI: Kalıp içindeki, toplumun çerçevesi içindeki bir devrim gerçek bir devrim değildir; ilerici veya gerici olabilir, fakat reform gibi o da mevcut şeyin yalnızca düzeltilmiş bir sürekliliğidir. Reform ne kadar iyi ve gerekli olursa olsun, yalnızca yüzeysel bir değişim meydana getirebilir ki bu da gene başka reformlar gerektirir. Bu sürecin bir

sonu yoktur, çünkü toplum kendi varlığının kalıbı içinde sürekli bölünmektedir.

DİNLEYİCİ: Öyleyse efendim, bütün reformlar, ne kadar yararlı olursa olsun, ancak derme çatmadır ve hiçbir reform toplumda topyekûn bir dönüşüm meydana getiremez mi demek istiyorsunuz?

KRISHNAMURTI: Topyekûn dönüşüm bir toplumun kalıbı içinde asla meydana gelemez, o toplum ister baskıcı ister sözde demokratik olsun.

DİNLEYİCİ: Demokratik bir toplum bir polis devletinden veya baskıcı devletten daha önemli ve değerli değil midir?

KRISHNAMURTI: Elbette.

DİNLEYİCİ: O zaman toplum kalıbından kastettiğiniz nedir?

KRISHNAMURTI: Toplum kalıbı; hırs, kıskançlık, kişisel veya kolektif güç arzusu, hiyerarşik tutum, ideoloji, dogma, inanca dayalı insan ilişkileridir. Böyle bir toplum, sevgiye, iyiliğe inandığını iddia edebilir ve genellikle de iddia eder, fakat daima öldürmeye, savaşa gitmeye hazırdır. Ne kadar devrimci görünürse görünsün kalıp içinde değişim aslında değişim değildir. Hastanın büyük bir ameliyat olması gerekirken, sadece semptomları hafifletmek aptalca bir şeydir.

DİNLEYİCİ: Fakat cerrah kim olacak?

KRISHNAMURTI: Siz kendi üzerinizde çalışmalısınız. Başka birinin ne kadar iyi bir uzman olduğunu düşünürseniz düşünün, o kişiye bel bağlamamalısınız. Toplum, açgözlülük, para hırsı, çatışma kalıbından çıkmalısınız.

DİNLEYİCİ: Benim kalıptan çıkmam toplumu etkileyecek mi?

KRISHNAMURTI: Siz önce dışına çıkın, sonra neler olduğuna bakın. Kalıbın içinde kalıp eğer çıkarsanız ne olacağını sormak, bir çeşit kaçış, sapkın ve yararsız bir sorudur.

Commentaries On Living, Cilt III, s. 131-2

Analiz

Analiz bilinçdışını anlamanın yöntemi değildir.

Bilinçli ve bilinçdışı koşullanmamız çok derin ve yoğun, öyle değil mi? Biz Hıristiyan, Hindu, İngiliz, Fransız, Alman, Hintli ve Rus'uz; bütün dogmalarıyla o veya bu kiliseye mensubuz, tarih yükleri olan o veya bu ırka aidiz. Yüzeysel olarak zihinlerimiz eğitilmiş durumda. Bilinçli zihin içinde yaşadığımız kültüre göre eğitilir ve kişi bundan kendini kolayca ayırabilir. Bir İngiliz, Hintli, Rus olmaktan veya her ne iseniz ondan vazgeçmek veya belli bir kilise veya dinden çıkmak çok zor değildir. Ancak yaşantımızda bilinçli zihinden çok daha büyük bir rol oynayan bilinçdışı zihnin koşullandırmasını kaldırmak çok daha zordur. Bilinçli zihnin eğitilmesi geçiminizi sağlamanızın veya belli bir işlevi yerine getirmenin aracı olarak yararlı ve gereklidir ki eğitimimiz de zaten çoğunlukla buna dayanır. Belli şeyleri yapmak, belli bir şekilde, daha az veya daha çok mekanik olarak işlev görmek için eğitiliriz. Bu bizim yüzeysel eğitimimizdir. Fakat içsel olarak, bilinçdışı olarak, derinlerde, biz insanoğlunun binlerce yıllık çabalarının bir ürünüyüz; onun mücadele, umut ve umutsuzluğunun, durup dinlenmeksizin ötelerde bir şeyler aramasının toplamıyız ve bu deneyim birikimi halen bizim içimizde devam ediyor. Bu koşullanmanın farkında olmak ve bundan özgür olmak çok büyük bir dikkat gerektirir.

Bu bir analiz meselesi değildir, çünkü bilinçdışını analiz edemezsiniz. Bunu yapmaya çalışan uzmanlar olduğunu biliyorum ama bunun mümkün olduğuna inanmıyorum. Bilinçdışına bilinçle yaklaşmak mümkün değildir. Neden böyle olduğunu göstereceğim. Bilinçdışı; rüyalar, ipuçları, semboller, çeşitli ima formları vasıtasıyla bilinçli zihinle irtibat kurmaya çalışır. Bu ipuçları ve imalar yorumlama gerektirir ve bilinçli zihin de kendi koşullanmaları, kendine has özelliklerine göre bunları yorumlar. Öyle ki ikisi arasında asla tam bir temas yoktur ve bilinçdışı asla tam olarak anlaşılamaz. Bilinçdışı bütünlüğü içinde tam olarak bilmediğimiz bir şeydir. Tarih yükü ve geçmişin bütün o uzun öyküsüyle bilinçdışını anlamaz ve ondan özgür olamazsak, sürekli olarak bir çelişki, bir çatışma olacak ve içimizde bir savaş şiddetle devam edecektir.

Öyleyse, dediğim gibi, analiz bilinçdışını anlamanın yöntemi değildir. Analiz bir gözlemciye işaret eder, analiz edilenden ayrı bir analizciye. Bir ayrım vardır ve ayrımın olduğu yerde de anlayış yoktur.

Şimdi, bizim yaşadığımız zorluklardan biri, belki de en büyüğü, bilinçdışının bütün içeriğinden özgür olabilmektir. Böyle bir şey mümkün müdür? Hiç kendinizi analiz etmeye çalıştınız mı, bilmiyorum; ne düşündüğünüzü, ne hissettiğinizi ve ayrıca düşünce ve duygularınızın ardındaki güdüleri ve niyetleri analiz ettiniz mi? Eğer ettiyseniz, eminim ki analizin çok derinlere nüfuz edemediğini görmüşsünüzdür. Analiz belli bir derinliğe iner ve orada durur. Çok derine nüfuz edebilmek için, kişi sürekli analize bir son vermeli ve kınamadan veya doğrulamadan, "Bu doğru, o yanlış," demeden, her düşünce ve duyguyu sadece dinlemeli, görmeli, gözlemelidir. Böyle gözlediğinizde bir çelişki ve dolayısıyla çaba olmadığını ve anlayışın hemen belirdiğini görürsünüz.

Ne var ki, kişi kendi derinlerine inebilmek için, kuşkusuz hırs, rekabet, kıskançlık ve açgözlülükten uzak olmalıdır. Ve

bunu yapabilmek çok zordur, çünkü kıskançlık, açgözlülük ve hırs, bizim parçası olduğumuz psikolojik sosyal yapının tam da özüdür. Asıl problem, açgözlülük, hırs, rekabetten ibaret bir dünyada olduğumuz gibi yaşamak; bu şeylerden tümüyle özgür olmak ve dünya tarafından yok edilmemektir.

Londra, 1. halka açık konuşma, 5 Haziran 1962
Collected Works, Cilt XIII, s. 166-7

Yeninin meydan okumasını karşılayabilmek için zihin yeni olmalıdır.

Koşullanma sürecinin bütününün anlayışını, analiz veya iç gözlem yoluyla elde edemezsiniz, çünkü analizciniz olduğu anda, o analizci geçmişin bir parçasıdır ve dolayısıyla analizinin bir önemi yoktur. Bu bir olgudur ve bunu bir kenara koymalısınız. İnceleyen kişinin, baktığı şeyi analiz eden analizcinin kendisi koşullu durumun bir parçasıdır ve dolayısıyla yorumu, anlayışı, analizi ne olursa olsun, halen geçmişin bir parçasıdır. Dolayısıyla bu durumda bir kaçış yoktur ve geçmişi kırmak zorunludur, çünkü yeninin meydan okumasını karşılayabilmek için zihin yeni olmalıdır; Tanrı'yı, hakikati vs. keşfetmek için zihin taze ve geçmiş tarafından kirlenmemiş olmalıdır. Geçmişi analiz etmek, bir dizi deney yoluyla sonuçlara varmak, iddia ve inkârda bulunmak vb. özünde, çeşitli formlarda geçmişin sürekliliğini ima eder. Bu olgunun doğruluğunu gördüğünüzde, analizcinin bir sona geldiğini keşfedersiniz. O takdirde artık evveliyattan ayrı bir varlık yoktur: evveliyat olarak yalnızca düşünce vardır; hem bilinçli hem bilinçdışı, hem bireysel hem de kolektif belleğin tepkisi olarak düşünce.

The First and Last Freedom, s. 225

Yöntemler, Sistemler, Kalıplar

Koşullanmanızı yok edebilecek bir yöntem yoktur.

Yöntem sizin koşullandırmanızı yok edebilir mi? Koşullanmanızı yok edebilecek bir yöntem yoktur. Yüzyıllardır kelimelerle oynadık, bütün o şeyleri yaptık –gurular, manastırlar, Zen, o yöntem, bu yöntem– sonuçta yönteme kapılıp onun kölesi oldunuz, değil mi? Ve dolayısıyla özgür değilsiniz. Yöntem sonuç doğurur, ama sonuç sizin karmaşa ve koşullanmanızın bir sonucudur ve dolayısıyla o da yine koşullanmış olacaktır...

Yeni Delhi, 2. halka açık konuşma, 18 Aralık 1966
Collected Works, Cilt XVII, s. 107

Hakikati görebilmek için özgürlük gerekir.

Bir sistemi izleyen, zihni belli uygulamalarla yönlendirenler belli ki o formüle göre zihni koşullandırırlar, dolayısıyla zihinleri özgür değildir. İster Doğu'ya ister Batı'ya ait olsun, bir sisteme göre koşullanmış bir zihin değil, ancak özgür bir zihin keşfedebilir. Ne isim verirseniz verin, koşullanma aynıdır. Hakikati görmek için özgürlük gerekir ve bir sisteme göre koşullanmış bir zihin asla hakikati göremez.

New York, 5. halka açık konuşma, 2 Temmuz 1950
Collected Works, Cilt VI, s. 211

Kendini Geliştirme

Dinsel... sosyal ve politik yönden, sürekli bir kendini geliştirme dürtüsü var.

Dünyada, Asya'da olduğu gibi muazzam bir yoksulluk, bu ülkede olduğu gibi muazzam bir servet var; zulüm, acı, adaletsizlik ve içinde sevginin olmadığı bir yaşama hissi var. Bütün bunları gören kişi ne yapmalıdır? Bu sayısız soruna doğru yaklaşım ne olmalıdır? Dinler her yerde, kendini geliştirmeyi, erdemin geliştirilmesini, otoritenin kabullenilmesini, belli dogmaların, inançların takip edilmesini, uyum sağlamak için çok çaba gösterilmesini vurgulamışlardır. Sadece dinsel değil, aynı zamanda sosyal ve politik olarak da sürekli bir kendini geliştirme dürtüsü var: Daha soylu, nazik, düşünceli olmalıyım, şiddete daha az yönelmeliyim. Toplum dinin yardımıyla, bu kelimenin en geniş anlamıyla bir kendini geliştirme kültürü meydana getirmiştir. Her birimizin sürekli olarak yapmaya çalıştığı budur; kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz ki bu, çaba, disiplin, uyumluluk, rekabet, otoritenin kabulü, bir güvenlik hissi, hırsın doğrulanmasına işaret eder. Ve kişisel gelişim bazı bariz sonuçlar üretir: Kişiyi sosyal açıdan daha yatkın kılar. Sosyal açıdan önemi vardır, o kadar, çünkü kişisel gelişim nihai gerçekliği açığa çıkarmaz. Bence bunu anlamak çok önemlidir.

Dinlerimiz gerçek olanı anlamamıza yardım etmezler; çünkü esasen benlikten vazgeçilmesine değil, benliğin geliştirilmesi ve düzeltilmesine dayalıdırlar ki bu da benliğin farklı formlarda sürekliliği demektir. Toplumun dış tuzaklarından değil de, açgözlülük, kıskançlık, kıyaslama, rekabet üstüne kurulu bir toplumun bütün çıkarımlarından kurtulan insan sayısı çok azdır. Bu toplum zihni belli bir düşünce kalıbına, kendini geliştirme, kendini düzeltme, özveri kalıbına koşullandırır ve yalnızca bütün koşullanmalardan kurtulabilenler zihinle ölçülemeyeni keşfedebilirler...

Demek ki toplum her yerde bireyi koşullandırıyor ve bu koşullandırma da kendini geliştirme formlarını alıyor ki bu aslında "ben"in, egonun, farklı formlarda devamıdır. Kendini geliştirme apaçık olabilir veya erdem, iyilik, sözde komşu sevgisi uygulaması haline geldiğinde çok ama çok incelikli olabilir, fakat esasen "ben"in devamıdır ki bu da toplumun koşullama etkilerinin bir ürünüdür. Bütün çabanızı bir şey olmaya harcarsınız –yapabiliyorsanız burada, yapamıyorsanız başka bir dünyada– ancak bu sonuçta benliği koruma ve devam ettirme güdüsünden başka bir şey değildir.

Ojai, 2. halka açık konuşma, 7 Ağustos 1955
Collected Works, Cilt IX, s. 83-4

Kendini geliştirme keder içinde ilerlemektir, kederin sona ermesi değildir.

Kendini geliştirmede ilerleme vardır: İleride daha iyi, daha cömert, daha az kıskanç, daha az hırslı olabilirim. Peki, kendini geliştirme kişinin düşünce biçiminde tümden bir değişim meydana getirebilir mi? Yoksa hiçbir değişim yok, sadece gelişme mi vardır? Gelişme zamana işaret eder, değil mi? Ben bugün şöyleyim, yarın daha iyi bir şey olacağım. Yani kendini geliştirme veya kendini inkâr yani kendini yadsımada gelişme vardır; daha iyi bir yaşama doğru gitgide ilerleme vardır ki bu yüzeysel olarak çevreye uyum sağlamak, iyileştirilmiş bir kalıba uymak, asil bir biçimde koşullanmak vs. anlamına gelir. Her zaman bu gelişmenin meydana geldiğini görürüz. Siz de benim gibi merak etmişsinizdir, acaba gelişme köklü bir devrim meydana getirebilir mi diye.

Benim için önemli olan gelişme değil devrimdir. Lütfen, bizimki gibi çok ilerici bir toplumda çoğu insan gibi, *devrim* kelimesinden dehşete kapılmayın. Ancak bana öyle geliyor ki, sadece sosyal bir ıslah değil, bakış açısında da köklü bir

değişimin son derece gerekli olduğunu anlamadığımız müddetçe, salt gelişme keder içinde gelişmedir; uzlaşmayı, kederin hafiflemesini sağlayabilir, fakat sürekli gizil olan keder sona ermez. Sonuçta belli bir sürede iyileşme anlamında gelişme gerçekte benliğin, egonun sürecidir. Kendini geliştirmede apaçık gelişme vardır ki bu iyi olma, şu veya bu olma vb. konusunda kararlı bir çabadır. Buzdolapları ve uçaklarda gelişme olduğu gibi, benlikte de gelişme vardır fakat bu gelişme, ilerleme, zihni kederden arındırmaz.

... Kendini geliştirme keder içinde ilerlemektir, kederin sona ermesi değildir.

Ojai, 4. halka açık konuşma, 14 Temmuz 1955

Siz yanlış yoldasınız. Uzun, yorucu bir yolda yürüdünüz ve bir baktınız ki yol sizin istediğiniz yere gitmiyor.

Kendimizde bir değişim meydana getirmek için düşünceyi kullandık: arzu olarak düşünce, irade olarak düşünce, uymamız gereken bir fikri izleyen düşünce, zaman olarak düşünce. Düşünce, "Ben buyum" veya "Böyleydim, artık şöyle olacağım," der. Bizzat düşünce kendi içinde bir devrim yapmayı umut eden bir araç olmuştur, düşünce belleğin tepkisidir ki bellek de yüzlerce yıllık insanlığın ve bireyin deneyiminin birikimidir.

Biz bu geçmişiz –bu biziz– ve herhangi bir zorluğa, sorgulamaya, yeni bir şeye karşı bu geçmişe, koşullanmamıza göre yanıt veririz. İrade, arzu, kazanma, kaybetme olarak düşünce içimizde bir devrim meydana getirebilir mi? Eğer düşünce bunu yapamazsa, ne yapar? Bir devrim, bir değişim meydana getiren düşünceden ne kastedildiğini biliyoruz. Kendime, "Ben buyum," derim, bu her neyse; korkmuş, kıskanç, açgözlü, kişisel doyum peşinde, benmerkezci bir amaçla eylemde bulunan. Ben bunu görür ve kendime, "Benim değişmem la-

zım, çünkü çok acı çekiyorum, aptalca ve çocukça bir şey bu," derim. Düşüncenin işlevleri olan irade, baskı, kontrol ve disiplin uygularım ve hiç değişmediğimi görürüm. Aynı alanın başka bir bölgesine giderim. Belki daha az asabi, biraz ondan biraz bundan olurum, ancak düşünce benim ruhumda, varlığımın bütününde devrim yapmaz. Bunu siz de fark etmişsinizdir. Düşünce yalnızca daha çok çatışma, acı, zevk ve mücadele doğurur. Öyleyse bu alanda bir değişim, bir devrim meydana getirebilecek olan nedir?

Bu soruyu kendinize sorduğunuzda, cevap nedir? Bu soruyu nasıl cevaplarsınız? Bütün hayatınız boyunca mücadele ettiniz. Eğer paranız varsa psikanaliste gidersiniz, yoksa rahibe gidersiniz. Ya da ikisini de yapmaz; kendinizi izler, kontrol eder, disiplin uygularsınız; onu yapar, bunu yapar, bin bir çeşit şey uygularsınız. Gene de bu mücadeleden bir olgunluk, güzellik, özgürlük, huzur çıkmaz: Kendinizi çıkmaz sokakta bulursunuz. Eğer bu işe girişmişseniz bunu hepiniz bilirsiniz. Öyleyse değişim meydana getirecek olan nedir? Bu soruyu nasıl yanıtlarsınız? Eğer herkes bu soruyu kendisi için yanıtlasa, başka birinin ona söylemesini beklemese çok ama çok yararlı olurdu. Eğer başka birinin size söylemesini bekliyorsanız, öğrenmiyorsunuz demektir. Belirtmiş olduğum gibi, birlikte yolculuk ediyoruz. Ne öğretmen ne takipçi ne otorite; yalnızca mahremiyet, kendi araştırma ve keşfinizin yalnızlığı vardır. Eğer kendiniz için keşfederseniz bu keşiften yeni bir enerji, yeni bir canlanma doğar. Ancak başka birinin size söylemesini bekliyorsanız, o zaman çok az bir anlam ifade eden eski yoldasınız demektir.

Bu soruyu nasıl cevaplarsınız? Bir yolu takip ediyor; bir yere, eve gidiyorsunuz. Birine soruyorsunuz, o da size yanlış yolda olduğunuzu söylüyor. Uzun, yorucu bir yolda yürüdünüz ve bir baktınız ki yol sizin istediğiniz yere gitmiyor. Birtakım araştırmalar yapar ve yolun hiçbir yere gitmediğini kendiniz için keşfedersiniz. Peki, o zaman ne yaparsınız?

Durur, arkanıza döner ve başka bir yoldan gidersiniz. Ancak önce durur, ilk olarak zihninizi boşaltırsınız veya daha çok zihin kendini boşaltır; içindeki tüm kalıplardan, formüllerden kurtulur. Zihin kendini belleğin tüm sığınaklarından kurtarır. İşte bu varlığın tümünün boşaltılması devrim sürecidir. Ancak hiç kimse bağlı, sürekli meşgul, hiçbir zaman boş olmayan bir zihni boşaltamaz. Bütün hareketlerini dinleyen, seyreden, gözleyen bir zihin boştur ki bunlar ancak bir anda yapılabilir. Bunları gözlediğinizde, bir devrim yapabilecek bir araç olarak bu durmaksızın devam eden düşüncenin beyhudeliğini gördüğünüzde, o zaman doğal olarak, bunların hepsini gördüğünüzde, eski yola sırtınızı dönersiniz. Bu ancak zihnin, aklın tümü tamamen boş olduğunda gerçekleşebilir. Boşluk olgunluktur ve bundan tümüyle farklı bir etkinlik ve yaşama boyutu doğar.

Saanen, 5. halka açık konuşma, 19 Temmuz 1966
Collected Works, Cilt XVI, s. 220-1

VII. Zihnin Kendini Koşullanmaktan Kurtarması Mümkün müdür?

Giriş

Benzerliklere pek güvenmemek gerekse de, Asya'da yaşayan doğulular ile Batı'da yaşayan batılılar arasında fazla bir farklılık yoktur. Doğu'nun Batı'ya göre farklı felsefe, inanç, adet, alışkanlık ve görenekleri olsa da, doğulular da dünyadaki diğer insanlar gibidir; acı çeken, sayısız sorunla boğuşan, endişeli, genellikle hastalık, yaşlılık ve ölüm konusunda aşırı umutsuzluk içinde olan insanlardır. Bu sorunlar dünyanın her yerinde vardır. İnançları, tanrıları; bu ülkenin veya Batı'daki diğer ülkelerin inançları ve tanrılarından farklı değildir. Bu inançlar insanlara özgü hiçbir sorunu temelde, derinden, kökten çözmemiştir. Belli bir kültür, görgü meydana getirmiş, belli ilişkilerin yüzeysel olarak kabulünü sağlamışlardır, ama insanoğlu yaklaşık iki milyon yıldır çok fazla kökten, derinden değişmemiştir. Görünüşte insanoğlu bu yüzyıllar boyunca mücadele etmiş, yaşamın akıntısına karşı yüzmüş, daima savaş, çatışma içinde olmuş, mücadele etmiş, aramış, araştırmış, sormuş, talep etmiş, dua etmiş, kendi insani sorunlarını çözmesi için başka birini aramıştır.

Bu durum yüzyıllardır devam ediyor ve görünen o ki sorunlarımızı çözemedik. Hâlâ acı çekiyor, arıyor, araştırıyor, sorular soruyor ve birilerinin bize ne yapmamız, ne yapmamamız, ne düşünmemiz, ne düşünmememiz gerektiğini

söylemesini istiyor, eski inanç, bakış açısı ve aptalca ideolojilerin yerine yenilerini benimsiyoruz. Hepimiz bunu biliyoruz; çeşitli inançları denedik. Tepki gösterdiğimiz, yaşamın aynı alanında pozisyonlarımızı değiştirdiğimiz halde nedense özümüzde neysek yine öyle kalıyoruz. Belki de burasıyla orası arasında küçük bir değişim, küçük değişiklikler, farklı tarikat, grup ve bakış açıları var, fakat içte aynı korkulu mücadele, endişe, umutsuzluk devam ediyor.

Belki bu sorunlara farklı bir biçimde yaklaşabiliriz. Bu savaşlar, korkular, anlamlarını büsbütün yitirmiş bu tanrılar, komünist veya dinsel ideolojiler, artık pek bir anlamı kalmamış bütün bu ideolojiler olmadan, varlığımızın bütününe farklı bir yaklaşım, farklı bir yaşam biçimi olmalıdır ve bence var da. Muhtemelen ideolojilerin fazla anlamları olmamıştı zaten; insanoğlunu uygarlaştırmaya, biraz daha kibar, biraz daha dostane yapmaya yaradılar ama insanoğlu temelde ehlileşmedi veya kökten değişmedi. Hâlâ vahşiyiz, birbirimizle savaşıyoruz; hem dışta hem içte. Son beş bin beş yüz yılda on beş bin savaş oldu; bu her yıl iki buçuk savaş eder. İnsanoğlu kin, nefret dolu; rekabetçi; makam, itibar, güç ve hâkimiyet peşinde koşuyor. Bunu hepimiz biliyoruz ve bir yaşam tarzı olarak kabul ediyoruz: savaş, korku, çatışma, yüzeysel bir varoluş. Kabullendiğimiz şey bunlardır.

Bana öyle geliyor ki farklı bir yaşam tarzı olabilir ve bu beş toplantı sırasında da bunu konuşacağız: Dışta değil içte nasıl bir devrim yapabiliriz, çünkü kriz bilinçtedir; ekonomik veya sosyal değildir. Biz daima dış zorluğa yanıt veriyor, yüzeysel olarak yanıtlamaya çalışıyoruz. Aslında yüzyıllardır yığılan, biriken bu içteki krize uygun bir biçimde tepki vermeliyiz. Entelektüel, zekice, kurnazca felsefeler, teolojiler ve dogmalar vasıtasıyla dinlerin çeşitli kaçış yolları muhtemelen bu sorunları çözemez. Kişi ciddileştikçe bu sorunların daha çok farkına varır. *Ciddiden* kastettiğim, erteleyen; kaçan; entelektüel, sözel veya duygusal olarak sorunları çözmeye çalışan değil,

muktedir, meselelerle gerçekten yüzleşen ve onları çözen kişilerdir. Yaşam sadece ciddi kişilere uygundur, yalnızca eğlenen, yüzeysel çözümler üreten ve içlerindeki derin krizden kaçanlara değil...

Bu bitmek bilmeyen çatışmanın sonlanması hakkında konuşuyoruz. Bu dünyada yaşamanın, hiç çatışmasız yaşamanın mümkün olup olmadığını bulmaya çalışıyoruz. Bunun mümkün olup olmadığını görmek için dikkatimizi vermeliyiz. Eğer "katılıyorum" veya "Ben ancak bu kadar yapabilirim, halimden memnunum; ben bir yazarım, hepsini belli bir şekilde yorumlamak isterim," diyorsanız dikkatinizi vermiyorsunuzdur. Eğer dikkatimizi verebilir, bu şekilde dinleyebilirsek; harcanan emeğe değer ve bu takdirde aramızda bir birlik tesis edebiliriz. Bu birlikte ne öğretmen ne de öğretilen vardır ki bu da gene çok hamdır. Ne takipçi ne de "Şunu yap, bunu yap," diyen biri vardır. Biz insanlar yüzyıllardır bunları yaşadık. Kurtarıcılarımız, üstatlarımız, tanrılarımız, onlarca dinimiz oldu ve bunlar problemlerimizi çözmedi. Her zamanki gibi mutsuz, perişan, karmaşık bir durumdayız ve acı çekiyoruz. Yaşamlarımız değersizleşti, önemini kaybetti. Müthiş derecede zeki olabilir, her şey hakkında durmaksızın, zekice konuşabiliriz, fakat içimizde sonu yokmuş gibi görünen bir çalkantı, sonsuz bir yalnızlık, boşluk, büyük bir karmaşa ve keder var.

Çoğumuzun epey aşina olduğu bu probleme farklı bir yaklaşım olabilir mi? Eski yaklaşım besbelli çözüm değil. Kişi buna dair kesinlikle net olmalıdır ki böylece eski yaklaşıma hepten sırtını dönebilsin. İnançları, dogmaları, kurtarıcıları, üstatları, rahipleri, başpiskoposları ve diğer şeyleriyle dinlerin –ister Katolik ister Protestan ister Hindu ister Budist olsun– eski yolunu, bunların hepsini bir yana bırakmalıdır, çünkü böyle bir yol insana hiç mi hiç özgürlük vermez. Özgürlük isyandan tamamen farklı bir şeydir. Günümüzde bütün dünya isyanda, özellikle de gençler, ama özgürlük bu değil.

Özgürlük büsbütün farklı bir şeydir; özgürlük bir şey*den* çıkmaz. Eğer bir şeyden çıkıyorsa bu isyandır. Ben mensubu olduğum dine isyan edersem, bu tepkinin sonucunda başka bir dini kabul ederim, çünkü benim düşünceme göre o din bana daha fazla özgürlük, daha heyecanlı bir şey, yeni bir söz, ifade, dogma ve ideoloji seti verir, ama bu tepki incelemeye muktedir değildir. Ancak ve ancak tepkili değil de, sorgulayan, şüphe eden özgür bir zihin –sadece insan zihni de değil, kişinin bir parçası olduğu sosyal düzenin tüm psikolojik yapısı da– incelemeye muktedirdir. Sorgulamak, sormak, keşfetmek; bunların hepsi çokça tepki değil, çokça özgürlük gerektirir. Özgürlüğün olduğu yerde, tepkinin yoğunluğu ve tutkusundan tamamen farklı olan bir yoğunluk ve tutku vardır. Tepkinin yol açtığı heves, ilgi, canlılık değişebildiği ve değiştirilebildiği halde, özgürlüğün meydana getirdiği tutku, yoğunluk, canlılık ve coşku son bulmaz.

Farklı bir yol –farklı bir yapma veya eylem tarzı değil de, farklı bir yaşam tarzı, eylem olan bir yaşam şekli– olup olmadığını keşfedebilmek için, kişi kölesi olduğu bu şeylere sırtını doğal bir biçimde dönmelidir. Bence kişi[illegible]n yapması gereken birinci şey budur, çünkü aksi takdirde kişi inceleyemez, bakamaz. İki bin yıllık propaganda veya on bin yıllık geleneklerle ağır bir biçimde koşullanmış bir zihin nasıl gözlem yapabilir? Ancak koşullanmasına, hırslarına, eyleme duyduğu şiddetli arzuya göre gözlem yapabilir. Böyle bir incelemede ise canlılık yoktur, hiçbir şey yoktur; yeni bir şey keşfedilemez. Bilimsel alanda dahi, kişi çok bilgili olsa bile, yeni bir şey keşfetmek için bilinenler geçici olarak bir yana atılmalıdır, aksi takdirde yeni bir şey keşfedilemez. Şurası gün gibi ortadadır ki kişi yeniyi açıkça görecek olursa geçmiş, bilinenler, bilgiler son bulmalıdır.

Siz ve ben kendimize, çatışmanın, çelişkinin olmadığı büsbütün farklı bir yaklaşımın olup olmadığını soruyoruz. Çelişkinin olduğu yerde çaba, çabanın olduğu yerde çelişki

vardır; ister direnç ister kabul olarak çelişki olsun. Direnç kişinin kendisini fikir, umut ve korkular ardına saklamasıdır, bu durumda kabul taklit haline gelir. Her daim akıntıya karşı yüzüyoruz; bu bizim yaşamımız. Acaba mücadele etmemiz gereken bir akıntının olmadığı bir durumda hareket etmek, yaşamak, olmak, işlev görmek olanağı var mıdır? Çatışma arttıkça gerilim de artar. Bu gerilimden de her çeşit nevroz ve psikotik durum ortaya çıkar. Gerilim içindeki bir insanın belli bir yeteneği olabilir ve bu yetenek, bu gerilim vasıtasıyla, yazma, müzik ve başka başka alanlarda ifade edilebilir.

Aktarmaya, yani daha çok sözel olmayan bir biçimde iletişim kurmaya çalışıyorum, her ne kadar kelimeleri kullanmamız gerekse de, kelimenin gerçeğin kendisi olmadığını biliriz. İnsanoğlunun yüzlerce yıldır bir şeyi keşfetmek için kullandığı disiplin, çatışma, kabul, yadsıma yoluyla gerçeğe yaklaşmak yerine, patlamak ve bu patlamada yeni bir ruh halinin oluşması mümkün müdür? İçinde hâlâ hayvan olan, rahatlık, güvenlik peşinde koşan, korkmuş, endişeli, yalnız, sınırlamalarının acı içinde farkında olan eski zihin hemen son bulup, yeni bir zihin iş görmeye başlayabilir mi? Sorunu açıkça ifade edebildim mi?

Farklı bir şekilde izah edeyim. Bu problemleri zihin yaratmıştır. Düşünce şöyle demiştir: "Tanrı'yı bulmalıyım, güvende olmalıyım; bu benim ülkem, senin değil; sen Alman'sın, ben Fransız'ım, sen Rus'sun, komünistsin; sen şöylesin, sen böylesin; benim Tanrı'm, senin Tanrı'n, ben yazarım, sen değilsin; ben üstünüm, sen aşağısın; ben spritüelim, sen değilsin." Düşünce, içinde olduğumuz, ait olduğumuz sosyal yapıyı inşa etmiştir. Tüm bu karmaşadan düşünce sorumludur. Bunu düşünce yaratmıştır ve eğer düşünce "farklı olmak için bütün bunları değiştirmeliyim" derse, belki bazı yönlerden farklı ama benzer bir yapı yaratır, çünkü bu sonuçta düşüncenin bir eylemidir. Düşünce dünyayı milliyetlere, dini gruplara bölmüş, korkuyu doğurmuştur. Düşünce şöyle demiştir:

"Ben senden çok daha önemliyim", "Komşumu sevmeliyim."

Düşünce, bu rahip, kurtarıcı, tanrı, kavram, formül hiyerarşisini yaratmıştır ve düşünce "Bu yanlış, ben yeni bir faaliyet, inanç, yapı seti yaratacağım," derse, bunlar biraz farklı olsa da benzer olurlar, çünkü sonuçta düşüncenin ürünüdürler...

Bambaşka bir şey keşfedebilmek için, sadece düşüncenin kaynağını, başlangıcını değil, yeni bir sürecin başlayabilmesi için, düşüncenin sonlanmasının da mümkün olup olmadığını anlamalısınız. Bu son derece önemli bir meseledir. Bunu ne kabul edebilir ne de buna karşı çıkabilirsiniz; bilemezsiniz; büyük ihtimalle hakkında bir düşünceniz bile yoktur, bu yüzden anlayıp anlamadığınızı söyleyemezsiniz. "Evet, sözel, entelektüel olarak takip edebilmek anlamında söylediklerinizi anlıyorum," diyebilirsiniz, fakat bu meseleyi gerçekten anlamaktan büsbütün farklıdır. Düşünce, insanları Fransız, Alman, İtalyan, Hintli, Rus diye bölerek savaşları yaratmıştır. Düşünce, kurtarıcıları, tanrılarıyla birlikte dünyayı, alanlara, inanç alanlarına bölmüştür ve hepsinin de kendi Tanrı'sı vardır! İnsanlar birbirleriyle savaşıyor. Bunların hepsine de düşünce yol açmıştır ve düşünce şöyle der: "Ben bunu görüyorum, bu bir gerçek; şimdi artık farklı bir dünya yaratacağım." ... Her devrim bunu yapmaya çalışır, ama eninde sonunda aynı çembere geri döner.

Düşünce, bizim onlara göre yaşamaya çalıştığımız felsefe ve formüller yaratmıştır... Düşünce yeni bir dünya yaratamaz. Bu, duygunun yeni bir dünya yaratacağı anlamına gelmez, bilakis yaratmayacaktır. Düşüncenin meydana getirmediği, farklı bir boyutta işlev görecek farklı bir enerji bulmalıyız. İşleyişindeki asıl faaliyetleri kaçış dünyasında, manastırda, Himalayalar'ın tepesinde, bir mağarada veya saçma sapan bir işte değil, bu dünyada olan bir enerji olmalı bu. Bizim keşfedeceğimiz şey budur. Farklı bir yaşam tarzının olduğundan

eminim, ama bu düşüncenin işlev gördüğü bir dünya değildir. Düşüncenin kökenine ve başlangıcına gidip düşüncenin ne anlama geldiğini, yapısını, mekanizmasını görmeliyiz. Zihin ve varlığın bütününü idrak edip düşüncenin yapısını anlamaya tüm dikkatimizi verdiğimizde, o zaman farklı bir enerjiye sahip olmaya başlarız. Bunun kendini gerçekleştirme, arama, istemeyle bir ilgisi yoktur; bunların hepsi de kaybolur gider. Odak noktamız birlikte anlamak olacaktır. Bu sadece sizin dinleyip konuşmacının da belli sözleri söylemesinden ibaret değildir. Birlikte düşüncenin kökenini keşfedeceğiz...

... Düşünce gerektiğinde, akılcı ve sağlıklı bir biçimde, nevrotik haller olmadan, dört dörtlük ve tam anlamıyla işlev görebilir. Ancak düşüncenin hiç işlev görmediği bir alan vardır ve bu alanda bir devrim meydana gelebilir, bir yenilik meydana gelebilir. İlerlerken kendimiz için su yüzüne çıkaracağımız şey budur.

Paris, 1. halka açık konuşma, 15 Mayıs 1966
Collected Works, Cilt XVI, s. 159-64

Zihni Koşullanmadan Kurtarmak

Ben zihnin tüm koşullanmalardan kurtulmasının kesinlikle mümkün olduğunu söylüyorum.

... Çoğumuz belli bir koşullanma formunu reddeder ve başka bir form, daha geniş kapsamlı, daha anlamlı veya daha hoş bir koşullanma buluruz. Bir dinden çıkar başka bir dine girer, bir inancı reddeder, başka birini kabul ederiz. Böyle bir yerine koyma, açıkçası, yaşamı, ilişki olarak yaşamı anlamak değildir. Sorunumuz bütün koşullanmalardan nasıl kurtulacağımızdır. Ya bunun olanaksız olduğunu, insan zihninin koşullanmalardan asla kurtulamayacağını söyler ya da deney yapmaya, araştırmaya, keşfetmeye başlarsınız. Eğer bunun olanaksız olduğunu iddia ederseniz o zaman kuşkusuz bir şansınız olmaz. İddianız sınırlı veya kapsamlı deneyime veya salt bir inancın kabulüne dayanabilir, ama böyle bir iddia, araştırma, sorgu ve keşfin yadsınmasıdır. Zihnin tüm koşullanmalardan tamamen kurtulmasının mümkün olup olmadığını görmek için araştırabilmek ve keşfedebilmek için özgür olmalısınız.

Ben zihnin tüm koşullanmalardan kurtulmasının kesinlikle mümkün olduğunu söylüyorum; benim otoritemi kabul etmeniz gerekmiyor elbette. Eğer otoriteye dayanarak kabul ederseniz asla keşfedemezsiniz, bu da başka bir yerine koyma olur ve hiçbir anlamı olmaz. Mümkün olduğunu söylememin nedeni, bunun bir olgu olması ve size sözel olarak gösterebilmemdir, ancak bu hakikati kendiniz için keşfetmeniz gerekiyorsa, bununla deney yapmalı ve hızla peşinden gitmelisiniz.

The First and Last Freedom, s. 224-5

Krishnamurti'nin Yaklaşımı: Farkındalık, Dikkat, Öz Bilgisi, Meditasyon

Zihin koşullanmış olduğunun farkına vardığında, bu farkındalıkta koşullanmamış bir hal meydana gelir.

Sydney, 2. halka açık konuşma, 12 Kasım 1955
Collected Works, Cilt IX, s. 145

Sadece tüm koşullanma sürecinizin farkına varmakla –doğrulamadan veya suçlamadan– yepyeni bir unsuru uygulamaya koyduğunuzu göreceksiniz.

Zihni bütün koşullanmalardan kurtarmak için zihnin bütünlüğünü, düşünceyi devreye sokmadan görmelisiniz. Bu muamma filan değildir; deney yaparsanız görürsünüz. Hiçbir şeyi düşünce olmaksızın gördünüz mü? Tüm bu tepki sürecini devreye sokmadan, hiç dinleyip baktınız mı? Düşünce olmaksızın görmenin imkânsız olduğunu söyleyeceksiniz; hiçbir zihnin koşullanmamasının mümkün olmadığını söyleyeceksiniz. Böyle dediğinizde, kendinizi zaten düşünceyle engellemiş olursunuz, çünkü aslında bunu bilmiyorsunuz.

Öyleyse zihnin koşullandığının farkına varmasını umut edebilir miyim? Bence bu mümkündür. Lütfen deney yapın. Hindu, sosyalist, komünist, o veya bu olduğunuzun farkında olabilir misiniz, doğru veya yanlış olduğunu söylemeden bunun sadece farkında olabilir misiniz? Çünkü sadece görmek çok zor bir iştir, bunun olanaksız olduğunu söyleriz. Yalnızca, hiçbir tepki göstermeden varlığınızın bütünlüğünün farkında olduğunuzda, koşullanma derinlemesine, tümüyle gider ki bu gerçekte benlikten özgür olmaktır.

Bunu hemen, şu anda inandıklarınız veya inanmadıklarınız yönünden tercüme etmeye kalkmayın, çünkü bunun bütünü benlik ve benliğin tepkisi olan düşüncedir ki düşün-

ce benliğe ilavede bulunmadan benliği etkileyemez. Bunu görmüyor musunuz? Gene de durmadan aynı şeyi yapıyorsunuz. Düşüncenin bu koşullanmayı kıramayacağını, çünkü bütün düşünce, analiz, irdeleme, içe dönüşlerin, ancak şu anki halinize bir tepki olduğu hakikatini gördüğünüzde, koşullanmanın farkında olursunuz. Bu farkındalıkta seçim yoktur, çünkü seçim yine düşünceyi doğurur. Dolayısıyla bu koşullanmanın farkında olmak, hiçbir seçim, suçlama, haklı çıkarma, kıyaslama olmadığı, sadece farkındalık olduğu anlamına gelir. Böylesine farkında olduğunuzda, zihniniz zaten bu koşullanmadan kurtulmuştur. Sadece tüm koşullanma sürecinizin farkına varmakla yepyeni bir unsuru uygulamaya koyduğunuzu göreceksiniz, bu öyle bir unsur ki ne benlikle özdeşleşme ne de reddetme vardır ve bu unsur bütün koşullanmaların salıverilmesi, yok edilmesidir. İşte bu yüzden bir dahaki görüşmemize kadar sizin deney ve gözlem yapmanızı, farkında olmanızı salık veriyorum.

Poona, 3. halka açık konuşma, 14 Eylül 1958
Collected Works, Cilt XI, s. 33-4

Bu koşullanmanın kolayca ve derinlemesine farkında olamaz mıyız? Ki böylece koşullanma süreci –sonuçta güvende olma, kalıcı olma arzusundan başka bir şey değildir– kökünden yok olsun?

... Bütün düşünmeler apaçık koşulludur; özgür düşünce diye bir şey yoktur. Düşünce asla özgür olamaz: O bizim koşullanma, geçmiş, kültür, ortam, sosyal, ekonomik ve politik geçmişimizin sonucudur. Okuduğunuz kitaplar ve yaptığınız uygulamaların hepsi geçmişe yerleşmiştir ve herhangi bir düşünce bu geçmişin bir sonucu olmak zorundadır. Öyle ki farkında olabilirsek –ve şu anda, farkında olmanın neye delalet ettiğini, ne anlama geldiğini inceleyebiliriz– belki de irade

süreci ve zihni koşullanmaktan kurtarma kararlılığı olmadan, zihni koşullanmadan kurtarabiliriz. Çünkü karar verdiğiniz anda, dilekte bulunan, "Zihnimi koşullanmaktan kurtarmalıyım," diyen bir varlık vardır. Bizzat bu varlık belli bir sonucu başarmak isteyen arzumuzun sonucudur, dolayısıyla burada zaten bir çatışma vardır. Böyle olunca da, koşullanmamızın farkında olmamız; yalnızca farkında olmamız mümkün müdür? İçinde hiçbir çatışma olmayacak şekilde. Tam da bu farkındalık, eğer izin verilirse, belki de sorunları kökünden yok edebilir.

Ne de olsa hepimiz kendi düşünce, sorun ve kederlerimizin ötesinde bir şeyler olduğunu hissediyoruz. Belki de bu hali yaşadığımız anlar vardır. Ancak ne yazık ki bu deneyim daha büyük şeylerin keşfedilmesine ayak bağı olur, çünkü zihinlerimiz deneyimlediğimiz bir şeye tutunur. Gerçek olduğunu düşünür ve böylece ona tutunuruz, ancak tam da bu tutunma kuşkusuz çok daha büyük bir şeylerin keşfedilmesini engeller.

Böylece soru şudur: Koşullanmış zihin kendine bakabilir mi, seçim söz konusu olmadan kendi koşullanmışlığının farkında olabilir mi, herhangi bir kıyaslama, suçlama olmadan farkında olabilir mi ve bu farkındalıkta belli bir sorunun, belli bir düşüncenin kökünden yok olup olmadığını görebilir mi? Kuşkusuz herhangi bir birikim formu, ister bilgi ister deneyim olsun, herhangi bir ideal, zihnin herhangi bir yansıtması, zihni şekillendirmeye –ne olması ve olmaması gerektiği– yönelik bir uygulama, bunların hepsi de, besbelli araştırma ve keşif sürecini baltalıyor. Eğer kişi gerçekten bu konuyu inceler ve hakkında derinlemesine düşünürse, zihnin dini özgürlüğe kavuşmak için bütün koşullanmalardan tümüyle özgür olması gerektiğini görecektir. Ve ancak bu dini özgürlükte, sorunumuz ne olursa olsun çözülür.

Öyleyse bence araştırmamız, şu anki problemlerimizin çözümüne yönelik değil de, zihnin tümünün –bilinçli zihnin

yanı sıra bütün gelenek, anı ve ırksal bilgilerin kalıtımının depolandığı derin bilinçdışı zihnin– bir yana bırakılıp bırakılamayacağını keşfetmeye yönelik olmalı. Bence bu ancak, bir talep hissi ve baskı olmadan, zihin farkında olabiliyorsa –sadece farkında oluyorsa– mümkündür. Böyle bir farkındalık bence en zor şeylerden biridir, çünkü o anki soruna ve o anki çözüme kapılır gideriz. Yaşamlarımız çok yüzeyseldir. Kişi ne kadar psikanalistlere gitse, bütün kitapları okusa, birçok bilgi edinse, kiliselere gitse, dua edip meditasyon yapsa, çeşitli disiplinler uygulasa da, açıkçası yaşamlarımız yüzeyseldir, çünkü bizler derine nasıl nüfuz edeceğimizi bilmiyoruz. Bence çok derinlere nasıl ineceğimizin, nüfuz etme şeklinin bilgisi, suçlama ve kıyaslamada bulunmaksızın, düşünce ve hislerimizin farkında olmaktan geçer; yalnızca gözlem yapmaktan. Eğer deneyecek olursanız, bunun ne kadar zor olduğunu göreceksiniz, çünkü bizim bütün eğitimimiz suçlamak, onaylamak, kıyaslamak üzerinedir...

Öyleyse biz bunu gerçekten görebilir miyiz? Nispeten kolay olan, bir şey tecrübe eden kolektif bir grup olarak değil de, bireyler olarak hangi derece ve derinliğe kadar koşullandığımızı, kendimiz için araştırıp bulabilir miyiz? Herhangi bir tepki duymadan, suçlamadan, değiştirmeye çalışmadan, eskinin yerine yeni bir koşullanma koymadan, kolayca ve derinlemesine farkında olamaz mıyız ki böylece bu koşullanma süreci –ki sonuçta güvende, kalıcı olmak arzusundan başka bir şey değildir– kökünden yok olsun? Kendimiz için –başka birisi söyledi diye değil– keşfedip dolaysız farkında olabilir miyiz ki güvende, kalıcı olma arzusu, kökünden yok olsun? İster gelecekte ister geçmişte, kalıcı olma, kişiye güven hissini veren deneyim birikimine tutunma arzusu, işte bu arzudur; bu yok edilemez mi? Çünkü koşullanmayı yaratan budur. Çoğumuzun sahip olduğu bilme ve bu bilgi vasıtasıyla güvenliği bulma, bize kuvvet veren deneyime sahip olma arzusunu –hepsini birden yok edebilir miyiz?– iradeyle değil,

farkındalıkla hepsini yakıp kül ederek ki böylece zihin bütün arzulardan kurtulsun ve sonsuz vücuda gelsin.

Bence yapılabilecek yegâne devrim –komünist veya başka bir devrim değil– budur. Bu devrimler problemleri çözmez, bilakis artırırlar; dertlerimizi katlarlar ki bu, gün gibi ortadadır. Kuşkusuz tek gerçek devrim zihni koşullanmadan ve dolayısıyla toplumdan kurtarmaktır; salt toplumun reformu değildir. Toplumda reform yapan kişi toplumdan etkilenmeye devam eder, fakat toplumdan bağımsız olan kişi, koşullanmadan bağımsız olduğu için kendi yoluna gidecektir ki bu da toplumu etkileyecektir. Haliyle sorunumuz, ister komünist ister sosyalist ister başka bir formda olsun, reform değildir; toplumu düzeltmek, daha iyi bir esenliğe sahip olmak değildir. Ekonomik veya politik devrim ya da terör yoluyla barış değildir. Çünkü ciddi bir insan için sorun bunlar değildir. Onun asıl derdi, zihnin tüm koşullanmalardan tümüyle kurtulup kurtulamayacağını görmek ve böylelikle, bu olağandışı sessizlikte, tüm kıstasların ötesinde olanı keşfedebilmektir.

Londra, 1. halka açık konuşma, 17 Haziran 1955
Collected Works, Cilt IX, s. 35-6

1. Farkındalık, Dikkat

Farkındalıktan kastettiğim, bir seçimin olmadığı uyanıklık halidir.

Farkındalıktan kastettiğim, bir seçimin olmadığı uyanıklık halidir. Tek yaptığınız *olanı* gözlemlemektir. Ancak gördüğünüz şey hakkında bir fikriniz veya kanınız varsa, onun iyi veya kötü olduğunu söyler veya başka türlü değerlendirir ve *olanı* gözlemleyemezsiniz. Kendi düşünce ve duygu hareketlerinizin tümüyle farkında olmalı, bilinçli ve bilinçdışı faaliyetlerinizi değerlendirmeden gözlemlemelisiniz. Bunun için zihninizin son derece uyanık, tetikte olması gerekir. Ancak çoğumuzun zihni sönük, yarı uykudadır, yalnızca bazı bölümleri aktiftir; bunlar elektronik beyin gibi, çağrışım, bellek vasıtasıyla, otomatik olarak işlev gördüğümüz zihnin uzmanlaşmış parçalarıdır. Zihnin tetikte, aktif, hassas olabilmesi için, halihazırda bildiklerini katmadan, şeylere bakabileceği bir boşluk olmalıdır ve meditasyonun işlevlerinden biri de zihne çok büyük uyanıklık, etkinlik ve hassasiyet kazandırmaktır.

Söylediklerimin hepsini takip edebiliyor musunuz?

Farkında olmak, vücut hareketlerinizi, yürüme, oturma biçiminizi, ellerinizin hareketlerini izlemektir; kullandığınız sözlere kulak vermek, bütün düşüncelerinizi, duygularınızı, tepkilerinizi gözlemlemektir. Bu, gelenekleri, içgüdüsel bilgileri ve biriktirdiği muazzam kederleriyle –salt kişisel kederler değil, insanlığın kederleri de– birlikte, bilinçdışının farkındalığını içerir. Tüm bunların farkında olmalısınız; ancak sadece yargılıyor, değerlendiriyor ve insanın zihnini köreltip duyarsızlaştıran, "Bu iyi, şu kötü, bunu alıkoyup şunu reddedeceğim," gibi laflar ediyorsanız, bunun farkında olamazsınız.

Farkındalıktan dikkat doğar. Farkındalıkta, alternatif, kişisel seçim, –şimdi ele alacağım– deneyim değil, salt gözlem olduğunda, bu farkındalıktan dikkat akar. Ve gözlem ya-

pabilmek için zihninizde büyük miktarda boşluk olmalıdır. Hırsa, açgözlülüğe, kıskançlığa kapılmış, zevk ve kendini geliştirme peşinde koşan bir zihnin; kaçınılmaz kederi, acısı, umutsuzluğu ve ıstırabıyla birlikte; böyle bir zihnin, gözlem yapabilecek, dikkat edebilecek hiçbir boşluğu yoktur. Kendi arzularıyla dopdolu, kendi tepki sularında dönüp dolaşan bir zihindir. Eğer zihniniz, duygusal dengesizliğin en ufak bir gölgesi bile olmaksızın, üst seviyede hassas, keskin, makul, mantıklı, aklı başında, sağlıklı değilse dikkat edemezsiniz. Zihin, bakılmadık en küçük bir yer bırakmadan, kendisinin her köşesini araştırmalıdır, çünkü kişinin zihninde bakmaya korktuğu tek bir köşe bile varsa bundan yanılsama doğar.

Hıristiyan, meditasyon esnasında İsa'yı görürse olağanüstü bir şey başardığını düşünür, ama onun vizyonları kendi koşullanmasının yansıtmalarından başka bir şey değildir. Aynı şey, bir nehrin kıyısında oturup da bir vecit haline giren Hindu için de geçerlidir. Onun da kendi koşullanmasından doğan vizyonları vardır ve gördükleri haliyle dini bir deneyim filan değildir. Ancak farkındalık sayesinde, seçimsiz gözlem sayesinde –bu ancak gözlem yapabilmek için zihinde boşluk olduğunda mümkündür– her tür koşullanma çözülür ve artık zihin Hindu, Budist veya Hıristiyan değildir, çünkü bütün fikir, inanç, umut ve korkular tamamen yok olmuştur. Bu durumdan dikkat doğar; bir *şeye* verilen dikkat değil de, artık deneyimleyenin ve dolayısıyla deneyimin olmadığı bir dikkat hali. Hakikati, dini, Tanrı'yı, zihinle bir araya getirilen şeylerin ötesindekileri gerçekten keşfetmeye çalışan bir insanın bunu anlaması son derece önemlidir.

Dikkat halinde tepki yoktur: Kişi sadece dikkat ediyordur. Zihin kendinin bütün girinti ve çıkıntılarını, bütün bilinçdışı güdüleri, talepleri, eylemleri, itkileri, kederleri araştırmış ve anlamıştır, dolayısıyla dikkat halinde boşluk vardır; bir şeyler deneyimleyen kişi yoktur. Boş olan zihin yansıtmaz, aramaz, istemez, umut etmez. O kendinin tüm tepki ve yanıtlarını,

derinliğini, sığlığını anlamıştır. Araştırılmadık hiçbir şey kalmamıştır. Gözleyen ve gözlenen arasında bir ayırım yoktur. Gözleyen ve gözlenen arasında bir ayrım olduğu anda, çatışma vardır; aralarındaki boşluk çatışmadır. Bunu inceledik ve çatışmadan tamamen özgür olmanın ne kadar önemli olduğunu gördük...

Ancak ve ancak bu dikkat halinde, kendi üstünüze düşen bir ışık olabilirsiniz. Ve sonra günlük yaşamınızın her eylemi bu ışıktan doğar; işinizi yapıyor, yemek yapıyor, yürüyor, elbiselerinizi onarıyor vs. olmanız fark etmez. İşte tüm bu süreç meditasyondur...

Saanen, 8. halka açık konuşma, 23 Temmuz 1963
Collected Works, Cilt XIII, s. 321-3

2. Öz Bilgisi (Kendini Bilme)

Öz bilgisi sürecinin tümünü keşfedebilmek için ilişkilerde farkındalık içinde olmalıyız.

Öz bilgisi kuşkusuz sadece bir düşünme biçimini öğrenmek değildir. Öz bilgisi; fikir, inanç veya sonuçlara dayanmaz. Canlı bir şey olmalıdır; aksi takdirde öz bilgisi olmaktan çıkar ve salt enformasyon haline gelir. Enformasyon –bu bilgidir– ile düşünce ve duygu süreçlerimizi bilme olan bilgelik arasında bir fark vardır. Ne var ki çoğumuz enformasyona, yüzeysel bilgiye kapılmışızdır ve sorunun çok derinlerine inemeyiz. Öz bilgisi sürecinin tümünü keşfedebilmek için ilişkilerde farkındalık içinde olmalıyız. İlişki sahip olduğumuz tek aynadır; o çarpıtmaz. Kendi üzerine katlanan düşüncelerimizi tamı tamına üzerinde görebiliriz. Birçok insanın istediği tecrit, ilişkilere karşı direncimizin gizlice birikmesidir. Kuşkusuz tecrit ilişkilerin anlaşılmasına engel olur: insan, fikir ve nesnelerle

olan ilişkilerin. İlişkilerimizi; aslında *ne* olduklarını; kendimiz ve mallarımız, kendimiz ve insanlar, kendimiz ve fikirler arasındaki ilişkiyi bilmediğimiz müddetçe, besbelli karmaşa ve çatışma olacaktır.

Colombo, Seylan, 2. halka açık konuşma, 1 Ocak 1950
Collected Works, Cilt VI, s. 53

Öncelikle kişinin kendini anlamasının önemini, gerekliliğini görmeliyiz, kişi kendini anlamadan, hiçbir sorun çözülemez; savaşlar, düşmanlıklar, kıskançlık ve kavgalar devam eder.

Öncelikle kişinin kendini anlamasının önemini, gerekliliğini görmeliyiz, kişi kendini anlamadan, hiçbir sorun çözülemez; savaşlar, düşmanlıklar, kıskançlık ve kavgalar devam eder. Hakikati gerçekten anlamak isteyen bir insanın zihni sessiz olmalıdır ve bu sessizlik de ancak kişinin kendini anlamasıyla oluşabilir. Zihnin sükûneti disiplin, kontrol ve boyun eğdirmeyle sağlanmaz, ancak benliğin yansıtmaları olan sorunlar tümüyle anlaşıldığı takdirde sağlanır. Ancak zihin sessiz olduğu, kendini yansıtmadığı takdirde, gerçeğin oluşabilmesi mümkündür. Yani gerçekliğin meydana gelebilmesi için zihin sessiz olmalıdır; sessiz kılınmamalı, kontrol edilip boyun eğdirilip bastırılmamalı; bütün anı, sınırlama ve çatışmalarıyla, "ben"in tüm yapısını anladığı için kendiliğinden sessiz olmalıdır. Bütün bunlar hakkıyla ve tamamen anlaşıldığında, zihin sessizleşir ve ancak o takdirde neyin gerçek olduğunu bilmek mümkün olur.

New York, 1. halka açık konuşma, 4 Haziran 1950
Collected Works, Cilt VI, s. 179

Öz bilgisi olmadan, ne yaparsanız yapın, hangi devrimi, hangi reformu yaparsanız yapın... Asla bireyin bütüncül bir varlık haline gelip de böylelikle toplumu etkileyebildiği bir dünya yaratamazsınız.

Demek ki dindar bir insan için önemli olan, kitaplardan öğrendiklerini veya kendi koşullanmasının yansıttığı deneyimleri tekrarlamak değil, içindeki şeyleri olduğu gibi görebilmek için –herhangi bir sanrı, yanılsama, çarpıtma olmadan– kendini anlamakla ilgilenmektir. Ve şeyleri aslında oldukları gibi görmek muazzam bir iştir. Bunu hiç denediniz mi, bilmiyorum. Hiçbir şeyi abartmadan, çarpıtmadan, isimlendirmeden gözlemlediniz mi, bilmiyorum. Değişiklik için denemenizi, *açgözlülük* veya *kıskançlık* dediğiniz şeylere bakmanızı tavsiye ediyorum. Bunlara bakmanın ne kadar zor olduğunu göreceksiniz, çünkü tam da bu *açgözlülük* ve *kıskançlık* kelimeleri kınayıcı bir anlam taşır. Açgözlü, hırslı bir insan olabilirsiniz, fakat hırsa, duyguya, duyuma kınamadan bakmak –sadece bakmak– göreceğiniz gibi, olağanüstü bir yetenek gerektirir.

Bunların hepsi öz bilgisinin bir unsurudur ve öz bilgisi olmadan, ne yaparsanız yapın, hangi devrimi, hangi reformu yaparsanız yapın... Asla bireyin bütüncül bir varlık haline gelip de böylelikle toplumu etkileyebildiği bir dünya yaratamazsınız.

Madras, 1. halka açık konuşma, 22 Ekim 1958
Collected Works, Cilt XI, s. 61-2

Öz bilgisinde tüm evren vardır; o insanlığın bütün mücadelelerini kucaklar.

DİNLEYİCİ (genç bir öğrenci): Kendimizi nasıl bilebiliriz?

KRISHNAMURTI: Kişinin kendini bilmesi bütün eğitimlerin amacıdır. Öz bilgisi olmadan, sınavdan geçebilmek için sadece bilgi toplamak veya not almak, aptalca bir varoluş biçimidir. *Bhavagad Gita*'dan, *Upanishadlar*'dan, Kuran'dan ve İncil'den alıntılar yapabilirsiniz, fakat kendinizi bilmediğiniz müddetçe sözleri tekrar eden papağandan bir farkınız yoktur. Ne kadar az olursa olsun, kendinizi bilmeye başladığınız anda, olağanüstü bir yaratıcılık süreci de başlamıştır. Aniden kendinizi gerçekte olduğunuz gibi görmek bir keşiftir: açgözlü, kavgacı, öfkeli, kıskanç, aptal. Gerçeği değiştirmeye çalışmadan gerçeği görmek, tam olarak ne olduğunuzu görmek afallatıcı bir ifşadır. Bu noktadan son derece derinlere inebilirsiniz, çünkü öz bilgisinin sonu yoktur.

Öz bilgisi sayesinde, Tanrı'nın, hakikatin, zamansız olan o halin ne olduğunu keşfetmeye başlarsınız. Öğretmeniniz *kendi* öğretmeninden aldığı bilgileri size aktarabilir ve siz de sınavlarınızda başarılı olup iyi notlar alabilirsiniz vs. ancak kendinizi, aynadaki yüzünüz gibi bilmezseniz, diğer tüm bilgilerin çok az bir anlamı vardır. Kendilerini tanımayan bilgili insanlar gerçekte zeki değillerdir; düşüncenin ne olduğunu, yaşamın ne olduğunu bilmezler. İşte bu yüzden eğiticinin kelimenin gerçek anlamında eğitilmesi önemlidir ki bunun anlamı da eğiticinin kendi zihin ve kalbinin işleyişini bilmesi gerektiği, ilişki aynasında kendini olduğu gibi görmesi gerektiğidir. Öz bilgisi bilgeliğin başlangıcıdır. Öz bilgisinde tüm evren vardır, o insanlığın bütün mücadelelerini kucaklar.

Think on These Things, s. 111-3

Zihniniz insanlıktır, bunu algıladığınızda muazzam bir şefkate sahip olursunuz.

Özgürlük duvarların dışında, toplum kalıbının dışında yatar, ama o kalıptan kurtulmak için onun içeriğini anlamalısınız ki bu da kendi zihninizi anlamaktır. Günümüz uygarlığını, bu gelenekle bağlı kültür veya toplumu yaratmış olan zihindir ve kendi zihninizi anlamadan, yalnızca komünist, sosyalist, şu veya bu olarak isyan etmenin çok az bir anlamı vardır. İşte bu nedenle öz bilgisine sahip olmak çok önemlidir; tüm eylem, düşünce ve duygularınızın farkında olmak çok önemlidir ve bu da eğitimdir, öyle değil mi? Çünkü kendinizin tümüyle farkında olduğunuzda zihniniz çok hassaslaşır ve keskinleşir.

Bunu bir deneyin; uzak gelecekte bir günde değil de, yarın ya da bugün. Eğer odanızda çok fazla insan varsa, eviniz kalabalıksa, o zaman uzaklaşın; bir ağacın altına veya bir nehir kenarına oturun ve zihninizin nasıl işlediğini sesinizi çıkarmadan gözleyin. Düzeltmeye, "Bu doğru, şu yanlış," demeye kalkmayın; sadece bir film izler gibi izleyin. Sinemaya gittiğinizde filmde yer almazsınız, sadece seyredersiniz; aktörler ve aktrisler oynar, siz sadece izlersiniz. Zihninizin nasıl çalıştığını da aynı şekilde izleyin. Bu çok ilginç bir şeydir, herhangi bir filmden çok daha ilginçtir; çünkü zihniniz bütün dünyanın tortusudur ve insanların tecrübe etmiş oldukları her şeyi kapsar. Anlıyor musunuz? Zihniniz insanlıktır, bunu algıladığınızda muazzam bir şefkate sahip olursunuz. Bu anlayıştan büyük bir sevgi doğar ve sevgi dolu şeyleri gördüğünüzde, güzelliğin de ne olduğunu bilirsiniz.

Think on These Things, s. 80

3. Meditasyon

Benim için meditasyon, kitaplarınızın ve gurularınızın size öğrettiklerinden tamamen farklı bir şeydir. Meditasyon sizin kendi zihninizi anlama sürecidir.

DİNLEYİCİ: İnsan meditasyon esnasında bile neyin doğru olduğunu algılayamıyor gibi sanki, neyin doğru olduğunu bize söyleyebilir misiniz?

KRISHNAMURTI: Şimdilik, neyin doğru olduğu sorusunu bir yana bırakalım ve öncelikle meditasyonun ne olduğunu ele alalım. Benim için meditasyon, kitaplarınızın ve gurularınızın size öğrettiklerinden tamamen farklı bir şeydir. Meditasyon sizin kendi zihninizi anlama sürecidir. Kendi düşünce biçiminizi anlamazsanız, ki bu öz bilgisidir, ne düşürseniz düşünün, bunun çok az bir anlamı vardır. Temelde öz bilgisi olmadan düşünmek zarar getirir. Her düşüncenin bir önemi vardır ve zihin bu önemi, bir iki düşüncenin değil, ortaya çıktığı anda her düşüncenin önemini göremezse, bu takdirde sadece belli bir fikir, imge veya kelime grubuna konsantre olmak –ki genellikle buna *meditasyon* denir– bir çeşit hipnozdur.

Think on These Things, s. 189

Seçim söz konusu olmadan, kendinize dair ve içinizdeki her şeyin farkında olmak meditasyondur.

Benim sözünü ettiğim şey tamamen farklıdır: yoğun farkındalık sayesinde zihni tüm tepkilerinden kurtarmak ve dolayısıyla –kontrol ve kasti irade olmadan– bir iç sessizlik hali meydana getirmek. Korku, keder ve neşeyle felç olmuş veya sayısız sosyal ve psikolojik taleplere göre, gelenek ve kuralla-

ra uygun davranışlarla köreltilmiş değil de ancak keskin, son derece hassas bir zihin gerçekten sessiz olabilir.

Gerçek meditasyon zekânın en yüksek formudur. Bu gözleriniz kapalı, bağdaş kurmuş halde bir köşede oturmak veya başınızın üstünde durmak vb. meselesi değildir. Meditasyon yapmak, yürürken, otobüste giderken, ofisinizde veya mutfağınızda çalışırken, tümüyle farkında olmaktır; kullandığınız kelimelerin, yaptığınız hareketlerin, konuşma, yeme biçiminizin ve insanları nasıl sindirdiğinizin tümüyle farkında olmaktır. Seçim söz konusu olmadan, kendinize dair ve içinizdeki her şeyin farkında olmak meditasyondur. Böylece, aralıksız devam eden politik ve dini propagandaların, size etki eden birçok şeyin farkındaysanız, temas ettiğiniz her etkiyi ne kadar çabuk anladığınızı ve bundan kurtulduğunuzu görürsünüz.

Ne var ki çok az insan bu kadar ileri gidebilir, çünkü geleneklerle koşullanmışlardır. Eğer insanların mutlaka belli şeyleri yapmak zorunda oldukları Hindistan'da yaşıyorsanız, bu durum özellikle doğrudur: Orada insanların vücutlarını tamamen kontrol etmeleri ve böylelikle düşüncelerini de kontrol etmeleri gerekir. Bu kontrol sayesinde zirveye ulaşmayı umut ederler, fakat ulaşacakları şey kendi kendilerini hipnozun bir sonucu olacaktır. Hıristiyan dünyasında aynı şeyi farklı bir yoldan yaparsınız. Gel gör ki benim sözünü ettiğim, en yüksek zekâ formunu gerektiren bir şeydir.

Saanen, 8. halka açık konuşma, 23 Temmuz 1963
Collected Works, Cilt XIII, s. 323

Düşünceyi yavaşlatma ve her düşünceyi inceleme süreci meditasyondur.

İster sessizce oturuyor, ister konuşuyor, isterse oynuyor olun, her düşüncenizin, verdiğiniz her tepkinin öneminin farkında

mısınız? Bunu denediğinizde düşüncenizin her hareketinin farkında olmanın ne kadar zor olduğunu göreceksiniz, çünkü düşünceler birbiri üstüne hızla yığılırlar. Ancak her düşünceyi incelemek, içeriklerini gerçekten görmek isterseniz, düşüncelerinizin yavaşladığını ve onları izleyebildiğinizi keşfedersiniz. Bu, düşünceyi yavaşlatma ve her düşünceyi inceleme süreci meditasyondur. Bunu yaptığınızda, her düşüncenin farkına varmakla, zihninizin –ki şu anda tümü birbiriyle savaşan huzursuz düşüncelerin muazzam bir deposudur– çok sessizleştiğini, tümüyle durgunlaştığını göreceksiniz. Artık bundan böyle hiçbir itki, zorlama, korku olmaz ve bu dinginlikte doğru olan vücuda gelir. Hakikati deneyimleyen bir "siz" yoktur, zihnin dinginleşmesiyle birlikte hakikat zihnin içine girer...

Think on These Things, s. 190

Hiçbir yanılsama, kendi kendini hipnoz olmadan, zihin tümüyle sessizleştiğinde zihnin bir araya getirmediği bir şey vücuda gelir.

Demek ki öncelikle bir farkındalık, bütün duygu ve düşüncelerinizin, yaptığınız her şeyin, seçim söz konusu olmaksızın, gözlenmesi söz konusudur. Buradan, sınırı olmayan, ancak zihnin konsantre olabildiği bir dikkat hali ve bu dikkat halinden de zihnin sessizliği doğar. Ve hiçbir yanılsama, kendi kendini hipnoz olmadan, zihin tümüyle sessizleştiğinde zihnin bir araya getirmediği bir şey vücuda gelir.

Gördüğünüz gibi, ifade edilemeyen –ve bu şey bizim aradığımız şeydir– bir şeyi kelimelerle ifade etmeye çalışmanın zorluğu ortaya çıkıyor. Hepimiz bu ıstırap, zorbalık, güç ve boyun eğdirme dünyasının; böylesine umursamaz, duyarsız, zalim bir dünyanın ötesinde bir şeyler bulmak istiyoruz. Hırslarımız, milliyetçiliklerimiz, diplomasimiz, yalanlarımız-

la sürekli olarak savaşın dehşetlerine zemin hazırlıyoruz ve bütün bunlardan bitap düştüğümüz için barış istiyoruz. Bir yerde bir sessizlik, mutluluk hali bulmak istiyor; böylece belli şeyleri yapar veya belli şeylere inanırsak, istediğimiz huzuru bize vaat eden bir Tanrı, kurtarıcı veya başka bir dünya icat ediyoruz. Ancak koşullu bir zihin huzuru ne kadar isterse istesin, kendi yıkımını meydana getirir ve dünyada olup biten de tam olarak budur. Dünyadaki bütün politikacılar, ister sağcı ister solcu olsun, *barış* kelimesini kullanıyor, ancak bunun hiçbir anlamı yok. Benim sözünü ettiğim tüm bunların ötesinde bir şey.

Sonuçta meditasyon zihnin bir araya getirdiği her şeyi zihinden boşaltmaktır. Eğer bunu yaparsanız –belki yapmayacaksınız ama önemli değil, sadece şuna kulak verin– zihinde olağanüstü bir boşluk olduğunu keşfedersiniz ve bu boşluk da özgürlüktür. Demek ki en başta özgürlüğü talep etmeli ve öylece beklememeli, sonuçta bulmayı umut etmelisiniz. Ve işinizde, ilişkilerinizde ve yaptığınız her şeyde özgürlüğün anlamını arayıp bulmalısınız. Bu takdirde meditasyonun yaratıcılık olduğunu keşfedeceksiniz.

Saanen, 8. halka açık konuşma, 23 Temmuz 1963
Collected Works, Cilt XIII, s. 324

Zihin, koşullanmasının tümüyle farkında olduğunda, artık yalnızca zihin vardır; zihinden ayrı bir "sen" yoktur.

Zihin koşullanmasının tümüyle farkında olduğunda, artık yalnızca zihin vardır; zihinden ayrı bir "sen" yoktur. Ancak zihin koşullanmasının yalnızca kısmen farkında olduğunda, kendini böler, koşullanmasından hoşlanmaz veya bunun iyi bir şey olduğunu söyler. Kınama, yargılama veya kıyaslama olduğu müddetçe, koşullanma ve dolayısıyla koşullanmanın devam etmesi tam olarak anlaşılamaz. Zihin, kınamadan

veya yargılamadan, koşullanmasının farkında olarak sadece izliyorsa, o zaman bütüncül bir algı vardır ve eğer bunu böyle algılarsanız, zihnin kendini koşullandırmadan kurtardığını görürsünüz.

Varanasi, 1. halka açık konuşma, 9 Ocak 1955
Collected Works, Cilt VIII, s. 266

Deneyim, hırs ve kıskançlığın anlaşılması meditasyon için doğru temeldir.

Lütfen söylediklerime kulak verin. Yaşamınızın nasıl bu hale geldiğini görün: ıstırap, keder, doğduğunuz andan ölümünüze dek hiç bitmek bilmeyen mücadele, acı, ağrı, endişe, korku, suçluluk duygusu, haddi hesabı olmayan azaplar, sıkıntı, sorumluluk, içinde sevgi, şefkat olmayan görevler... Bu sizin yaşamınız, sırf ben söylüyorum diye yaşamınızı değiştirmeyeceksiniz. Ancak gerçek, doğru olan, propaganda olmayan, sizi bir şey yapmaya veya öyle ya da böyle düşünmeye zorlamayan bir şeyi dinlerseniz, farkına varmadan değiştireceksiniz. Eğer yaşamınızın fiili varoluşunun –acı, ıstırap, sığlık– farkındaysanız, bu olgunun farkındalığından, çaba harcamaksızın dönüşüm doğar. Bizim tüm derdimiz budur: gerçekleri görmek. Gerçeği ne kadar açıklıkla gördüğünüz de önemlidir; gerçek hakkında ne yapacağınız değil. Gerçekle ilgili bir şey yapamazsınız çünkü yaşamınız çok fazla sınırlıdır; koşullanmışsınızdır. Aile ve toplumunuz korkunçtur; size izin vermezler. Ne yazık ki ancak birkaç kişi bunun üstesinden gelebilir. Ancak gerçeği sadece dinliyor, görüyorsanız –aslında ne olduğunu, tüm bunların ne kadar acınası, sıkıcı, sığ olduğunu– gerçeğin salt gözlenmesi yeterlidir. Eğer karşı çıkmaz, "Elimden bir şey gelmez, o yüzden bundan uzaklaşacağım," demezseniz size bir etkisi olur. Her gün ona bakın, öncelikle farkında olun. Ve daha sonra bu farkındalıktan ça-

basız bir eylem doğar ve dolayısıyla bu eylem asla gıptaya ve elde etmeye dayanmaz.

Böylece deneyimi anladığınızda... Önemsiz, sığ sosyal varlığımız ile ekonomik yaşamımızın doğasının özü olan hırs ve kıskançlığı anladığınızda, bu anlayış daha fazla araştırmanın temelini oluşturur. Bu temel olmadan –ne yaparsanız yapın– ilerlemeniz mümkün değildir. Bu temel olmadan –hem bilinçli hem de bilinçdışı seviyede, tüm deneyim sürecini, hırsın yıkıcı etkisi ile kıskançlığın sığlığını anlamadan– ilerlemeniz mümkün değildir. Bu temel meditasyonun temeli haline gelir. Bu meditasyonun güzelliğidir. Meditasyon olağanüstü bir şeydir.

Meditasyonun bu temeli doğruluğun temelidir; bu, sosyal veya ekonomik doğruluk değil, öz anlayışın doğruluğudur. Zihin bu temeli oluşturduğunda düşünmeye ne olur? Bu takdirde düşüncenin yeri nedir? Biz düşünceyi, elde etmek için kullandık; yapmak, olmak için kullandık, daha çok deneyim kazanmak, seçmek ve deneyimden kaçmak için kullandık.

Peki, deneyim, hırs ve kıskançlığı anladığınızda, düşünmenin yeri ne olur? Bu takdirde artık düşünme var mıdır? Ya da düşüncenin –ki belleğin tepkisidir– sonucu olmayan, farklı bir eylem mi meydana gelmektedir? Böylelikle, düşüncenin anlamının ve düşünce ve eylemin yerinin araştırılması –hem kolektif hem de bireysel– siz temeli oluşturduğunuzda meydana çıkar. Bu temel olmadan, muhtemelen düşüncenin doğasını ve sonunu veya düşünceye ne olduğunu araştıramazsınız. Salt düşünce kontrolü sonuçta bir çelişkidir. Kontrol bastırmaya işaret eder, kontrol kısıtlamaya işaret eder ve kontrol disipline işaret eder. Belli bir –sosyal, dini vb.– kalıba göre disipline edilmiş bir zihin asla özgür olamaz. Daima kalıplara göre disiplinli olacağından özgür olamaz ve böylelikle doğru temeli oluşturup düşüncenin önemini araştıramaz.

Kontrolün anlamını, sınırlamasını görüyoruz. Kontrolde disiplin, sınırlama, baskı ve dolayısıyla sürekli bir çatışma vardır. Bunu anlayıp iyice derinine indiğinizde, bundan bir farkındalık doğar ve bu farkındalık bir sınırlama olmadan yoğunlaşabilir. Ancak farkındalık kendini kısıtlamadan yoğunlaşabildiği halde, kendini kontrol etmek üzere kendini disipline etmiş bir zihin asla farkında olamaz. Öyle ki bu farkındalığı, deneyimi anladığınızda, hırsın anlamını, kıskançlığın özünü kavradığınızda, içinizde temeli oluşturduğunuzu göreceksiniz –çaba göstererek değil– çünkü sadece gerçeği görerek anlamışsınızdır. Gerçeği anlamak size enerji verir; dolayısıyla gerçek asla sorun yaratmaz. Siz gerçeğin içinden bir sorun yaratırsınız, fakat siz gerçeğe bilimsel ve nesnel olarak bakabilirseniz, gerçek asla sorun yaratmaz. Daha sonra, düşüncenin yerinin ne olduğunu keşfetmek için ilerleyebildiğinizi görebilirsiniz.

Artık deneyim peşinde değilseniz bu takdirde düşünce var mıdır? Zihniniz hırs ve başarıyla güdülenmiştir ve Tanrı'ya ulaşmak ister ki bu da bir hırstır. Eğer artık dünyevi veya içsel meselelerde açgözlü değilseniz –ki bu artık daha fazla sahip olmuyor, daha fazla deneyim, duyum, duygu ve vizyon talep etmiyorsunuz demektir– artık düşünceye yer yoktur. Daha sonra bu noktadan itibaren beynin olağanüstü sessizleştiğini görürsünüz. Beyin o ana kadar bu amaçlar için kullanılmıştır ve bu amaçlar akılcı, sağlıklı bir biçimde incelenip araştırılıp anlaşıldığında, beyin bunların dışına çıkar. Sonra beyin doğal bir biçimde olağanüstü sessizleşir, bir yere gitmek istediğinden veya korkunç hoşnutsuzluk, başarısızlık ve umutsuzluğu anlamadığından değil. Bütün bunları anlamıştır ve dolayısıyla beyin son derece hassas, keskin fakat sessiz hale gelir. Gene bu da meditasyonun temelidir.

Sessiz bir beyin çarpıtma yapmadan izleyebilir. Çünkü o düşünce ve duyguları anlamıştır, artık deneyim peşinde değildir ve dolayısıyla böyle bir beyin çarpıtma yapmadan

gözlemler. Çünkü artık derdi deneyim sahibi olmak değildir; bu gerçeği, mikrobu, mikroskopla izlemeye benzer. Ancak temeli oluşturduğunuz ve çok derinlerinize indiğiniz takdirde bu şekilde izleyebilirsiniz. Hiçbir kitap, guru, öğretmen, kurtarıcı sizi ileriye götüremez; size ancak "Bunu yap, şunu yapma, hırslı olma veya hırslı ol," diyebilirler. Kendiniz temeli oluşturduğunuzda, son derece sessiz fakat yine de hassas olan bu beynin farkına varırsınız. Bu takdirde beyin gerçekte neler olup bittiğini izleyebilir; artık deneyimle ilgilenmez, gördüklerini kelimelere dökmekle ve dolayısıyla başka birine iletmekle de ilgilenmez; sadece izler. Bu kadar ileri gittiğinizde göreceksiniz ki zaman dışı bir hareket vardır.

Hiçbir tepki göstermeden –ki bu son derece zordur– tamamen sessiz olan bir zihin, bir beyin, sadece gözlemin bir aracıdır ve haliyle olağanüstü uyanık ve hassastır. Şimdi, bunların hepsi, en baştan şu ana dek bahsettiğimiz şey meditasyondur. Meditasyonda bu kadar ilerlediğinizde, zaman dışı bir hareket, eylem, uçsuz bucaksız bir hal olduğunu keşfedeceksiniz. Ve siz buna *Tanrı* adını verebilirsiniz; aslında bunun hiçbir anlamı yoktur. Bu hal yaratımdır; şiir yazmak, resim yapmak, mermere bir imge oymak değil, bunlar yaratım değil salt ifadelerdir.

Zamanın ötesinde olan bir yaratım vardır. Biz bunu bilene dek –bilgi olarak değil, anlam olarak *bilene* dek– bu halin muazzam bir farkındalığını elde edene dek, günlük yaşamımızdaki eylemlerimiz çok az bir anlam ifade eder. Çok zengin, varlıklı olabilir, çok iyi bir aileye mensup olabilir, dünyanın bütün öteberisine sahip olabilir veya dünyadaki bütün şeyleri çok arzulayabilirsiniz, ama bunu anlamadıysanız yaşam boş ve sığ hale gelir.

Ve dönüşüm ancak farkındalık sayesinde, çaba göstermeden, hakkında konuştuğumuz bütün o şeyleri sonlandırdığınızda mümkün olur: hırs, deneyim, çatışma. Sonra bu

durumdan kelimelerle ifade edilemeyecek bir şey çıkar. Bu deneyimlenebilecek bir şey değildir. Peşinde koşacağınız bir şey değildir, çünkü bütün aramalar bitmiştir. Bu meditasyondur. Olağanüstü bir güzelliği vardır. Basit bir zihnin, Gita ve Upanishadlar'ı tekrarlayan alelade bir zihnin, guru ve mantra peşinde giden bir zihnin, muhtemelen anlayamayacağı şahane bir gerçeklik hissi vardır. Bunların hepsi son bulmalıdır. Beyin bilinen her şeyden tümüyle kurtulmalıdır. Ancak bu takdirde belki de bilinmeyen vücuda gelebilir.

Madras, 6. halka açık konuşma, 10 Aralık 1961
Collected Works, Cilt XII, s. 311-13

Ancak zihin, artık engelsiz olacak ve bildiği her şeye kayıtsız kalacak şekilde, kendini tamamen anladığında ve idrak ettiğinde; ancak o takdirde gerçeklik vücuda gelir.

Ancak zihnin yolları topyekûn anlaşıldığında –ki bu meditasyondur– bireyin dönüşümü gerçekleşebilir. Kişinin kendini anlaması; kınama, doğrulamanın olmadığı, sadece kendinin ne olduğunu gördüğü, yargılamadan, kontrol etmeden veya ayarlamadan, sadece gözlediği bir süreçtir. Herhangi bir değerlendirme yapmadan, kişinin ne olduğunu algılaması zihni olağanüstü bir derinliğe götürür; ancak bu derinlikte bir dönüşüm vardır ve doğal olarak bu anlayış derinliğinden kaynaklanan eylem uyum eyleminden tamamen farklıdır.

Bu nedenle, umut ederim ki siz bir birey olarak bu konuşmaları sadece bilgi toplamak, entelektüel açıdan eğlenmek, heyecanlanmak veya duygusal olarak etkilenmek için dinlememiş, süreçte kendiniz hakkında bilgi sahibi olmuş ve böylelikle kendinizi özgürleştirmişsinizdir. Çünkü bu konuşmalara başladığımızdan bu yana, zihnin günlük halinden bahsediyoruz. Eğer bunu dikkate almaz ve yalnızca

Tanrı'yla, ölümden sonra ne olduğuyla ilgilendiğinizi söylerseniz, Tanrı ve *ölüm sonrasının* hiçbir geçerliliği olmayan bir dizi spekülatif fikir olduğunu görürsünüz. Eğer bir Tanrı varsa, Tanrı'nın ne olduğunu bulmak için bozulmuş, kendi deneyimleriyle yüklü, disiplinle bölünmüş ve zayıflamış, arzularla yanıp kül olmuş bir zihinle değil, tam bir varlıkla, tazelikle gelmelisiniz. Hakikaten tutkulu olan bir zihin –tutku yoğunluk ve doluluğu ifade eder– ancak böyle bir zihin ölçüsüz olanı alabilir. Siz kendi içinizde gitgide derinleşmedikçe ölçüsüz olanı bulamazsınız. Sizin sonsuzun var olduğuna dair tekrarlarınız çocukça laflardan ibarettir ve sizin sonsuzu aramanızın da bir anlamı yoktur, çünkü sonsuz zihin açısından bilinemez, kavranılamazdır. Zihin kendini anlamalı, öğreniminin temelini, kendini tanımasının engellerini kırmalıdır ve bu süreç öz bilgi sürecidir. Şu anda ihtiyaç duyduğunuz şey, yeni sistemler, yeni okullar, yeni felsefeler değil, bir iç devrim, yaşama tamamen yeni bir yaklaşımdır. Daha sonra bu dönüşümün sonucunda, zaman gibi, zihnin de yok olduğunu görürsünüz. Ne de olsa, zaman asla dalgasız, sakin olmayan, hiç durmadan hareket halinde, kıpır kıpır bir denizdir ve zamana dayalı zihinlerimiz de onun hareketlerine kapılmıştır.

Dolayısıyla ancak tümüyle kendinizi, bilinçdışı kadar bilinçliyi de anladığınızda, ancak o takdirde yaratım olan bir sessizlik, dinginlik vardır. Ve bu dinginlik eylemdir, gerçek eylem. Ancak ona asla dokunmayız, asla bilmeyiz, çünkü enerjimizi, zamanımızı, kederimizi, çabamızı yüzeysel şeylere harcarız.

Bu nedenle samimi insan öz bilgisi sayesinde zamanın duvarlarını yıkan ve zihnin hareketsiz bir halini meydana getiren kişidir. Bu takdirde davetsiz bir şekilde meydana gelen kutsama vardır, siz istemeden gelen bir gerçeklik, bir hayır vardır. Bunu çok arzularsanız elde edemezsiniz, peşine düşerseniz bulamazsınız. Ancak zihin, artık engelsiz olacak ve

bildiği her şeye kayıtsız kalacak şekilde, kendini tamamen anladığında ve idrak ettiğinde; ancak o takdirde gerçeklik vücuda gelir.

Bombay, 10. halka açık konuşma, 28 Aralık 1958
Collected Works, Cilt XI, s. 152-3

VIII. Doğru Eğitim

Öğrenci, anne baba ve öğretmenlere hitaben yapılan konuşmalardan alıntılar, Rajghat Okulu, Hindistan, 1952

Biz hiç yetişkinlerin zihninin *koşullanmaktan kurtulması* ve çocukların zihninin *koşullanmaması* hakkında düşünmedik. Kuşkusuz eğitim hem çare hem de önlemdir.

Ne yazık ki günümüzdeki eğitimin amacı, sizin bu açgözlü topluma uyum sağlamanız, uymanızdır. Anne babalarınızın, öğretmenlerinizin, kitaplarınızın tek derdi budur. Uyum sağladığınız, hırslı ve açgözlü olduğunuz, makam ve güç peşinde koşarken başkalarını ayarttığınız, mahvettiğiniz sürece, saygın bir vatandaş kabul edilirsiniz. Siz topluma uyum sağlamak için eğitilirsiniz ama bu eğitim değildir, bir kalıba girmeniz için sizi koşullandıran bir süreçtir yalnızca. Eğitimin asıl amacı sizi bir kâtip, hâkim veya başbakan yapmak değil, bu çürümüş toplumun tam yapısını anlamanıza yardımcı olup özgürlük içinde büyüyerek yeni bir toplum, yeni bir dünya yaratmak üzere özgürleşmeniz olmalıdır. Eskiye karşı kısmen değil tamamen isyan eden insanlar olmalıdır, çünkü ancak böyle insanlar yeni bir dünya –açgözlülük, güç ve prestije dayanmayan bir toplum– yaratabilirler.

Daha yaşlı olanların "Böyle bir şey asla mümkün olamaz. İnsan doğası değişmez, söylediklerin çok saçma," dediklerini duyabiliyorum. Fakat biz hiç yetişkinlerin zihninin *koşul-*

lanmaktan kurtulması ve çocukların zihninin *koşullanmaması* hakkında düşünmedik. Kuşkusuz eğitim hem çare hem de önlemdir. Siz daha yaşlı olan öğrenciler, zaten şekillenmiş, koşullanmış ve hırslısınız; vali gibi, babanız gibi veya başka biri gibi başarılı olmak istiyorsunuz. Bu nedenle eğitimin asıl fonksiyonu, sadece sizin koşullanmaktan kurtulmanıza yardımcı olmak değil, günden güne tüm bu yaşam sürecini anlayarak, özgürlük içinde büyüyüp yepyeni, şu andakinden tamamen farklı bir dünya yaratabilmenizi sağlamak olmalıdır. Ne yazık ki, ne anne babalarınızın ne öğretmenlerinizin ne de genelde insanların ilgilendiği bir şeydir bu. İşte bu yüzden eğitim, öğrenci kadar eğiticiyi de eğiten bir süreç olmalıdır.

Think on These Things, s. 27-8

Eğitimin amacı ... size, büyümeniz ve farklı bir toplum, yeni bir dünya yaratmanız için tam bir özgürlük vermek olmalıdır.

Kuşkusuz tüm incelikleri, olağanüstü güzelliği, keder ve neşeleriyle, yaşamın muazzam enginliğini anlamanıza yardım etmediği müddetçe eğitimin hiçbir anlamı yoktur. İsminizin ardına birçok unvan ve mevkiler ilave edebilirsiniz ve çok iyi bir işiniz olabilir, peki ya sonra? Eğer bu süreçte zihniniz köreliyor, yıpranıyor, aptallaşıyorsa, bütün bunların anlamı nedir? Henüz gençken yaşamın anlamını aramanız gerekmiyor mu? Eğitimin asıl amacı da tüm bu sorulara yanıt bulmaya çalışacak zekâyı içinize işlemek değil midir? Zekânın ne olduğunu biliyor musunuz? Kuşkusuz zekâ formülsüz, korkusuz, özgürce düşünme yeteneğidir, böylece kendiniz için neyin gerçek, neyin asıl olduğunu keşfetmeye başlarsınız, fakat korkuyorsanız asla zeki olamazsınız. Spritüel veya dünyevi, herhangi bir hırs şekli, endişe ve korku doğurur; dolayısıyla

hırs, sizin açık, basit, doğrudan ve dolayısıyla zeki bir zihin yaratmanıza yardımcı olmaz.

Bildiğiniz gibi, çocukluğunuzda korkunun olmadığı bir çevrede yaşamak hakikaten çok önemlidir. Çoğumuz yetişirken korkarız; yaşamaktan, işimizi kaybetmekten, geleneklerden, komşuların, eşimizin dostumuzun ne söyleyeceğinden, ölümden korkarız. Çoğumuzun öyle ya da böyle bir korkusu vardır ve korkunun olduğu yerde zekâ yoktur. Peki, çocukluğumuzda hepimizin, korkunun değil özgürlük –istediğimizi yapma değil, yaşamın tüm sürecini anlama özgürlüğü– atmosferinin olduğu bir çevrede yaşaması mümkün değil midir? Yaşam gerçekten çok güzeldir, bizim yarattığımız bu çirkin şey değildir ve siz onun derinliğini, zenginliğini, olağanüstü sevecenliğini, ancak bir insan olarak neyin doğru olduğunu kendiniz için keşfetmek amacıyla her şeye isyan ettiğinizde –örgütlü dinlere, geleneklere, günümüzdeki çürümüş topluma– takdir edebilirsiniz. Taklit değil keşfetmek; eğitim *budur*, öyle değil mi? Toplumunuzun, anne baba ve öğretmenlerinizin size söylediklerine uymak çok kolaydır. Bu güvenli ve kolay bir varoluş yöntemidir, ancak bu yaşamak değildir, çünkü içinde korku, çürüme ve ölüm vardır. Yaşamak kendiniz için neyin doğru olduğunu bulmaktır ve bunu ancak özgürlük olduğunda ve içinizde sürekli olarak bir devrim olduğunda yapabilirsiniz.

Ne var ki bu konuda sizi teşvik etmezler; hiç kimse size sorgulamanızı, kendiniz için Tanrı'nın ne olduğunu keşfetmenizi söylemez; çünkü isyan edecek olursanız, yanlış olan her şeye karşı bir tehlike teşkil edersiniz. Anne babanız, toplumunuz sizin güvende yaşamanızı ister, siz de güvende yaşamak istersiniz. Güvende yaşamak genelde taklit ederek ve dolayısıyla korku içinde yaşamak anlamına gelir. Kuşkusuz eğitimin amacı her birimizin özgürce ve korkusuz yaşaması olmalıdır, değil mi? Ve korkunun olmadığı bir atmosfer yaratmak, öğretmenin, eğiticinin olduğu kadar, kendinizin de çokça düşünmesini gerektirir.

Bunun ne anlama geldiğini, içinde hiç korkunun olmadığı bir atmosfer yaratmanın ne kadar olağanüstü bir şey olabileceğini biliyor musunuz? Bunu *yaratmalıyız* da, çünkü dünyanın sonu gelmeyen savaşların içinde kaybolduğunu görüyoruz, bu savaşlara daima güç peşinde koşan politikacılar ön ayak oluyor; bu dünya, bir avukat, polis ve asker dünyası, hepsi de makam isteyen ve bu yüzden birbirleriyle savaşan hırslı insanların dünyası. Bir de takipçileri olan sözde azizler, din guruları var; onlar da burada veya diğer yaşamda güç ve makam peşindeler. Bu, komünistin kapitalistle savaştığı, sosyalistin her ikisine de karşı koyduğu, herkesin birilerine karşı olduğu, güvenli bir yere, güç veya rahatlık makamına ulaşmak için mücadele ettiği, büsbütün karmaşa içinde çılgın bir dünya. Dünya, çatışan inançlarla, kast ve sınıf ayrımlarıyla, ayırıcı milliyetçiliklerle, her tür aptallık ve zulümle parçalanmış durumda; işte siz bu dünyaya uyum sağlamak için eğitiliyorsunuz. Bu korkunç toplum yapısına uyum sağlamanız için sizi teşvik ederler; anne babanız bunu yapmanızı ister, siz de uyum sağlamak istersiniz.

Şimdi, eğitimin amacı, sadece bu çürümüş sosyal düzen kalıbına uyum sağlamanıza yardımcı olmak mı, yoksa sizin büyüyüp farklı bir toplum, yeni bir dünya yaratmanız için size tam bir özgürlük vermek mi olmalıdır? Bu özgürlüğe gelecekte değil şimdi sahip olmak istiyoruz, aksi takdirde hepimiz yok olabiliriz. Hemen şimdi bir özgürlük atmosferi yaratmalıyız ki siz bu atmosferde yaşayıp kendiniz için neyin doğru olduğunu bulun, zeki olun, dünyayla yüzleşip dünyayı anlayın –sadece uyum sağlamayın– öyle ki içte, derinden, psikolojik olarak sürekli isyanda olun. Çünkü ancak boyun eğen, geleneğe uyanlar değil, sürekli isyanda olanlar neyin doğru olduğunu keşfederler. Ancak sürekli araştırıp, gözleyip, öğrendiğinizde hakikati, Tanrı'yı veya sevgiyi bulabilirsiniz ve eğer korkuyorsanız, araştırıp, gözleyip, öğrenemez, derin bir farkındalık içinde olamazsınız. Öyle ki eğitimin iş-

levi kuşkusuz, insan düşüncesini, ilişkilerini, sevgisini yok eden bu korkunun kökünü dıştan olduğu kadar içten de kazımak olmalıdır.

Think on These Things, s. 10-12

Öğretmenin görevi sizin kim olduğunuzu bulmanıza yardım etmektir ve eğer o sizi başka biriyle kıyaslıyorsa bunu yapamaz.

Kıyaslama bizim sözde eğitimimizin ve tüm kültürümüzün temelidir. Öğretmeniniz daima sizin, falanca kız veya erkek gibi olmanızı istediğinden, siz de onlar kadar zeki olabilmek için çalışırsınız. Peki, ne olur? Gitgide daha çok kaygılanır, fiziksel hastalıklara yakalanır, zihinsel olarak yıpranırsınız. Oysaki öğretmen sizi birileriyle kıyaslamasa ve "Bak arkadaşım, kendin ol. Senin nelerle ilgilendiğini, yeteneklerinin neler olduğunu keşfedelim. Kimseyi taklit etme, Rama, Sita veya Gandhiji'ye benzemeye çalışma, neysen o ol ve o noktadan başla," dese. Öğretmen böyle konuştuğu takdirde önemli olan sizsinizdir, başka biri değil. Önemli olan bireydir ve öğretmen öğrenciyi daha zeki biriyle kıyasladığında, öğrenciyi küçümsüyor, önemsemiyor ve aptal durumuna sokuyor demektir. Öğretmenin görevi sizin kim olduğunuzu bulmanıza yardım etmektir ve eğer o sizi başka biriyle kıyaslıyorsa, bunu yapamaz. Kıyas sizi mahveder, o yüzden kendinizi başka biriyle kıyaslamayın. Siz de herkes kadar iyisiniz. Kim olduğunuzu anlayın ve bu noktadan hareketle, nasıl daha bütün, özgür ve açık yürekli olabileceğinizi bulmaya başlayın.

Life Ahead, s. 154

Yeteneğini Bulmak

Yaptığınız şey ne olursa olsun, eğer severek yapıyorsanız, hırslı değilsinizdir çünkü sevgide hırs yoktur.

Yeteneğin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Yetenek, severek yaptığınız, size doğal gelen bir şeydir. Ne de olsa eğitimin amacı budur: Bağımsız bir şekilde gelişip hırstan kurtulmanıza ve gerçek yeteneğinizi bulmanıza yardım etmek. Hırslı bir insan gerçek yeteneğini bulamamıştır, öyle olsa hırslı olmazdı.

Gerçek yeteneğin keşfedilmesine yardım etmek çok zordur, çünkü bu durumda öğretmen, neye yetenekli olduğunu keşfetmek için, her öğrencisine dikkatini iyice vermelidir. Korkmaması, sorgulayıp araştırması konusunda öğrencisine yardımcı olmalıdır. Siz potansiyel bir yazar, şair veya ressam olabilirsiniz. Yaptığınız şey ne olursa olsun, eğer severek yapıyorsanız, hırslı değilsinizdir çünkü sevgide hırs yoktur.

Öyleyse çocukken zekânızın uyandırılması için yardım almanız ve böylelikle gerçek yeteneğinizi bulmanız çok önemli değil midir? Bu takdirde yaptığınız şeyi hayatınız boyunca seversiniz ki bu, hiçbir hırs, rekabet olmaması, makam ve itibar için kişilerin birbiriyle mücadele etmemesi ve belki de yeni bir dünya yaratabileceğiniz anlamına gelir. Bu yeni dünyada eski kuşağın bütün o çirkin şeyleri –savaşları, kötülükleri, bölücü tanrıları, kesinlikle hiçbir şey ifade etmeyen ayinleri, hüküm süren yönetimleri, şiddetleri– yok olacak. İşte bu yüzden öğretmen ve öğrencilerin sorumlulukları bu kadar büyüktür.

Life Ahead, s. 65-6

Mutluluk... Peşinden koşulacak bir şey değildir.

Mutluluk... Peşinden koşulacak bir şey değildir. Mutluluk, siz zengin veya önemli biri olduğunuzda değil, gerçekten sevdiğiniz bir işi yaparken gelir.

Life Ahead, s. 152

İçteki zenginlik tek başına olabilmeyi ifade eder...

İç zenginliği, dış zenginlik ve şöhretten çok daha meşakkatlidir; çok daha fazla itina ve dikkat gerektirir. Eğer küçük bir yeteneğiniz var ve bundan nasıl faydalanacağınızı biliyorsanız ünlü olursunuz, fakat iç zenginliği bu şekilde oluşmaz. İçte zengin olabilmek için zihin, ünlü olmayı istemek gibi önemli olmayan şeyleri anlayıp bir kenara koyabilmelidir. İçteki zenginlik tek başına olabilmeyi ifade eder, fakat ünlü olmak isteyen kişi tek başına olmaktan korkuyordur, çünkü o başkalarının pohpohlamasına ve olumlu kanaatlerine bağımlıdır.

Think on These Things, s. 47

Öyle ki gerçek bir okulun, dünyaya öğrencileri vasıtasıyla hayır getirmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü dünyanın bir hayra ihtiyacı var; şu anda korkunç durumda.

Bence hırslı olmak bir lanettir. Hırs bir çeşit bencillik, içine kapanmaktır, dolayısıyla zihnin sıradan olmasına yol açar. Hırsla dopdolu bir dünyada hırssız yaşamak demek, gerçekte bir şeyi sonuç ve ödül için değil, kendisi için sevmek demektir ve bu çok zordur çünkü bütün dünya, bütün arkadaşlarınız, ilişkileriniz, herkes başarmaya, yapmaya, bir şey olmaya çalışırlar. Ancak anlamak, tüm bunlardan özgür olmak ve gerçekten sevdiğiniz bir şeyi yapmak –ne olduğu, ne kadar önemsiz ve tanınmamış olduğu önemli değildir– bence bu, asla onay ve

karşılık peşinde olmayan ve bir şeyi o şeyin iyiliği için yapan yücelik ruhunu uyandırır ki bu ruh sıradanlığın etkisine kapılmayacak bir güce ve yeteneğe sahiptir.

Bence bunu çocukken görmeniz çok önemlidir: Çünkü dergi, gazete, radyo ve televizyonlar sürekli olarak başarıya tapınmayı vurgular, dolayısıyla zihnin aleladeliğini doğuran hırs ve rekabeti teşvik ederler. Hırslı olduğunuzda, ister Amerika'da ister Rusya'da ister Hindistan'da olun, sadece toplumun belli bir kalıbına uyuyor ve dolayısıyla çok yüzeysel bir seviyede yaşıyorsunuz demektir. Liseden mezun olup üniversiteye girdiğinizde ve daha sonra hayata atıldığınızda, bence önemli olan boyun eğmemek, çeşitli etkilere kapılmamak, bu etkileri oldukları gibi görüp anlamak, gerçek önem ve değerlerini, dünyada daha fazla ihtilaf yaratmayacak, büyük bir iç kuvveti olan hoşgörülü bir ruh içinde görmektir.

Öyle ki gerçek bir okulun, dünyaya öğrencileri vasıtasıyla hayır getirmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü dünyanın bir hayra ihtiyacı var; şu anda korkunç durumda. Hayır da ancak biz bireyler olarak güç peşinde koşmadığımız, kişisel ihtiraslarımızı gerçekleştirmeye çalışmadığımız, karşılaştığımız büyük sorunlara karşı açık bir anlayış geliştirdiğimizde gelebilir. Bu büyük bir zekâ gerektirir ki bu da gerçekte belli bir kalıba göre düşünmeyen, kendi içinde özgür olan ve dolayısıyla doğru olanı görebilen ve yanlışı bir kenara atabilen bir zihin demektir.

Life Ahead, s. 177-8

Korku ve Disiplin

Ne pahasına olursa olsun, disiplinden kaçınılmalıdır...

Çoğu yetişkin insan disiplinin gerekli olduğunu düşünür. Disiplinin ne olduğunu biliyor musunuz peki? Bu, yapma-

yı istemediğiniz bir şeyi size yaptırma yöntemidir. Disiplinin olduğu yerde korku vardır, bu yüzden disiplin sevginin yöntemi değildir. İşte bu yüzden, ne pahasına olursa olsun, disiplinden kaçınılmalıdır; baskı, direnç, zorlama olan ve gerçekte anlamadığınız bir şeyi size yaptıran veya bir ödül teklif ederek sizi ikna eden disiplinden. Eğer bir şeyi anlamazsanız yapmayın, zorlanmanıza izin vermeyin. Açıklama isteyin; işi inada vurmayın, öyle ki hiçbir korkunuzun kalmaması ve zihninizin esnekleşip kıvraklaşması için işin aslını öğrenmeye çalışın.

Life Ahead, s. 96

Ancak zekâ ve sevgi dolu olduğunuz, korkmadığınız takdirde iyilik vücuda gelir.

DİNLEYİCİ: Anne babamız bizim iyiliğimizi istediklerine göre, onların isteklerine neden uymamamız gerektiğini sorabilir miyim?

KRISHNAMURTI: Ne kadar değerli, soylu olurlarsa olsun, neden anne babalarımızın isteklerine uymanız gerekiyor peki? ... Ve eğer uyarsanız başınıza ne gelir? Sözde iyi bir kız veya erkek olursunuz, peki sonra? İyi olmanın ne anlama geldiğini biliyor musunuz? İyilik sadece toplumun veya anne babanızın söylediklerini yapmak değildir. İyilik bambaşka bir şeydir, değil mi? Ancak zekâ ve sevgi dolu olduğunuz, korkmadığınız takdirde iyilik vücuda gelir. Eğer korkuyorsanız iyi olamazsınız. Toplumun talep ettiğini yaparak saygın biri olabilirsiniz, sonra da toplum size bir çelenk verir ve ne kadar iyi bir insan olduğunuzu söyler, fakat sadece saygın olmak iyi olmak demek değildir.

Life Ahead, s. 163-4

Korku düşüncelerimizi felce uğratır...

... Eğitimde en önemli ilk şey, korkusuz olmak için eğitilmemizdir. Çünkü korku zihinlerimizi köreltir, düşüncelerimizi felce uğratır, karanlığa neden olur ve korktuğumuz müddetçe yeni bir dünya yaratamayız.

Life Ahead, s. 149

Öyleyse çocuğun en hassas yaşından itibaren korkunun çıkarımlarını görmesine ve bundan kurtulmasına yardım etmek çok önemlidir. Korktuğunuz anda özgürlük son bulur.

DİNLEYİCİ: Geleneklerle dopdolu bir toplumda yaşarken zihinlerimizi nasıl özgürleştirebiliriz?

KRISHNAMURTI: Öncelikle özgür olma dürtünüz, talebiniz olmalı. Bu, kuşun uçma, nehir sularının akma arzusuna benzer. Özgür olma tutkunuz var mı? Varsa ne olur? Anne babanız ve toplum sizi belli bir kalıba sokmaya çalışır. Onlara karşı koyabilir misiniz? Bunun zor olduğunu düşünürsünüz çünkü korkarsınız: iş bulamamaktan, doğru eşi bulamamaktan, aç kalmaktan veya insanların sizin hakkınızda konuşmasından korkarsınız. Özgür olmak istediğiniz halde korkarsınız, bu yüzden karşı koymazsınız. İnsanlar ne diyecek veya anne babanız ne yapacak korkusu sizi engeller ve böylece kalıba girersiniz.

Şimdi, şunu diyebilir misiniz? "Ben bilmek istiyorum, aç kalmak umurumda değil. Ne olursa olsun, bu çürümüş toplumun engellerine karşı mücadele edeceğim, çünkü keşfetmek için özgür olmak istiyorum." Bunu söyleyebilir misiniz? Korktuğunuzda tüm bu engellere, haksız taleplere karşı koyabilir misiniz? Bu yüzden çocuğun en hassas yaşından itibaren korkunun çıkarımlarını görmesine ve bundan kurtulmasına yardım etmek çok önemlidir. Korktuğunuz anda özgürlük son bulur.

Life Ahead, s. 51-2

Eğitim ve Özgürlük

Eğitimin amacı ... size çocukluğunuzdan itibaren birilerini taklit etmenizde değil, sürekli kendiniz olmanızda yardımcı olmak olmalıdır.

Güneş batar batmaz, utangaç ay hemen ağaçların tepesinden doğarken oluşan şahane parıltıyı acaba hiç durup seyrettiniz mi? Genellikle o saatte nehir çok sakindir ve sonra her şey nehrin yüzeyine yansır: köprü, köprünün üzerinden geçen tren, narin ay ve şu anda, hava kararırken yıldızlar. Hepsi de çok güzeldir. Güzel bir şeyi seyretmek, izlemek, tüm dikkatinizi verebilmek için zihniniz endişelerden arınmış olmalıdır, değil mi? Sorun, endişe ve tahminlerle meşgul olmamalıdır. Ancak zihniniz çok sessiz olduğunda, gerçekten gözlem yapabilirsiniz, çünkü o takdirde zihin olağanüstü güzelliğe karşı hassastır ve belki de burada özgürlük sorunumuzun bir ipucu bulunabilir.

Özgür olmak ne demektir? Özgürlük işinize geleni yapmak, istediğiniz yere gitmek, istediğiniz gibi düşünmek midir? Bunları şimdi de öyle ya da böyle yapıyorsunuz zaten. Salt bağımsızlığa sahip olmak özgürlük anlamına mı gelir? Dünyadaki birçok insan bağımsız fakat çok azı özgür. Özgürlük büyük bir zekâya işaret eder, değil mi? Özgür olmak zeki olmaktır, fakat özgürlük sadece özgür olmayı dilemekle olmaz; ancak bütün çevrenizi, sürekli olarak etrafınızı çeviren sosyal, dini, ebeveynsel ve geleneksel etkileri anlamaya başladığınızda vücuda gelir. Ancak çeşitli etkileri anlamak –anne babanızın, devletinizin, toplumun, ait olduğunuz kültürün, inançlarınızın, tanrı ve batıl itikatlarınızın, düşünmeden uyduğunuz geleneklerin etkilerini, bütün bunları anlamak ve bunlardan kurtulmak derin içgörü gerektirir, fakat genellikle bunlara teslim olursunuz, çünkü içten içe korkarsınız. Hayatta iyi bir yerinizin olmamasından, rahibinizin söyleyeceklerinden, geleneklere uymamaktan, doğru şeyi yapmamaktan

korkarsınız. Ne var ki özgürlük gerçekte içinde korku veya zorlamanın, güvende olma arzusunun olmadığı bir ruh halidir.

İster bu politikacı, güç, makam ve otorite dünyasında, ister erdemli, soylu, aziz gibi olmaya heves ettiğiniz sözde spritüel dünyada olsun, bir şey olmayı istediğiniz anda artık özgür değilsinizdir. Gel gör ki tüm bunların ne kadar saçma olduğunu görüp de dolayısıyla kalbi masum olan ve birisi olma arzusuyla harekete geçmeyen kişi, işte böyle bir insan özgürdür. Bunun ne kadar basit olduğunu anladığınızda olağanüstü güzelliğini ve derinliğini de göreceksiniz.

İster bir üstat, aziz, öğretmen veya akrabanın ardından gidin, ister belli bir geleneğe sımsıkı sarılın, bunların hepsi de sizin bir şey *olmak* istediğinizi gösterir ve ancak bu gerçeği anladığınız zaman özgürlük söz konusudur.

Bu takdirde artık eğitimin amacı, çocukluğunuzdan itibaren size, birilerini taklit etmenizde değil, daima kendiniz olmanızda yardımcı olmak olmalıdır. Ve bu çok zor bir şeydir: İster çirkin ister güzel olun, ister gıpta edin ister kıskanın, daima olduğunuz şey olmak ve bunu anlamak. Kendiniz olmak çok zordur çünkü olduğunuz şeyin değersiz olduğunu, kendinizi soylu bir şeye dönüştürebilseniz bunun şahane olacağını düşünürsünüz, ama bu asla olmaz. Aslında ne olduğunuza bakıp bunu anladığınızda, tam da bu anlayışta bir dönüşüm vardır. Öyle ki özgürlük, farklı bir şey olmaya çalışmakta, içinizden geleni yapmakta, gelenek, anne baba, *guru* otoritesini takip etmekte değil, andan ana ne olduğunuzu anlamakta yatar.

Gördüğünüz gibi bunun için eğitilmediniz; eğitiminiz sizi filanca veya falanca yapmaya teşvik eder fakat bu kendinizi anlamak değildir. "Benliğiniz" çok karmaşık bir şeydir; o yalnızca okula giden, kavga eden, oyun oynayan, korkan bir varlık değildir, aynı zamanda gizli saklı, açık olmayan bir şeydir. Yalnızca sizin aklınızdan geçen tüm düşüncelerden değil, aynı zamanda zihninize, başka insanlar, kitaplar, gaze-

teler, liderler tarafından konmuş her şeyden ibarettir ve bunu ancak birisi olmak istemediğinizde, taklit etmediğinizde, izlemediğinizde anlayabilirsiniz; bu, bir şey olma geleneğine karşı isyan halinde olduğunuzda mümkün olduğu anlamına gelir. Bu olağanüstü özgürlüğe götüren, tek gerçek devrimdir. Eğitimin asıl işlevi bu özgürlüğü işlemektir...

Yeni bir dünya umudu, neyin yanlış olduğunu görüp de, sadece sözel değil eylemsel olarak da buna isyan edenlerinizde mevcuttur. İşte bu nedenle doğru eğitimi aramalısınız, çünkü ancak özgürlük içinde geliştiğiniz takdirde geleneğe dayalı olmayan ya da bir filozof veya idealistin kişisel özelliklerine göre şekillenmemiş yeni bir dünya yaratabilirsiniz. Ne var ki siz birisi olmaya veya soylu bir örneği taklit etmeye çalıştığınız sürece özgürlük söz konusu değildir.

Think on These Things, s. 16-9

IX. Savaş ve Barış

Dünyaya barış getirmek, bütün savaşlara son vermek için bireyde, yani sizde ve bende bir devrim olmalıdır.

DİNLEYİCİ: Dünyada şu anda yaşadığımız politik kaos ve krizi nasıl çözebiliriz? Yaklaşan savaşa engel olmak için bir bireyin yapabileceği bir şey var mıdır?

KRISHNAMURTI: Savaş bizim günlük yaşantımızın çarpıcı ve kanlı bir yansımasıdır, öyle değil mi? Savaş sadece bizim içteki halimizin bir dış ifadesi, günlük eylemlerimizin genişletilmiş halidir. Daha çarpıcı, kanlı, yıkıcı, ancak o bizim bireysel faaliyetlerimizin kolektif sonucudur; dolayısıyla siz ve ben savaştan sorumluyuz. Peki, savaşa engel olmak için ne yapabiliriz? Belli ki sürekli eli kulağında olan savaşı sizler ve ben durduramayız, çünkü her ne kadar şu anda esasen psikolojik seviyede olsa da zaten meydana geliyor. Şu an hareket halinde olduğu için, buna engel olmak mümkün değildir; mesele sayısı çok fazla, büyük ve zaten bağlanmış durumda. Gel gör ki evin yandığını gören sizler ve ben bu yangının nedenlerini anlayabilir, bundan uzaklaşabilir ve yanıcı olmayan, başka savaşlara yol açmayacak farklı malzemelerden, yeni bir yerde ev inşa edebiliriz. Yapabileceğimiz bundan ibarettir. Sizler ve ben savaşa neyin yol açtığını görebiliriz ve savaşlara engel olmak istiyorsak, savaşın nedeni olan kendimizi dönüştürmeye başlayabiliriz.

Birkaç yıl önce savaş sırasında Amerikalı bir hanım beni görmeye geldi. Oğlunu İtalya'da kaybettiğini, on altı yaşında olan diğer oğlunu korumak istediğini söyledi; konu hakkında biraz konuştuk. Oğlunu korumak istiyorsa, Amerikalı olmaktan, açgözlü olmaktan, servet biriktirmekten, güç ve hâkimiyet peşinde koşmaktan vazgeçmesini ve manevi yönden basit olmasını önerdim; sadece giyim kuşamda, dışsal şeylerde değil, duygu, düşünce ve ilişkilerinde de. O da,"Söylediklerinizçok fazla. Çok şey istiyorsunuz. Bunu yapamam, çünkü koşullar değişemeyeceğim kadar güçlü," diye yanıt verdi. Bu sebepten oğlunun başına gelenlerden o hanım sorumluydu.

Koşulları kontrol edebiliriz, çünkü koşulları yaratan biziz. Toplum, sizin ve benim ilişkimizin bir ürünüdür. İlişkilerimizde değişirsek toplum değişir, içten içe yozlaşmış olduğumuz, içimizde güç, makam, hâkimiyet peşinde koştuğumuz halde, dışarıdaki toplumun dönüşümü için sadece yasalara, baskıya güvenmek, ne kadar dikkatli ve bilimsel inşa edilmiş olursa olsun dıştakini yok etmektir. Yani içteki daima dıştakine baskın gelir.

Dini, politik veya ekonomik savaşa yol açan nedir? Belli ki bu inançtır, ister milliyetçilik ister ideoloji isterse belli bir dogmada mevcut olsun. İnancımız olmasa, aramızda iyi niyet, sevgi ve anlayış olsa, savaşlar da olmaz. Ne var ki biz inanç, fikir ve dogmalarla besleniyor ve dolayısıyla huzursuzluğa yol açıyoruz. Şu anki krizin istisnai bir doğası var ve biz insanlar, ya her günkü eylemlerimizin sonucu olan sürekli çatışma ve savaş yolunu izlemeli ya da bunlara sırtımızı dönmeliyiz.

Dünyaya barış getirmek, tüm savaşlara son vermek için bireyde, yani sizde ve bende bir devrim olmalıdır. İçteki bu devrim olmadan ekonomik devrimin bir anlamı yoktur, çünkü açlık, bizim açgözlülük, kıskançlık, kötü niyet ve sahip olma isteği gibi psikolojik hallerimizle üretilen ekonomik koşulların ayarsızlığının bir sonucudur. Keder, açlık ve savaşlara

dur demek için psikolojik bir devrim meydana gelmelidir ve birkaçımız bununla yüzleşmeyi arzuluyor. Biz barışı tartışacak, yasalar planlayacak, yeni birlikler, Birleşmiş Milletler ve benzerlerini kuracak, fakat barışı elde edemeyeceğiz, çünkü makam, otorite, para, mal mülkümüzden ve aptalca yaşamlarımızdan vazgeçmeyeceğiz. Başkalarına bel bağlamak beyhudedir; başkaları bize barışı getiremez. Hiçbir lider, hükümet, ordu veya ülke bize barışı vermeyecek. Barışı getirecek olan içsel dönüşümdür ki bu da bizi dış eyleme yönlendirecek. İç dönüşüm, yalıtılmışlık, dış eylemden çekilme değildir. Bilakis, ancak doğru düşünme olduğu takdirde doğru eylem olabilir ve öz bilgi olmadığında da doğru düşünme olamaz. Kendinizi bilmeden, barış söz konusu olamaz.

Dıştaki savaşa son vermek için içinizdeki savaşa son vermeye başlamalısınız. Bazılarınız başını sallayıp "katılıyorum," dedikten sonra dışarı çıkıp son on beş, yirmi yıldır yaptıklarınızın aynısını yapmaya devam edeceksiniz. Katılımınız salt sözeldir ve bir anlamı yoktur, çünkü dünyanın dertleri ve savaşları sizin üstünkörü onayınızla son bulmayacak. Onlar ancak siz tehlikeyi anladığınızda, sorumluluğunuzu anladığınızda, bunu başka birine bırakmadığınızda son bulacak. Istırabı anlar, derhal eyleme geçmenin aciliyetini görür ve ertelemezseniz, kendinizi dönüştürürsünüz. Barış ancak siz kendiniz barışçıl olduğunuzda, komşunuzla barış içinde yaşadığınızda gelecektir.

The First and Last Freedom, s. 182-5

Barış... Zihinle yaratılan bir şey değildir... Ve ancak kalp dolu olduğunda anlaşılabilir.

Yaşamlarımızda, eylemlerimizde, düşüncelerimizde bozulmaya yol açan çeşitli etkenleri inceliyoruz ve çatışmanın, bu bozulmanın ana etkenlerinden biri olduğunu gördük. Barış

da, genellikle anlaşıldığı gibi, yıkıcı bir etken değil midir? Barış zihinle meydana getirilebilir mi? Eğer zihin yoluyla barışı elde edersek, bu da bozulmaya, yozlaşmaya yol açmaz mı? Eğer çok uyanık ve gözlemci değilsek, barış kelimesi dünyaya bakıp anlamaya çalıştığımız dar bir pencere haline gelir. Dar bir pencereden ise gökyüzünün uçsuz bucaksızlığını ve muhteşemliğini değil, yalnızca bir kısmını görebiliriz. Sadece barışın peşinde koşmakla barışa sahip olmak mümkün değildir ki bu kaçınılmaz olarak zihnin bir sürecidir.

Anlaşılması biraz zor olabilir ama elimden geldiğince konuyu basitleştirip açacağım. Barışçıl olmanın ne anlama geldiğini anlayabilirsek, belki sevginin gerçek anlamını da anlarız.

Barışın zihinle, mantıkla elde edilebilecek bir şey olduğunu düşünüyoruz, fakat gerçekte öyle mi? Barış susturmayla, düşüncenin kontrolü veya hâkimiyetiyle gerçekleşebilir mi? Hepimiz barış istiyoruz ve çoğumuz için barış rahat bırakılmak, rahatsız edilmemek veya müdahale edilmemek anlamına gelir, böylelikle kendi zihnimizin etrafına bir duvar öreriz: bir fikir duvarı.

Bunu anlamanız çok önemlidir, çünkü yaşınız ilerledikçe savaş ve barış problemleriyle karşılaşacaksınız. Barış, zihnin peşinde koşması, yakalaması ve ehlileştirmesi gereken bir şey midir? Çoğumuzun *barış* dediği şey, bir durağanlık süreci, yavaş çürümedir. Bir fikir dizisine sımsıkı yapışarak, içte bir güvenlik, emniyet, alışkanlık ve inanç duvarı inşa ederek, barışı bulacağımızı düşünüyoruz; barışın bir ilkeyi sürdürme, belli bir eğilimi, hayali, dileği işleme meselesi olduğunu düşünüyoruz. Rahatsız edilmeden yaşamak istiyoruz, bu yüzden, kıvrılıp içine kapanıklılığın karanlığında yaşayabileceğimiz, evrenin veya kendi varlığımızın bir köşesini buluyoruz. Çoğumuzun eşimizle, anne babamızla, arkadaşlarımızla olan ilişkimizde aradığı şey budur. Bilinçsiz olarak, ne pahasına olursa olsun, barış istiyor, bu yüzden peşine düşüyoruz.

Peki, zihin huzuru bulabilir mi? Zihin kendi de bir rahatsızlık kaynağı değil midir? Zihin ancak toplar, yadsır, iddia eder, izler. Huzur kesinlikle zorunludur, çünkü huzur olmadan yaratıcı bir şekilde yaşayamayız. Fakat huzur, zihnin mücadeleleri, yadsımaları, fedakârlıkları sonucu gerçekleştirilebilecek bir şey midir? Neden bahsettiğimi anlıyor musunuz?

Gençken halimizden memnun olmayabiliriz, fakat yaşımız ilerledikçe, çok bilge ve dikkatli olmadığımız müddetçe, bu hoşnutsuzluk barışçıl bir hayattan vazgeçme haline kanalize olabilir. Zihin dur durak bilmeden, içinde yaşayabileceği ve dünyayla barış içinde olabileceği gizli bir alışkanlık, inanç, arzu peşinde koşar. Ancak zihin huzuru bulamaz çünkü zihin ancak zaman, yani geçmiş, şimdi ve gelecek açısından düşünebilir: neydi, şu anda ne ve ne olacak. Zihin durmadan kınıyor, yargılıyor, değerlendiriyor, kıyaslıyor, kendi kibir, alışkanlık ve inançlarının peşinde koşuyor. Böyle bir zihin asla huzurlu olamaz. Huzur dediği bir halle kendini kandırabilir ama bu huzur değildir. Zihin, kelime ve cümleleri tekrar ederek, birilerini takip ederek ve bilgi toplayarak, kendini hipnotize edebilir ama huzurlu değildir, çünkü böyle bir zihin bizzat huzurun merkezidir, tam da doğası itibariyle zamanın özüdür. Dolayısıyla düşünmekte, hesaplamakta, planlayıp kıyaslamakta kullandığımız zihin huzuru bulamaz.

Huzur aklın bir sonucu değildir ve gene de, gözlerseniz göreceğiniz gibi, örgütlü dinler zihin vasıtasıyla huzur ararlar. Gerçek huzur savaşın yıkıcılığı kadar yaratıcı ve saftır, kişi bu huzuru bulmak için güzelliği anlamalıdır. İşte bu yüzden çok küçükken etrafımızda güzelliğin olması önemlidir: doğru orantıları olan binaların güzelliği, temizliğin güzelliği, yaşlıların kendi aralarındaki sessiz konuşmaların güzelliği. Güzelliğin ne olduğunu anlamak için sevgiyi bilmeliyiz, çünkü güzellik anlayışı kalbin huzurudur.

Huzur kalbe aittir, zihne değil. Huzuru bilmek için güzelliğin ne olduğunu keşfetmek zorundasınız. Konuşma biçiminiz, kullandığınız kelimeler, yaptığınız jestler; bunlar çok önemlidir, çünkü bunlar sayesinde kalbinizin arınmasını keşfedersiniz. Güzellik tanımlanamaz, kelimelerle ifade edilemez. Ancak zihin çok sessiz olduğu takdirde anlaşılabilir.

Bu yüzden, hassas bir çocukken –sizden sorumlu olan kişiler kadar sizin de– bir güzellik atmosferi yaratmanız gereklidir. Giyinme, yürüme, oturma, yiyip içme şekliniz; bütün bunlar ve size dair her şey çok önemlidir. Yaşınız ilerledikçe, yaşamın çirkinlikleriyle karşılaşacaksınız: çirkin binalar, kötü niyetli, kıskanç, hırslı, zalim olan çirkin insanlar. Ve eğer kalbinizde güzellik algısı kurulup tesis edilmemişse, dünyanın muazzam dalgaları sizi kolayca sürükleyip savurur. Sonra da zihin vasıtasıyla huzuru bulmak için sonu gelmez bir mücadeleye girersiniz. Zihin, huzurun ne olduğuna dair bir fikir yansıtır ve onu elde etmeye çalışır, böylece bir söz, hayal ve sanrı ağına kapılır.

Huzur ancak sevgi olduğunda oluşabilir. Yalnızca maddi veya başka türlü güvenlik, belli dogma, ayin ve sözlü tekrarlar vasıtasıyla huzur bulursanız, bunda bir yaratıcılık yoktur, dünyada köklü bir devrim yapmanın aciliyeti yoktur. Böyle bir huzur sadece gönül ferahlığı ve teslimiyete yol açar. Ancak içinizde sevgi ve güzellik anlayışı olduğu takdirde o zaman huzurun salt zihnin bir yansıtması olmadığını görürsünüz. Yaratıcı olan, karmaşayı kaldıran, kişinin içine düzen getiren işte bu huzurdur. Fakat bu huzur herhangi bir çabayla oluşmaz. Sürekli izlediğinizde; hem güzele hem çirkine hem iyiye hem kötüye ve yaşamın tüm kusurlarına karşı hassas olduğunuzda gelir. Huzur zihnin yarattığı önemsiz bir şey değildir, son derece muhteşem ve engindir ve ancak kalp dolu olduğunda anlaşılabilir.

Life Ahead, s. 127-30

X. Özet

Dünyada neler olup bittiğini tam olarak gören ve Tanrı'nın gerçek mi yoksa sadece rahibin zekice bir icadı mı olduğunu öğrenmek isteyen biri ne yapmalı? Ne de olsa siz ve ben kolektifin ürünüyüz, öyle değil mi? Kolektiften, toplumdan tamamen kopmuş, koşullanmadan kısmen veya bölgesel değil tümüyle kurtulmuş bireyler olmalı, çünkü ancak böyle bireyler hakikatin veya Tanrı'nın ne olduğunu bulabilirler; gelenek adamı, *japa* yapan, çan çalan, Gita'dan alıntı yapan ve her gün tapınağa gidenler değil. Bunu yapanlar dindar değildir. Yaşamın bu olağanüstü hareketini gerçekten keşfetmek isteyen biri yalnızca kendi koşullanmasını anlamakla kalmamalı, bunun ötesine de geçebilmeli. Çünkü zihin sadece belli sözleri tekrar ettiğinde veya kutsal kitaplardan alıntı yaptığında değil, ancak bütün koşullanmalardan kurtulduğunda gerçeğin ne olduğunu bulabilir. Böyle bir zihin özgürdür.

Öyle ki bu dünyada zihnin özgür olması olağanüstü zordur. Politikacılar ve sözde dindar kişiler özgürlük hakkında konuşurlar –bu onların sloganlarından biridir– fakat özgür olmamanız için fazlasıyla gayret ederler, çünkü besbelli özgür olduğunuz anda topluma, örgütlü dinlere, etrafınızdaki çürümüşlüklere bir tehdit teşkil edersiniz. Yalnızca özgür zihin neyin doğru olduğunu bulabilir, yalnızca özgür zihin yaratıcı olabilir ve böyle bir kültürde, bir kalıp, doktrin veya gelenek takibine değil de, zihnin yaratıcı olmasına izin verilmesi, önem verilmesi zorunludur. Zihin ancak koşullanmadan kur-

tulduğunda özgür olabilir ve böyle bir özgürlük kolay elde edilmez; bunun için olağanüstü çalışmalısınız. Günlük yaşamınız için çok çalışırsınız, geçiminizi sağlamak için, hakaretleri, sıkıntıları, aşağılamaları, dalkavuklukları sineye çekerek, sindirildiğiniz işinizde yıllarınızı harcarsınız. Ancak zihnin özgür olması için çalışmak çok daha zahmetlidir; büyük içgörü; anlayış; zihnin bütün engellerini, blokajlarını, kendini kandırma hareketlerini, hayallerini, yanılsamalarını, mitlerini bildiğini kapsamlı bir uyanıklık hali gerektirir. Zihin özgür olur olmaz araştırmaya, keşfetmeye başlayabilir, fakat özgür olmayan bir zihin için aramanın bir anlamı yoktur. Anlıyor musunuz? Hakikati, Tanrı'yı, yaşamın bu olağanüstü güzelliğini ve derinliğini, sevginin bütünlüğünü bulacak olan zihin özgür olmalıdır. Şekillenmiş, koşullanmış, geleneğin sınırları içinde olan bir zihnin, "Ben hakikati, Tanrı'yı arıyorum," demesinin bir anlamı yoktur. Böyle bir zihin kazığa bağlanmış eşek gibidir: İpinin uzunluğundan ötesine geçemez.

Zihnin kuruntularının ötesinde yatan bu olağanüstü halin ne olduğunu keşfetmek –gerçekten deneyimlemek, onunla yaşamak ve tam anlamını bilmek– istiyorsak, kesinlikle özgürlük şarttır ve özgürlük çoğumuzun üstlenmeyi arzuladığından daha fazla çalışmayı ifade eder. Keşfetmektense bize yol gösterilmesini tercih ederiz, fakat hakikatin yolu gösterilemez. Lütfen bu basit gerçeği iyi anlayın. Hiçbir swami, hiçbir yoga sistemi, hiçbir dini örgüt, doktrin veya inanç sizin hakikati keşfetmenizi sağlayamaz. Bu, gün gibi ortada, öyle değil mi? Sırf bir şeyin ne olduğunun size söylenmesiyle onun hakikatini keşfedemezsiniz, çünkü o halde keşif sizin değildir. Size mutluluğun ne olduğunu anlattıklarında, buna mutluluk diyebilir misiniz?

Yaşamın anlamını bulmak, sadece yaşamak dediğimiz yüzeysel katmanlarını değil, tüm içeriğini bilmek, neşesinin, olağanüstü derinliklerinin, sefalet, ıstırap, mücadele ve yozlaşmalarını içeren kapsam ve güzelliğinin farkında olmak;

tüm bunların önemini anlamak için kuşkusuz zihniniz özgür olmalıdır. Eğer bu açıkça anlaşılıyorsa, o zaman sizin benimle ilişkiniz, kendinizle ilişkiniz otoriteye dayalı değildir. Sizi ya da bir başkasını hakikate yönlendiremem; siz yaşadığınız her an bunu kendiniz keşfetmek zorundasınız. Sokakta yürürken, tramvayda giderken, eşinizle kavga ederken, yalnız başınıza otururken veya yıldızlara bakarken keşfetmelisiniz. Doğru meditasyonun ne olduğunu bildiğinizde, gerçeğin ne olduğunu da bileceksiniz, fakat önceden hazırlanmış, sözde eğitimli, inanıp inanmamaya koşullanmış, kendine Hindu, Hıristiyan, komünist veya Budist diyen bir zihin; böyle bir zihin binlerce yıl arasa da gerçeğin ne olduğunu asla bulamaz. Bu yüzden zihin için önemli olan özgür olmaktır. Peki, zihin özgür olabilir mi?

Sorunu anlıyor musunuz, beyler? Ancak özgür olan bir zihin gerçeği keşfedebilir, keşfeder, ona söylenmez. Tanım gerçeğin kendisi değildir. Bir şeyi en sevecen sözlerle ifade edebilir, en spritüel veya lirik kelimelerle betimleyebilirsiniz, fakat sözler gerçeğin kendisi değildir. Karnınız acıktığında yiyeceklerin tanımı sizi doyurmaz. Ancak çoğumuz hakikatin tanımından hoşnuduzdur ve tanım, sembol gerçeğin yerini almıştır. Bir gerçeğin olup olmadığını görebilmek için doğruyu doğru, yanlışı yanlış olarak görebilmeli ve çocuklar gibi bize söylenmesini beklememeliyiz.

Dolayısıyla neyin gerçek olduğunu keşfetmek için öncelikle zihin özgür olmalıdır ve özgür olmak için de olağanüstü sıkı bir çalışma gerekir, yoganın bütün uygulamalarından daha sıkı. Böyle uygulamalar sadece zihninizi koşullandırırlar. Yaratıcı olabilen ise sadece özgür zihindir. Koşullanmış bir zihin icatçı olabilir; yeni fikirler, ifadeler, aletler tasarlayabilir, baraj yapabilir, yeni bir toplum planlayabilir ve daha birçok şey yapabilir, fakat bu yaratıcılık değildir. Yaratıcılık yeni bir teknik edinmekten çok daha fazlasıdır. İşte adına *yaratıcılık* denen bu olağanüstü şey çoğumuzda olmadığı için bu kadar sığ, boş ve

yetersiziz. Ve ancak özgür bir zihin yaratıcı olabilir.

Demek ki sorunumuz şudur: Zihin nasıl özgürleşebilir? Zihni özgürleştirmek mümkün müdür? Bilinçli olduğu kadar bilinçdışı zihni de, katmanlar, parçalar, orada burada küçük parçacıklar halinde değil de tamamen? Veya zihin hep koşullanmalı, şekillenmeli mi? Siz kendiniz için bunu keşfetmeli ve zihnin özgür olmasının mümkün olup olmadığını size söylememi beklememelisiniz. Bir mahkûmun yaptığı gibi, zihin özgürlük hakkında sadece *düşünebilir* ve böylece asla özgürleşemeyip kendi koşullanma sınırları içinde kalabilir mi?

Sorunu anlıyor musunuz? Zihin tamamen özgür olabilir mi, yoksa koşullanmak zihnin doğasında mı vardır? Eğer zihnin esas niteliği sınırlı olmaksa, o takdirde gerçeği keşfetmek gibi bir mesele yok demektir; böylece Tanrı'nın var olduğunu veya olmadığını, şunun iyi bunun kötü olduğunu tekrarlamaya devam edebilirsiniz ki bunların hepsi de belli bir kültürün kalıbı içinde yer alır. Fakat işin aslını keşfetmek için, zihnin gerçekten özgür olup olamayacağını kendiniz için araştırmalısınız. Ben olabileceğini söylüyorum ki bunu sizin kabul etmeniz veya reddetmeniz için söylemiyorum. Doğru olabilir veya benim fikrim, hayalim, yanılsamam olabilir. Ve siz hayatınızı başka birinin keşfine, yanılsamasına, hayaline veya salt fikrine dayandıramazsınız. Kendiniz keşfetmek zorundasınız.

Madras, 1. halka açık konuşma, 12 Aralık 1956
Collected Works, Cilt X, s. 164-6

Kaynakça

The Collected Works of J. Krishnamurti ilk olarak Kendall/Hunt tarafından 1991-1992'de yayımlandı. Telif Hakkı KFA 1991/1992.

Cilt I (1933-34) *The Art of Listening*
Cilt II (1934-35) *What is Right Action?*
Cilt III (1936-44) *The Mirror of Relationship*
Cilt IV (1945-48) *The Observer is the Observed*
Cilt V (1948-49) *Choiceless Awareness*
Cilt VI (1949-52) *The Origin of Conflict*
Cilt VII (1952-53) *Tradition and Creativity*
Cilt VIII (1953-55) *What Are You Seeking?*
Cilt IX (1955-56) *The Answer Is in the Problem*
Cilt X (1956-57) *A Light to Yourself*
Cilt XI (1958-60) *Crisis in Consciousness*
Cilt XII (1961) *There is No Thinker, Only Thought*
Cilt XIII (1962-63) *A Psychological Revolution*
Cilt XIV (1963-64) *The New Mind*
Cilt XV (1964-65) *The Dignity of Living*
Cilt XVI (1965-66) *The Beauty of Death*
Cilt XVII (1966-67) *Perennial Questions*

Commentaries on Living, Cilt I, II, III, Quest Books, 1967. Telif Hakkı KFA, 1956.

The First and Last Freedom, HarperSanFrancisco, 1975.
Telif Hakkı KFA, 1954.

Life Ahead, HarperSanFrancisco, 1975.
Telif Hakkı KFA, 1956.

Think on These Things, HarperPerennial, 1989.
Telif Hakkı KFA, 1956.

13 yaşındayken dünya öğretmeni seçilen Krishnamurti, hayatını dünyayı dolaşarak, insanlarla yaşama ve dünyaya dair konuşarak geçirdi. Kendisine mesihlik yakıştırılmış olmasına rağmen bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Onun için, karşılaştığı herkes başlı başına bir "birey"di. Bu nedenle öğretmekten çok paylaşmayı ilke edindi. Yine de dünya üzerindeki milyonlarca kişi ondan çok şey öğrendi.

Bireyin toplumla olan ilişkisi nedir? Açıkçası toplum birey için vardır, birey toplum için değil. Toplum insanın amacına ulaşması için vardır; bireye özgürlük vermek için vardır ki böylece bireyin en yüksek zekâyı uyandırabilmek için fırsatı olabilsin. Bu zekâ salt bir tekniğin veya bilginin geliştirilmesi değildir, sığ zihne ait olmayan yaratıcı gerçeklikle temasta olmaktır. Zekâ birikimli bir sonuç değildir, aşamalı başarıdan özgür olmaktır. Zekâ asla durağan değildir, kopyalanıp standartlaştırılamaz ve dolayısıyla öğretilemez. Zekâ özgürlük içinde keşfedilmelidir.

18833
BCC

internet satış:
www.saykitap.com
9 TL
ISBN 978-605-02-0289-2
9 786050 202892
O M E G A